

HALAY VE ÇİFTETELLİ: KÜRT GÖÇÜ ALMIŞ TATAR KÖYLERİNDE ETNİK SINIRLAR

Elif Başak ALTINOK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Anabilim Dalı

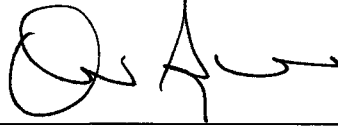
173813

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2006

KABUL VE ONAY

Elif Başak ALTINOK tarafından hazırlanan “Halay ve Çiftetelli: Kürt Göçü Almış Tatar Köylerinde Etnik Sınırlar” başlıklı bu çalışma, 20/04/2006 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Suavi AYDIN (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Erhan G. ERSOY (Danışman)

Öğr. Gör. Dr. Sibel ÖZBUDUN

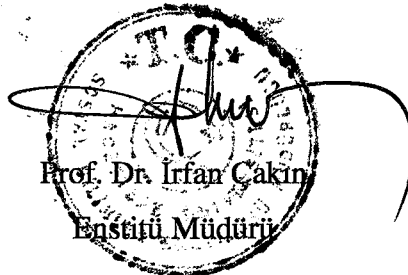

Yrd. Doç. Dr. Balkı ŞAFAK

Öğr. Gör. Dr. Adnan AKÇAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan Çakır
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için baş vuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

20.1.04.2006

Elif Başak ALTINOK

TEŞEKKÜR

Eğitimim boyunca maddi, manevi desteklerini benden esirgemeyen, bana duydukları sonsuz güven ve sevgi ile yolumu aydınlatan aileme; tez çalışmam boyunca her konuda bana rehber olan, bu işi başarabileceğime beni ikna eden tez danışmanım Erhan Ersoy'a; saha çalışması boyunca ilgi ve yardımlarını esirgemeyen Önk, Altınay ve Koca ailelerine; ulaşamayacağımı düşündüğüm tüm bilgilere ulaşmamı sağlayan Sezai Önk'e; benimle görüşmeyi kabul eden, bana evlerini açan tüm katılımcılara; bu süreç boyunca yanımda olan, tüm sıkıntılarımı paylaşarak her tür işime koşan Gökşen Sümer'e ve bu zor dönemde sevgi ve sabrını her zaman hissettiren Soner Çağatay'a en içten teşekkürlerimle!

ÖZET

ALTINOK, Elif Başak. Halay ve Çiftetelli: Kürt Göçü Almış Tatar Köylerinde Etnik Sınırlar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Bu çalışmanın amacı, 1980'lerden itibaren göç nedeniyle Eskişehir iline bağlı köylerde yan yana yaşamak durumunda kalan Tatar ve Kürt etnik gruplarının yeniden tanımlandıkları etnik sınırlarını, bu iki etnik grubun birbiriyle etkileşimini ve bu etkileşimin sonuçlarını incelemektir. Bu amaçla elverişli koşullara sahip dört köy belirlenmiş, bu köylerde görüşme ve katılımcı gözlem teknikleri kullanılarak saha çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tezde, farklı etnik grupların ekonomik olarak, yalnızca doğal çevreye değil, aynı zamanda çevrelerinin insani koşullarına da uyum sağladıklarının altını çizen ve etnik kimliği ötekilerle ilişkiler içinde gerçekleştirilen toplumsal bir tasarım olarak açıklayan Barth'ın kültürel ekoloji yöntemi kullanılarak, göç sonucu bir araya gelen Tatar ve Kürt etnik gruplarının ilişkileri konu edinilmiştir. Araştırmada, Tatar ve Kürtlerin göç sonucu yaşanan etkileşime rağmen ve hatta bu nedenle etnik sınırlarını güçlendirdikleri varsayımı ile yola çıkılmış ve öncelikle çalışmanın anahtar kelimeleri olan etnisite ve etnik sınırlar kavramları ve etnik sınırlar ile kültürel farklılıklar, kültürel değişim ve kültürel etkileşim kavramları arasındaki karşılıklı ilişki tanımlanmıştır.

Tezin sorunsalıyla ilgili kavramlar tanımlandıktan sonra Tatar ve Kürt etnik gruplarının kısa tarihleri ile Tatarların bağlı olduğu Hanefi ve Kürtlerin bağlı olduğu Şafii mezhepleri karşılaştırılmıştır. Burada amaçlanan, etnisite kavramının farklı boyutlarını somut bir şekilde görebilmek ve aynı zamanda mezhep farklılığının etnik sınırlarla ilişkisini kurabilmektir.

Takip eden bölümde çalışmanın gerçekleştirildiği köylerin demografik ve iktisadi yapıları ile ilgili alan bulgularına yer verilmiş; Tatar ve Kürt etnik grupları arasındaki üretim ilişkileri, iki grubun nüfus özellikleri ve değişimleri, mezhep farklılığı,

geleneklerdeki değişimler ve her iki grubun “öteki”ne bakışı etnik sınırlar bağlamında irdelenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada Barth’ın etnik gruplar ve sınırları üzerine teorik yaklaşımından hareketle, 20 yıl önce Kürt göçü alan Tatar köylerinde yapılan saha çalışması çerçevesinde, Tatarlarla Kürt göçmenler arasında kaynak rekabeti yaşandığı için iki grubun etnik sınırlarının güçlendirildiğı, Kürt göçmenlerin Tatarlar ile yaşanan kültürel mübadelede değişime uğrayan taraf olduğı ve Tatarların Kürtler hakkında kalıp yargılara sahip olduğı hipotezleri ile iki etnik grup arasında bulunan mezhep farklılığının sınırların korunmasında etken olduğı hipotezi sınanmıştır. Kürt göçmenlerin Tatarlar ile yaşanan kültürel mübadelede değişime uğrayan taraf olduğı ve Tatarların Kürtler hakkında kalıp yargılara sahip olduğı hipotezleri doğrulanırken, Tatarlar ve Kürt göçmenlerin etnik sınırlarını salt kaynak rekabeti nedeniyle güçlendirmedikleri ve mezhep farklılığının sınırların korunmasında etken olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Etnisite, Etnik sınırlar, Kültürel farklılıklar, Tatar, Kürt

ABSTRACT

ALTINOK, Elif Başak. Halay and Çiftetelli: Ethnic Boundries in Tatar Villages that have Received Kurdish Migration, M.A. Thesis, Ankara, 2006.

The aim of this study was to examine the redefined ethnic boundries, the interactions and the results of these interactions between the Tatar and Kurdish ethnic groups that have been brought together through migration since the 1980's in the villages of the province of Eskişehir. For this aim, four villages of a suitable make up have been determined and a field study has been conducted in these villages using the interview and participant observation techniques.

In this thesis, using Barth's cultural ecology method, which emphasises that ethnic groups adapt economically according to the human conditions as well as the environmental conditions and takes ethnic identity as a social design wich is realised within relationships with "the other", the relationships between Tatars and Kurds who were brought together by migration are examined. In the study, the main assumption was that the ethnic borders were strengthened despite and in fact due to the interaction between the Tatars and Kurds resulting from migration and the interrelations between the main concepts of the study, ethnicity and ethnic boundries, cultural differences, cultural change and cultural interaction, were defined.

After the research problem and the definition of the main concepts, a summary of the histories of the Tatar and Kurdish ethnic groups and a comparative analysis of the Hanefi sect that the Tatars are traditionally part of and the Şafii sect that Kurdish people are traditionally part of is presented. The aim here is to see the different dimensions of the concept of ethnicity in a palpable way and demonstrate the relation between sectarian differences and ethnic boundries.

The next section presents field data regarding the demographic and economic structures of the villages in which the study was conducted; the production relations between the Tatar and Kurdish ethnic groups, the population characteristics and changes of the two

groups, sectarian differences, transitions in traditions and the view of both groups regarding “the other” were examined in the context of ethnic boundries.

As a result, in this study, from a standpoint drawing from Barth’s theoretical approach regarding ethnic groups and boundries, in the field study conducted in Tatar villages that have received Kurdish migration starting 20 years ago, our assumptions that ethnic boundries between the Tatars and Kurdish migrants have been strengthened as the two groups are competing for resources, the Kurdish migrants have changed the most due to the cultural interactions with the Tatars and the Tatars have prejudice type assumption regarding the Kurds and that sectarian differences were effective in preserving those boundries were tested. As the hypothesis’ that the Kurdish migrants have changed the most due to the cultural interactions with the Tatars and the Tatars have prejudice type assumption regarding the Kurds were proved to be correct, the hypothesis that ethnic borders between the Tatars and Kurdish migrants have been strengthened only as the two groups are competing for resources and sectarian differences were effective in preserving ethnic boundries were proved to be false.

Keywords

Ethnicity, Ethnic Boundries, Cultural Differences, Tatar, Kurd

İÇİNDEKİLER

1. KONU-SORUN, YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	1
1.1. KONU-SORUN.....	1
1.2. YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	3
1.2.1. Alan, Veri Toplama Teknikleri, Süre ve Olanaklar.....	4
1.2.2. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Değerlendirilmesi.....	6
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. ETNİSİTE.....	9
2.2. ETNİK SINIRLAR.....	11
3. TATAR VE KÜRT ETNİSİTELERİNE TARİHSEL BAKIŞ.....	14
3.1. TATARLAR.....	14
3.2. KÜRTLER.....	19
3.3. HANEFİ VE ŞAFİİ MEZHEPLERİ.....	26
4. BULGULAR.....	29
4.1. KÖYLERE GENEL BİR BAKIŞ.....	29
4.1.1. Tokathan.....	29
4.1.2. Karakaya.....	30
4.1.3. Paşakadın.....	31
4.1.4. Kireçli.....	32
4.2. TATARLARLA KÜRTLER ARASINDAKİ KÜLTÜREL ETKİLEŞİM VE MÜBADELE ÖRÜNTÜLERİ.....	32
4.2.1. Tokathan.....	32
4.2.2. Karakaya.....	39
4.2.3. Paşakadın.....	41
4.2.4. Kireçli.....	45
4.3. İKTİSADİ İLİŞKİLER.....	47
4.4. NÜFUS YAPILARINDA DEĞİŞMELER.....	50
4.5. EĞİTİM VE DİL.....	51
4.6. GELENEKLERDE DEĞİŞMELER.....	52
4.7. MEZHEP FARKLILIĞI.....	55

4.8. “ÖTEKİ”	56
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	60
6. KAYNAKÇA	67
7. EKLER	71
7.1. EK 1: Tablolar.....	71
7.1.1. İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusları ile 2000 Yılı Yıllık Artış Hızı (%).....	71
7.1.2. Bazı Eskişehir Köylerinin Etnik Kökenleri.....	72
7.2. EK 2: Fotoğraflar.....	73
7.3. EK 3: Tatar Evi Krokileri.....	80
7.4. EK 4: Navrez ve Bala Cırları.....	82
7.5. EK 5: Mevsimlik İşçiler.....	83
7.6. EK 6: Eskişehir Haritası.....	85
7.7. EK 7: Köy Tarihçe Örnekleri.....	86

1. KONU-SORUN, YÖNTEM VE TEKNİKLER

1.1. KONU-SORUN

Bu tezde, Barth'ın etnisiteyi "öteki"ni tanımlayan sınırlar ve bu sınırlar etrafında öteki ile kurulan ilişkiler üzerinden kavramlaştırmasından yola çıkılmış ve sınırların gözlemlenebilir hale geldiği bir karşılaşma alanı bulunmaya odaklanılmıştır. Sınırların gözlemlenebilir hale gelmesinden kasıt birden fazla etnik grubun belirli bir coğrafyada, kaynakları paylaşarak bir arada yaşamak durumunda kalmalarıdır. Tamamıyla mono-etnik / tek bir etnik grubun söz konusu olduğu yerleşimlerde etnisite de yoktur; çünkü kültürel farklılıklardan bahsedecek kimse de yoktur (Eriksen, 2002: 58). Araştırmacı, Eskişehir iline bağlı Tatar köylerinin 1980'li yıllarda Diyarbakır ve Ağrı illerinden Kürt göçü aldığını tespit etmiş ve bu iki grup arasındaki toplumsal ve kültürel etkileşimleri gözlemleyebileceği çalışma alanı olarak bu köylerden dördünü seçmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Frederic Barth'ın ekolojik yaklaşımı çerçevesinde, Tatar ve Kürt etnik gruplarının etkileşimini ve bu etkileşimin ortaya çıkardığı bağımlılık ilişkisini incelemektir. İki etnik grup arasındaki ilişki etnik sınırların kemikleşmesi ya da esnemesi açısından tartışılacak ve çalışılan örnekler arasında varsa kültürel değişimin yönü ve niteliği karşılaştırılacaktır. Barth (2001), farklı etnik grupların ekonomik olarak yalnızca doğal çevreye değil, aynı zamanda çevrelerinin insani koşullarına uyum sağladıklarının altını çizmektedir. Ticaret, değiş tokuş gereksinimleri ve temin etmekte uzmanlaştıkları hizmetler yolu ile gruplar karşılıklı bağlar yaratmaktadır.

Araştırma için Tatar köylerinin seçilme nedeni, bu yerleşimlerin yaklaşık 115 yıldır birkaç istisna dışında ağırlıklı olarak tek bir etnik grubu, Tatar nüfusunu barındırması, ancak son 20 yılda bir başka etnik grubun, yani Kürtlerin göçü ile karşılaşmış olmalarıdır. Bu göçün ardından söz konusu iki (etnik) grup bir arada yaşamak durumunda kalmış ve bu noktada "etnik ilişkiler"le, bundan kaynaklanan "etnik sınırlar" gözlemlenebilir hale gelmiştir. Etnisite, bir sosyal kimlik olarak izolasyonla değil, temas ile ortaya çıkar (Eriksen, 2002: 223) Etnik sınırlar ancak başka etnik grupların varlığı

ile değ erlendirilmeye açık hale gelirler. Aksi takdirde uçsuz bucaksız ve uzlaş msız kültür tanımları arasında yolunu arayan monografileri etnisite çalışması yerine koymak gerekir.

Tatar ve Kürt gruplarının arasındaki sınırların niteliği, sadece üretim ilişkileri üzerinden incelenmemiş, bu sınırların gözlemlenebilir hale geldiği kültürel alan da çalışmaya dâhil edilmiştir. Burada kültürel alan, iki grubun beraber yaşamaya başladıkları zamandan itibaren pekişen, değişen veya yok olan gelenekleri, inançları ve tavırları anlamında kullanılmaktadır. Barth, etnsite ile ilgili olarak, etnik sınırların sürekliliğinden bahsetmekte ama kültürel değişimin mümkün hatta değişen koşullara bağlı olarak zorunlu olduğunun da altını çizmektedir. Bu çalışmada sorulan soru ise yaşanmakta olan kültürel değişimin, sınırların kemikleşmesi ya da esnekleşmesi olasılıklarının hangisi doğrultusunda yaşandığıdır.

Ekolojik açıdan birbiriyle yakın ilişki halinde olan iki gruptan birinin nüfusunda olacak bir değişim diğer grubu da doğrudan etkileyecektir (Barth, 2001: 23). Bu önermenin doğruluğuna inanılarak çalışmada demografik değişimlerin köylerde yarattığı etkilerin de üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın dayandığı temel varsayım, etnisitenin ancak başka etnik gruplar ile temas durumunda var olduğu ve “etnik grupların, sınırların belirlediği daimi bir örgütsel yapıya sahip tasarımlar olduğu” yönündedir. Çalışmada sınanan başlıca hipotez ise, Kürt göçmenlerle Tatarlar arasındaki etkileşimin, aralarında yaşanan kaynak rekabeti nedeniyle iki grup arasındaki etnik sınırları güçlendirdiği ve bu etkileşim sürecinde kültürel mübadeleler vasıtasıyla daha fazla değişime uğrayan tarafın Kürtler olduğu şeklinde-dir. Mezhep farklılığının, iki grup arasında sınırların inşası ve korunmasında etken bir faktör olduğu da bu bağlamda sınanacaktır.

1.2. YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bu çalışma, Barth'ın ekolojik yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Ekolojik antropoloji, insanların fiziksel çevreleriyle ilişkileri üzerine temellenir; ancak Barth'a göre bir etnik grubun "çevre"si, doğal koşullarla birlikte bağımlı olduğu diğer etnik grupların varlığı ve aktiviteleriyle tanımlanmalıdır. Barth'a göre gruplar farklı ekolojik alanlarda yaşadıkları sürece etnik sınırlar sağlam ve sürekli; çünkü iki grup arasında rekabet yoktur; oysa ideal olan grupların birbirlerine bağımlı olmaları ve alışverişte bulunmalarıdır. Gruplar aşağı yukarı aynı çevreyi paylaşıyorlar ve güçsüz olan grup marjinal kaynakları kullanmakta başarılı ise iki grup bir arada yaşayabilir (akt. Kottak, 1997: 54).

Barth, farklı din, dil ve etnik grupların bir arada yaşadığı çok kültürlü toplumları, etnik tezatlıkların bulunduğu, farklı doğal kaynakların farklı etnik gruplarca kullanıldığı bir toplum olarak tanımlar ve bu etnik grupların birbirlerine ekonomik açıdan bağımlılığından bahseder (akt. Kottak, 1997: 54). Barth (akt. Kaya, 2001: 7) etnisiteyi, grupların kaynak bölüşümü sürecinde deneyimledikleri rekabetin bir fonksiyonu olarak tanımlar. Barth (2001: 22) aynı zamanda bir arada yaşayan etnik gruplar arasında oluşması muhtemel bağa değinmektedir. Bu bağ, bağımlılık veya ortak yaşama gibi bir yapılanmaya gidebilir. Etnik gruplar arasında ortaya çıkması muhtemel bu bağımlılık kültürel ekoloji açısından değerlendirildiğinde aşağıdaki olasılıklardan söz edilebilir:

1. Farklı etnik gruplara mensup insanlar aynı doğal çevrede yaşıyor olmalarına rağmen, farklı iş kollarında istihdam edildiklerinden sınırlı kaynakların paylaşımı konusunda rekabet etmiyor olabilirler. Bu nedenle, bu tür durumlarda, gruplar arasında yoğun bir ilişki kurulmadığı ve ilişkinin büyük ölçüde ticari boyutta kaldığı görülecektir;
2. Grupların ayrı toprak parçalarında hükümranlıklarını ilan ettikleri durumlarda, kaynakların paylaşımı konusunda gruplar arası rekabet olacaktır;
3. Gruplara mensup insanlar farklı iş kollarında çalışıyor olmalarına rağmen karşılıklı olarak birbirlerine mal ve hizmet sunuyorsa gruplar arasındaki bağ daha derin olabilir. Bu bağ siyasal ölçekte ifade edilmiyor olsa dahi, farklı alanlarda kendini gösterebilir. Eğer bu gruplar belli alanlardaki üretim araçlarını tekellerinde bulunduruyorsa, gruplar arasındaki yakınlaşma siyaset ve ekonomi alanlarında da kendini gösterecektir. (Barth, 2001: 22)

Barth bu üç olasılığa bir diğer durum daha eklemektedir:

4. İki veya daha fazla sayıdaki etnik grubun aynı sosyo-ekonomik alanda yer almasından kaynaklanan sınırlı rekabet durumunda bir grubun diğer grupların yerine geçmesi ya da gruplar arasındaki bağılılığın artması beklenir. (Barth, 2001: 23)

Bu olası durumlar bir tür yol gösterici olarak çalışmaya yön vermektedir; ancak Barth'ın da kabul ettiği gibi gerçek hayatta bu ilişkiler çok daha karmaşıktır ve araştırmacı da yola çıkılan nokta ile varılan sonucun farklı olabileceğinin farkındadır.

İnceleme konusu olan her iki etnik grup aynı ulus devlet sınırları içerisinde yer almaktadır; ancak bu durumdan kaynaklanan etkiler tezde tartışılmayacaktır.

1.2.1. Alan, Veri Toplama Teknikleri, Süre ve Olanaklar

Bu tezin hazırlanması sırasında literatür tarama ve alan çalışması yapılmış, sahada derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. Saha çalışması öncesinde bölgeye gidilerek incelemeye alınacak köylerin seçimi, kalınacak yer gibi konularda araştırma yapılmış, köy muhtarları ile görüşülerek çalışma hakkında bilgi verilmiştir.

Bu tezin çerçevesini çizen alan çalışması, Eskişehir iline bağlı üç köyde (Tokathan, Karakaya, Paşakadın) gerçekleştirilmiştir. Köylerin seçiminde dikkate alınan hususlar, göç almadan önce köy nüfusunun etnik açıdan homojen bir yapıda olması ve belirli bir zaman aralığında belirli bir etnik kökene mensup gruplardan göç almış olmalarıdır. Bunlara ilave olarak köylerin ekonomik açıdan faal olmaları ve nüfusun büyük çoğunluğunun kış aylarında da köylerde barınmaya devam etmesi şartları aranmıştır. Ne var ki, hayvancılık yapılmayan ve şehir merkezine yakın köyler kış aylarında büyük ölçüde boşalmaktadır. İleriki bölümlerde açıklanacağı üzere ekonomik durumu yeterli olan Tatarların şehirde kış aylarını geçirmek için ayrı birer evleri bulunmaktadır. Araştırmacı, alan çalışması yaz aylarına denk gelmekle beraber, Tatar ve Kürt etnik gruplarının yaz-kış bir arada yaşadığı köylerin tezin hipotezlerini test etmeye daha uygun olduğuna karar vermiştir. Bu köylerde iki etnik grup arasında kültürel etkileşim

ve üretim ilişkilerinden doğan toplumsal ve iktisadi münasebetlerin nispeten daha yoğun olacağını, dolayısıyla etnik sınırların daha çok işlev kazanacağını varsaymıştır.

Tezin konusu yukarıda belirtilen özelliklere sahip üç köy üzerinde şekillenmiştir; ancak saha çalışmasında, bu köylerden farklı özellikler taşıyan fakat tezin sorunsalıyla ilişkilendirilecek başka bir köye de yer verilmiştir. Kireçli köyü farklı zamanlarda göç almıştır; ancak bu köyün seçimindeki asıl amaç, süreçlerin diğerleriyle benzerliği veya farklılığını karşılaştırmak değil, yerleşik etnik grubun göçmenlere karşı sahip olduğu önyargının yerel nedenlerini gösterebilmektir.

Araştırma, Eskişehir iline bağlı Tokathan, Karakaya, Paşakadın ve Kireçli köylerinde yürütülmüştür. Alan çalışması 2004 yılı Mayıs ayında başlayıp Eylül ayında sona ermiştir. 2004 yılının Mart ayında ön çalışma yapılmış ve alan araştırmasının yürütüleceği söz konusu köyler belirlenmiştir. Yine bu ön çalışma sırasında katılımcı gözlem ve görüşmeler için yaz aylarının uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu aylarda köy nüfusunun tamamına yakınının köyde bulunması, ekim ve hasat zamanları ile düğünlerin bu aralığa denk gelmesi, alan çalışmasına ayrılacak zamanın belirlenmesinde etken olmuştur.

Dönüşümlü olarak her üç köyde de katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme yöntemleri ile çalışılmıştır. Köylerin dönüşümlü ziyareti düğün, cenaze, sünnet, hasat, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların yavrulama zamanı gibi toplum hayatını etkileyen kimi önemli döngü ve olayların takibi nedeniyle tercih edilmiştir. Bu gibi olaylar iki etnik grubun sosyal alanda bir araya gelmelerine vesile olmakta, iki grubun gelenek ve göreneklerinin gözlemlenerek karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır.

Alan çalışması sırasında birbirinden farklı sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 14-80 yaş arasında, her iki cinsiyetten Tatar ve Kürt kökenli 60 kişiyle görüşme yapılmıştır. Bu rakam derinlemesine görüşmeleri yansıtmakta, katılımcı gözlem tekniği uygulanırken karşılaşılan her bireyi içermemektedir.

1.2.2. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Değerlendirilmesi

Alan araştırmasına başlamadan önce Tatarlar ve Kürtler ile ilgili literatür çalışması yapılmıştır; ancak bu noktada bu araştırmanın özelde Tatar veya Kürt etnik kimliği ile ilgili olmadığı, iki etnik grubun görece izole bir durumda yan yana gelmesi deneyimi nedeni ile teze konu olduklarının altı çizilmelidir. Kaldı ki Türkiye’de yaşayan Kırım Tatarları ile ilgili fazla çalışma bulunmamakta; genelde tarihleri, Türkiye’ye gelmeden önceki koşulları, sürgün ve geri dönüşlerle ilgili ya da salt kültürel tasvirlerle yetinen yazılara rastlanmaktadır. Bu, bilindiği üzere Kürtler için geçerli değildir. Bu fark Tatarların, Kürt etnisitesiyle ilişkilendirilen, bilinen ve hâlihazırda sürmekte olan tarihsel sorunların muhatabı olmadığı, daha az “azınlık” veya “daha az” öteki olarak görüldükleri gibi nedenlere dayandırılabilir ve başka bir araştırmanın konusu olabilir. Hâlihazırda Kürt etnisitesine milli kimlik içindeki bakış çatışma unsurları oluşturmakta ve Kürtleri siyasileşen bir “öteki” konumunda bırakmaktadır.

Araştırmacının sahaya ilk erişimi, Tatar kökenli annesinin kurduğu bağlarla sağlanmıştır. Araştırmacının anne tarafından akrabaları sahada yardımcı olacak insanların bulunmasında aracı olmuş, bu kişiler de araştırmacının köy muhtarları ile görüşmesini sağlamıştır.

Araştırmacının annesinin Tatar olması, saha çalışması sırasında Tatar katılımcılara erişimde kolaylık sağlamıştır. Diğer yandan, sahaya çıkmadan önce, araştırmacı bu durumun Kürt göçmenlerde hoşnutsuzluk, çekingenlik ve tepkiye yol açacağı endişesini yaşamıştır. Ancak, yine araştırmacının baba tarafından gelen akrabalık ilişkileri, hayatının büyük bölümünü geçirdiği illerde Kürtler ile bir arada yaşamış olması ve belki de en önemlisi fiziksel özelliklerinin bazı genç Kürtlerin deyimiyle “yadırganmaması”, diğer bir deyişle, Tatarlara benzetilmemesi bu endişeyi yersiz kılmıştır. Bu noktada, araştırmacının Tatarların yoğun olarak bulunmadığı Adana ilinde yaşamış olduğunu belirtmek, etik açıdan okuyucunun kafasında soru işaretleri yaratmamak adına gerekli görülmüştür.

Sahada yapılan görüşmelerde katılımcıların rahatsız olmaları nedeniyle ses kayıt cihazı kullanılmamış, izin alınarak not tutulmuştur. Yaşları 60 ve üzeri olan Tatarlar ve yine yaşları 40 ve üzeri olan Kürtlerle görüşme yapılırken köydeki gençlerden tercüman olarak yardım alınmıştır.

Yerleşimlerin ve kabul eden katılımcıların fotoğrafları çekilmiştir¹. Fotoğraf çekimi konusunda Tatarlar ile hemen hiç sorun yaşanmazken, Kürtler daha gönülsüz davranmış, özellikle kadınların fotoğrafının çekilmesine karşı çıkmışlardır. Fotoğraf çekimi konusundaki rahatsızlıklarını örf ve adetlerine dayandırmışlar, mezhep ile ilgili bir konu olmadığının altını çizmişlerdir. Yaşlı Kürt erkekleri ise objektife bakmamak şartı ile fotoğraf çekilmesini kabul etmişlerdir². Genç Kürtler ise özellikle Tatarlar ile yan yana fotoğraf çektirmek istemişlerdir³.

Araştırmacının kadın olması Kürt kadınları ile görüşülürken avantaj, orta yaş ve üzeri Kürt erkekleri ile yapılan görüşmelerde ise dezavantaj olmuştur. Şafii mezhebine mensup olan Kürt erkekleri araştırmacının kadın olması nedeniyle kimi zaman göz göze gelmemek ve el sıkışmamakla yetinirken, kimi zamansa görüşmeyi reddetmişlerdir. Bu durum köyün ileri gelenlerinden birini devreye sokarak ya da görüşmeyi kabul etmeyen katılımcının güvendiği bir erkek ile görüşmeye gidilerek çözümlenmiştir. Genç Kürt göçmenler ve her yaştan Tatarlar ile yapılan görüşmelerde ise benzeri bir sorun yaşanmamıştır.

Araştırmacı, insanların inandıkları, söyledikleri ve yaptıkları arasında anlamlı farkların olduğu fikrine katılmaktadır. Zaten bu nedenledir ki antropoloji ne anket yöntemi ile ne de görüşme ve gözlem tekniklerinin yalnızca birisinin kullanılması ile tatmin olmaktadır. Yine araştırmacıya göre insanlar bir aradayken ve yalnızken farklı ifade yöntemleri kullanmakta ve bu durum bazı olayların daha iyi anlaşılmasını sağlayacak şekilde kullanılabilmektedir. Burada kastedilen, insanların yalnızken daha açık konuşabilmeleri ve diğer insanlar ile birlikte iken daha kontrollü, daha grup normlarına bağlı hareket ettikleri düşüncesi değildir. Benzer sorunlar ya da değişimler yaşayan

¹ Bkz. Ek 2

² Bkz. Ek 2: 7.2.9.

³ Bkz. Ek 2: 7.2.10., 7.2.13., 7.2.14.

insanlar bir araya geldiklerinde daha hararetli tartışmalar yaşayabilmekte, birbirlerine bir şeyleri kabul ettirebilmek (ya da tersi) adına daha açık ifadeler kullanabilmektedir. Araştırmacı bu fikirle yola çıkmadıysa da sahada yaşadığı bir deneyim bu düşünceyi doğurmuştur. Köylerin birinde tek tek yapılan görüşmelerin ardından kadınların düzenledikleri bir güne⁴ katılan araştırmacı farklı ayrıntılar yakalamış ve diğer köylerde de benzer toplantıları takip etmiş ya da tertiplemiştir. Bu aynı zamanda Tatar ve Kürtlerin bir araya geldikleri ortamların yaratılmasını da sağlamıştır.

Alan çalışması sırasında katılımcıların belirlenmesinde kartopu tekniği kullanılmıştır. Her köyde önce muhtar ve ailesi ile görüşülmüş ve katılımcıların güvenini kazanabilmek için bu kişiler veya köyde sözü dinlenen, sevilen birinin araştırmacıyı katılımcılara tanıtması sağlanmıştır. Görüşülen her katılımcıdan araştırmacıyı iki yeni katılımcıya yönlendirmesi istenmiştir.

Katılımcı gözlem ve görüşmeler sırasında anlatılan olaylar metinde, bunları anlatan kişilerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve yaşadıkları köy adı ise dipnotlarda yer almaktadır. Yerleşimlerin küçüklüğü ve herkesin birbirini tanması nedeniyle, ileride köylerde huzursuzluğa neden olmamak adına, katılımcıların isimleri kullanılmamıştır.

Köylerin tarihçeleri ile ilgili bilgiler genellikle sözlü tarih yöntemi ile derlenmiştir. Ayrıca kimi köy sakinlerinin ve köy öğretmenlerinin, yaşadıkları köyler ile ilgili tarih başta olmak üzere çeşitli konularda bilgi veren yayınlanmamış yazılarına da ulaşılmıştır. Bu metinler kişisel merak ürünleridir⁵, belge niteliği taşımazlar.

Araştırmacı gerek saha çalışması, gerekse toplanan verilerin değerlendirilmesi esnasında tarafsızlığını korumak için gereken azami çabayı göstermiştir. Bu çalışmada emik ve etik yaklaşım bir arada kullanılmıştır.

⁴ Bkz. Ek 2: 7.2.11.

⁵ Bkz. Ek 7

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ETNİSİTE

Etnisite kavramı, sosyal bilimciler tarafından, farklı boyutlarına vurgu yapılarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu farklı boyutlara aşağıda değinilecektir ve bu çalışmada bu boyutlarda hangilerinin ön planda tutulduğu açıklanacaktır.

Smith (2002), “ethnie”nin boyutlarını, kolektif bir isim, ortak bir soy miti, ortak tarih, özel ortak kültür, belli bir territorya⁶ ile özdeşleşme ve dayanışma duygusu olarak açıklar. Bu noktadan bakıldığında, kendi içlerinde kolektif birer isme, ortak birer tarihe sahip belli territoryalar ile özdeşleşmiş topluluklar birer etnik gruptur. Territorya gerçek bir ülke ya da toprak parçası olmak zorunda değildir. Dolayısıyla, etnik grubun köklerini dayandığı bir bölge ya da bir gün kurulacağına inanılan bir ülke hayali de olabilir; bunun tam tersi bir zamanlar var olmuş bir devlete de dayandırılabilir. Etnik grubun şimdiki zamanda yaşadığı yerleşimler olabileceği gibi tarihte yaşadıkları ya da bir gün kuracaklarına inandıkları bir devlet hayali de grubu bir birine bağlayan bir mit olarak yaşatılabilir. Ortak soy düşüncesi de gerçek tarihe dayandırılabilir gibi, yaratılmış ve zamanla gerçek kabul edilmiş bir söylenceye bağlı olabilir.

Barth (2001) tarafından etnisite, biyolojik olarak kendi varlığını sürdürebilen, açık bir şekilde ortak bazı temel kültürel değerlere sahip olan, karşılıklı etkileşim ve iletişimin olduğu bir alan yaratan, kendisi ve diğer etnik gruplara ait bireyler tarafından bir etnik gruba aidiyetle tanımlanan insanlardan oluşan toplumsal kategori olarak tanımlanmaktadır. Yine Barth’a göre (2001: 8) “etnisite, bireyler veya gruplar arasında gerçekleşen etkileşim süreçlerinde ortaya çıkan toplumsal bir tasarımdır”. Etnik kategoriler, sınırlar arasındaki temasa ve grupların kültürel içeriklerindeki değişime rağmen, rekabet gibi durumda ihtiyaç duyulduğunda başvurulacak sabit kategorilerdir (Barth, akt: Eriksen, 2002: 87).

Eriksen (2002: 16) etnisite kavramını, kendilerini kültürel açıdan farklı tanımlayan ve bu şekilde tanınan gruplar arasındaki ilişkiler olarak tanımlar. Etnisiteyi meydana

⁶ Toprak, arazi; memleket, ülke; bölge.

getiren kriterler değişkendir ve din, dil, gelenekler gibi paylaşılan özelliklerden ibaret değildir. Bazı etnik gruplar ideolojilerinde ırk ya da kan (soy) nosyonunu kullanırken, kimileri daha çok paylaşılan kültürel özelliklere vurgu yaparlar. Kimi gruplar diğerlerinin asimilasyonuna izin verir, kimi gruplar buna göz yummaz. Etnisitenin nemi sosyal koşullara göre değişebilir. Sosyal kimlikler hem çoğul hem de koşullara göre değişkendir (Eriksen, 2002). Etnik sınıflandırmalar, sınıflandıranların ihtiyaçları ile ilgili toplumsal ve kültürel ürünlerdir (Eriksen, 2002: 95).

Lock (1990) etnisitenin yaratılmasında başkaları tarafından yapılan ithamın da etkisi olduğunu söylemektedir. Çok etnili toplumlarda belirli, keskin sınırlar ortaya koymayan tasnifler yani analogik sınıflandırmalar mümkündür. Bazı gruplar “neredeyse bizim gibi”, diğerleri “bizden tamamen farklı” diye tanımlanır. Türkiye’ye göç eden, sığınan Tatarlar kabullenilmiştir, “neredeyse bizim gibi”dirler ve sosyal ya da siyasi değil, kültürel olarak “teki” konumundadırlar. Oysa yerli bir grup olan Kürtler kabullenilmemekte, yalnızca kültürel değil, aynı zamanda siyasi “teki” konumunda yaşamaktadırlar.

Fenton (2001: 14-26) etnisiteyi sosyal bir süreç olarak görmektedir. Bu süreç insanların bireysel ya da kolektif bir şekilde sosyal yaşamlarında ortaya koydukları değişken sınırların ve kimliklerin inşasını kapsar. Etnik gruplar da kendilerini bu süreç içerisinde düzenli bir ilişki kurdukları daha geniş topluluklardan kültürel açıdan farklı kabul eden kişileri kapsar. Etnik grup kavramı, bireyin kendisini kendisi gibi olan diğerlerinden biri olarak görmesini sağlayan sosyal kolektif kimlik oluşumuna karşılık gelmektedir (Fenton, 2001: 9). Yani etnisite ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan sosyal sınıflandırmalar ile ilgilidir. Etnisite durağan bir kategori değil, insanların kendilerini ötekilerden ayırdığı sosyal ilişkiler bütünüdür ve etnisiteden bahsedebilmek için gruba ait gerçek veya algılanan soy, kültür ve dil farklılıklarının sosyal davranışlara yansıması gerekmektedir.

Cohen etnisiteyi, kısıtlı kaynaklarla yapılan rekabetin, ortak kültür, ortak köken ve akrabalık ideolojileri ile sınırlanan bir enstrümanı olarak açıklar. Cohen’e göre etnik örgütlenme siyasi nitelik taşımaktadır. Bir grubun bir etnik kimliği ne sürmesinin ve

onu korumasının psikolojik etmenlerden çok, ekonomik ve siyasi nedenleri vardır. Etnisite hem köken, kader ve sonuç gibi hayatın anlamına dair sorulara yanıt olmalı hem de pratik işlevlere sahip olmalıdır. Bazı etnik kimliklerin yok olması, o etnik kimliği taşımanın üyelerine açıkça bir kolaylık sağlamamasına, dolayısı ile giderek önemsizleşmesine bağlıdır (akt. Eriksen, 2002: 74).

2.2. ETNİK SINIRLAR

Etnik gruplar, kendilerine özgü kriterlerle tanımlandıklarında bir süreklilik arz ederler. Yani etnik grupların sürekliliği, sınırların korunmasına bağlıdır. Bu sınırları belirleyen kültürel unsurlar ve grup üyelerinin kimliklerini ve grubun örgütsel yapısını belirleyen kültürel karakteristikler zaman içerisinde değişebilirler. Ancak, grup üyeleri ile grup dışında kalan kimseler arasında bulunan farklılıklar sınırların sürekliliğinin teminatıdır (Barth, 2001).

Etnik gruba aidiyeti belirleyen unsurlar objektif olarak nitelenen farklılıklar değildir. Bu unsurlar toplumsal süreçte oluşan farklılıklardır. İnsanlar sergiledikleri davranışlar açısından ne denli farklı olurlarsa olsunlar kendilerini bir gruba ait hissediyorlarsa, bu tanımlamayı kimse engelleyemez. Burada objektif farklılıklardan ziyade, toplumsal etkileşimin belirlediği farklılıklar önemlidir. Üzerinde durulması gereken konu, gruplar arasındaki objektif farklılıklar değil, bireylerin kendi kimliklerini tanımlarken kullandıkları unsurların neler olduğudur (Barth, 2001). Bu noktada Barth'ın ifadesine başvuracak olursak,

“Toplumsal gruplar, çok derin düşüncelerle ve çalışmalarla örgütlenen yapılar olmayıp karşılıklı etkileşim içerisinde şekillenen yapılar olmaktadır.... Gruplar arasında yer alan ön yargılar etnik sınırların korunmasında önemli bir etkidir.” (Barth, 2001: 33)

Eriksen (2002) etnik sınırların bir bölgeye dair sınırlar olmadığını, sosyal sınırlar olduğunun altını çizmektedir. Sınırlar genellikle iki taraflıdır. İlişki halindeki her iki etnik grup kendi kimlik ve ayırt ediciliklerini karşı tarafa dayatırlar; ancak etnik sınırlar grupları izole etmezler, bilgi ve iletişim alışverişine açıktırlar (Eriksen, 2002). Fenton'a göre de, (2001: 9) etnik sınırlar gevşek veya sıkı bir şekilde belirlenebilir ve bu sınırlar

grupların kendilerini diğer gruplardan ayırt etmelerini sağlar. Bu çalışmada sorulan sorulardan biri de Tatar ve Kürt etnik gruplarının sınırlarının ne kadar güçlü ya da ne kadar zayıf olduğudur. Her iki ihtimalin de nedenleri araştırılmıştır. Eğer sınırların esnekliğinde bir değişim varsa, buna sebep olan durumlar saptanmaya çalışılmıştır. Tatar etnik grubunun Kürt göçmenler ile karşılaştıktan sonra etnik kimliklerini yeniden tanımladıkları, ön plana çıkardıkları ve sınırlarını güçlendirdikleri varsayılmaktadır.

Etnik ilişkiler her zaman sınırlar ve rekabet analizleri ile anlaşılamaz; aynı zamanda kültürler arası karşılaşmalar da incelenmelidir (Eriksen, 2002: 204). Kültürlerin karşılaşması, pek çok farklı değişkenin etken olduğu, farklı sonuçlar doğurabilir. Kaynak paylaşımı, üretim ilişkileri, kalıp yargılar, devlet politikası, modernleşme, kitle iletişim araçları gibi pek çok değişken kültürel açıdan asimilasyon, uyarlanma ve bütünleşme gibi süreçlere neden olabilir. Kültürel öğeler etnik sınırların korunması adına öne çıkarılabileceği gibi etnik sınırları güçsüzleştirme yolunda törpülenebilirler.

Fenton (2001: 64) kültürel farklılıkların ilişkilerde fark yarattıkları sürece etnik sınırların yaratılmasında önem kazandığına değinir; yani kültürel farklılıklar toplumsal ilişkilerde etkin oldukları ölçüde etnisite ile ilişkilendirilmelidir.

Kültür sabit ve değişime kapalı değil, dinamik bir olgudur. Zaman içerisinde gelenek ve görenekler değişebilir, bilgi artabilir, sanat çeşitlenebilir, yetenek ve beceriler gelişebilir; bunlara paralel olarak toplum üyelerinin uygun ve kabul edilebilir gördüğü aralığın sınırları yer değiştirebilir. Kısacası kültür, değişmez, durağan kalıplar bütünü değildir. Değişim bilinçli, rastlantısal ya da zoraki olabilir. Keşifler, savaşlar, istilalar, sömürgecilik, ticaret, çevresel felaketler, nüfus artışı, göç, siyasi değişiklikler ve üretim ilişkileri kültürel değişimi tetikleyebilir. Kültürler yeni duruma adapte olabilir ya da başka kültürler tarafından asimile edilebilirler. Kültürel değişim, kültürel yayılma, kültürleşme ve kültürlenme mekanizmaları üzerinden hareket eder.

Barth (2001: 40), kültürün her zaman değişebileceğinin ve öğrenilebileceğinin altını çizmekte, bu nedenle bir etnik grubun bugünkü kültürel kimliğini oluşturan öğelerin, o

grubun geçmişteki kültürünün doğal uzantısı olmasının gerekli olmadığını vurgulamaktadır.

Barth'a göre (2001: 19) etnik grupların varlıklarının devamı, kültürel davranış açısından farklılıklarını sürdürebilmelerine bağlıdır. Farklı kültürlerden gelen insanların karşılıklı etkileşimi sırasında kültürel farklılıkların azalması ve benzerliklerin artması beklenirken (Barth, 1966) bu farklılıkların devam ettiğini saptamak gayet olasıdır. Barth'a göre etnik grubun kültürel muhtevası ikiye ayrılır. İlki dil, geleneksel giysiler gibi işaretler; ikincisi de ahlak ve diğer sosyal normlar gibi değerlerdir. Barth, kültürel muhtevanın etnik grupları tanımlamak için kullanılmasını anlamsız bulmaktadır; çünkü sosyal aktörler farklı koşullarda, bulundukları konum ve statüye uygun özellikleri ön plana çıkartabilirler ve etnik sınırların vurgulanmasında da yalnızca bazı kültürel öğeler keyfi olarak ön plana çıkarılabilir (Banks, 1996: 13). Barth, aynı zamanda kültürel çeşitliliğin etnik sınırların bir nedeni değil, bir etkisi olduğunu savunmaktadır ve kültürel ayrımcılık da etnik ayrımcılığın uzun vadedeki bir etkisidir (Eriksen, 2002: 65). Cohen de (akt: Eriksen, 2002: 80) etnisitenin kültürel unsurlarını, toplumsal işleyişinden daha önemsiz görmektedir.

Eriksen'e göre (2002: 58), kültürel sınırlar, kesin sınırlar değildir ve her zaman etnik sınırlarla örtüşmezler. Kültürel farklılıklar toplumsal ilişkilerde geçerlilik kazandıkları ölçüde etnisite ile ilgilidir ve ilişkilerde fark yarattıkları sürece etnik sınırların yaratılmasında önem kazanırlar (Eriksen 2002: 65).

Eriksen (2002: 206) aynı zamanda genel olarak, yalnızca gözle görülür biçimde kültürel açıdan farklı olarak algılanan göçmenlerin "göçmen" olarak tanımlandığını söylemektedir. Araştırmacıya göre, bu denklemi tersten okumak da mümkündür: Kültürel ve siyasi açıdan çeşitli nedenlerle çok uzun süreden beri "öteki" kabul edilen toplulukların, farklı etnik gruplar ile yakın temasa geçtiklerinde, "göçmen" oldukları için, kültürel açıdan farklılıkları gözle görünenden daha aykırı algılanıyor olabilir.

3. TATAR VE KÜRT ETNİSİTELERİNE TARİHSEL BAKIŞ

Bu bölümde Tatarların ve Kürtlerin kim oldukları, kısa tarihçeleri anlatılacak ve neden birer etnik grup olarak nitelendirildikleri irdelenecektir. Ayrıca, Hanefi ve Şafii mezheplerinin farklılıkları açıklanacaktır; çünkü çalışmaya konu olan Tatarlar Hanefi, Kürtler ise Şafii mezhebine mensuptur.

3.1. TATARLAR

Barth (2001), etnisite eşittir ırk, dil, kültür ya da etnisite eşittir biz (toplum) ve onlar (dışlanan öteki) farklılaşması açıklamalarının değişmesi gerektiğine inanmaktadır; etnisite verili bir durum değildir; bir nedenle oluşturulmuş sınırlar ve bu sınırların korunması ile ilgilidir. Tatarların kim oldukları sorusu bu konuda Barth'ı anlamamızı sağlayabilir.

Tatar kelimesi, tarihte farklı gruplar tarafından farklı şekillerde kullanılmıştır. Ruslar, yüzyıllar boyunca Avrupa Rusya'sında yaşayan Türk kökenli Müslümanları Tatar olarak adlandırmışlardır. Batılı yazar ve araştırmacılar da "Tatar" kelimesini, Türkistan'da ve Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Türkler için kullanmışlardır. Osmanlılarda ise 16. yüzyıldan itibaren Tatar kelimesi Kuzey Türklerini nitelemektedir (Maksud, 1996: 2).

Maksud'a göre (1996), 13. yüzyılda kelime İslam dünyasında Moğollar için kullanılmaktadır; hatta günümüzde Arap araştırmacılar bu kullanımı devam ettirmektedirler. Moğol ordusu Moğol komutasında çok sayıda Kıpçak, Peçenek ve diğer Türk boylarından askere sahipti. Bu ordunun çoğunluğunu Türklerin oluşturması, Rusların tüm Türk soylu Müslümanlara Tatar diyerek, onları Moğolların torunu olarak görmelerini açıklamaktadır. Yakın tarihli yabancı kaynaklarda Tatarlar Rusya Federasyonunda yaşayan, karışık Türk atalara dayanan bir grup olarak tanımlanmakta, ataları Volga Bulgarları, Altın Orda devletinin Türk boyları ve Türkleşmiş doğu Finlilere dayandırılmaktadır (Minehan, 2002: 1857).

Geçmişe dönersek, 13. yüzyılda Çin'in çok büyük bir bölümü, Türkistan, İran, Irak, Suriye, Anadolu, bugünkü Rusya, Kafkasya, Kırım, Ukrayna, Polonya Moğollar tarafından fethedilmiştir. Bu hâkimiyet altında yaşayan milletler de (Moğol) kökenli hanedanların idaresinde yaşadıkları için "Tatar" diye adlandırılmış, yani 14. yüzyılda "Tatar" kelimesi, kavmî, etnik, soyla ilgili bir söz değil, vatandaşlık (bugünkü hukuki durumu değil ama tâbi olmayı) ifade eden bir kelime olarak kullanılmıştır. Yani, o dönemde "Tatar" sözü, etnik (kavmî) değil, siyasî bir anlam ve içerik kazanmıştır. Türk ülkeleri dışındakiler zamanla Tatar (Moğol) hâkimiyetinden çıkmışsa da, Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzeyindeki bölgelerde yaşayan Türk topluluklarda Tatar siyasî ismi devam etmiştir. Altın Orda devleti İslâmiyeti kabul ettikten sonra da Selçuklu hanedanı ile kurulan bağlar sayesinde Anadolu'dan pek çok Müslüman Türk Kırım'a yerleştirilmiştir. Bu çalışmada adı geçen Tatarlar da Türkiye'ye 19. yüzyılın sonlarında Kırım'dan göç etmişlerdir. (Maksud, 1996)

Kırım Tatarları sanıldığıının aksine, tek bir dalgada gelerek Kırım yarımadasına yerleşmiş tek bir soyun devamı değildir. Kırım tarihine bakıldığında, Tatar etnik kimliği daha da karmaşık bir hal almaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi genel düşünce Moğol asıllı kabul edilen Tatarlar'ın 13.cü yüzyılda Cengiz Han ordularının Karadeniz'in kuzeyindeki ülkeleri istilâsıyla bu bölgeye yerleştiği şeklindedir. Söz konusu olaylar Kırım tarihinde çok önemli bir rol oynamış olmakla birlikte, bugünkü Kırım Tatarlarının etnik, linguistik, kültürel ve tarihî özelliklerini bu formül ile açıklamak mümkün değildir. Yine Tatar adının başka yerlerde de geçmişte ve bugün kullanılmış ve kullanılmakta olmasına bakarak, Kırım Tatarlarının, o Tatarların Kırım'daki kolu olduklarını yahut Tatar adı altında otokton bir millet mevcut olup, bunun bir kolunun İdil-Ural'da, bir kolunun Kırım'da, diğer kollarının da başka yerlerde yaşadıkları düşünülmektedir. (Maksud, 1996)

Kırım Tatarlarının tamamı Sünnî Müslüman'dır ve Hanefî mezhebine bağlıdırlar. Kırım Tatarlarının ana dili olarak konuştukları lehçelerin hepsi Türk dilleri olduğu halde Kırım Tatarcası diye adlandıracağımız tek bir lehçe mevcut değildir. 1944 Büyük Sürgün öncesi *Yalıboyu* tabir edilen Kırım'ın güney sahil şeridinde yaşayanlar Osmanlıcanın uzantısı olan, büyük ölçüde Oğuzca ağırlıklı bir lehçe konuşurlarken, *Çöl* tabir edilen

Kırım'ın kuzey kesimlerindeki düzlük bölgelerin ve Kerç yarımadasının halkı Kıpçak özelliklerini taşıyan bir lehçe kullanmaktadırlar. Diğer taraftan, coğrafi olarak Kırım'ın orta kesimlerinde yer alan Bahçesaray ve Karasubazar bölgelerinde konuşulan şive bu birbirinden hayli farklı diyalektlerin karışımından oluşmaktadır “Orta yolak” adı da verilen ve aynı zamanda edebî Kırım Tatar dili olarak kabul edilmiş olan bu şive, Oğuz-Kıpçak karışımıdır.

Bugünkü Kırım Tatarlarını birbirlerinden ayıran farklar yalnızca lehçe-şive farklılığı değildir. Şive farklılıklarına paralel olarak, fizyonomik özellikleriyle de çoğu Kırım Tatarının aslen Kırım'ın hangi bölgesinden olduğu tahmin edilebilir. Çöl bölgesindekilerin nispeten çekik gözlü, çıkık elmacık kemikli bariz Mongoloid özelliklerine karşılık, Yalıboylular genellikle Akdeniz tipleriyle birbirlerinden ayrılırlarken, aynen şive hususunda olduğu gibi, Bahçesaray, Akmesit ve Karasubazar gibi orta bölgelerden gelenler fizyonomik açıdan da bu özelliklerin bir karışımını teşkil ederler. Belki de bu farklılıklara ithafen yabancı kaynaklarda (Minehan, 2002: 1857) Tatarların görünüşünün sarışın, renkli gözlü Avrupalı benzerliliğinden, Orta Asya, Mongoloid tipine kadar değişkenlik gösterdikleri belirtilmektedir. Bölgeler arasındaki bu farklılıklar âdetler, hayat tarzı ve kültür bakımından da geçerlidir. Bu şekilde kabaca bir amprik tespit dahi, bugün Kırım Tatarları adını taşıyan halkın esas olarak tek bir tarihî halkın kesintisiz devamı olamayacağını açıkça göstermektedir. Mevcut dil ve kültür özellikleri bu halkın bir kısmının kökeninin, tarihî Türk etnosuna dayandığını ortaya koymaktaysa da, etnik Türk unsurların yarımada'daki hâkimiyeti altında geçen çok uzun bir süreç içinde Müslümanlaşan ve/veya Türkleşen diğer etnik grupların da bu terkiye dâhil olduğunu unutmamak gerekir. Kırım yarımadasında Türk etkileri 6. yüzyılda Göktürk hâkimiyeti ile başlamış, 7. yüzyılda Museviliği kabul etmiş Türk kökenli Hazarlar ve 9. yüzyıldan itibaren de Peçenek ve Kıpçakların etkisi ile devam etmiştir. (Kalafat, 1999)

Bugün kullanılan mânâsıyla Tatar tabiri, Rusların Altın Orda'ya tâbi olmuş bütün Türk halklara (hattâ bazı hallerde temas ettikleri -Osmanlılar hariç- bütün Türklere) verdikleri bir isim olarak belirlemektedir. Etnik ve linguistik açıdan söz konusu halkların ne asıl Tatarlarla ne de Moğollarla doğrudan ilişkileri kalmamıştır. Hatta kendi aralarında da

farklılaşmışlardır. 20. yüzyıla kadar bu Türk halklarından pek çoğunun kendilerini Tatar olarak adlandırmadıklarını, hatta bazılarının bu tabirden hiç hoşlanmadıklarını da kaydetmek gerekir.(Maksud, 1996)

Kırım, Altın Orda devletinin parçalanması ile 15. yüzyılda Kırım Hanlığına ev sahipliği yapmış, 1475 yılında Osmanlı himayesine girmiştir. Hanlık idaresinde Kırım, pek çok yönüyle günümüze kadar devam edecek olan özgün karakterini almış; Müslüman olan, farklı şivelerde, Tatarca denilen, Kırım ve Kazan Türklerinin konuştuğu Kuzey Lehçesini konuşan ve yabancıların Tatar olarak adlandırdığı bu insanlar kendilerine özgü bir halk haline gelmişlerdir. Bugün Kırım Tatarları olarak adlandırılan halkın özgün devleti ve yarımada üzerindeki siyasî taleplerinin tarihî referansı da Kırım Hanlığı'dır.

Kırım Hanlığı 1774 yılında Osmanlının Rus yenilgisinin ardından imzalanan Küçük Kaynarca Anlaşması ile Osmanlı himayesinden çıkmış, 1783 yılında da Rusyanın hâkimiyetine girmiştir. Bu dönemde ekonomik sıkıntılara neden olan topraksızlaştırma politikaları, dini baskılar gibi nedenlerle Kırım'dan Osmanlı Devleti topraklarına göç başlamıştır. 1860-1861 göçünden sonra ilk defa Kırım Tatarları Kırım'da mutlak nüfus çoğunluğunu kaybettiler (Bu dönemde Kırım'da ve göçler sırasında yaşananlar ile ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır ve bu çalışmada ayrıntılara yer verilmemiştir). Kırım, daha sonra 1917 ihtilalini yaşamış, 1918 yılında da Alman orduları tarafından işgal edilmiştir. 1918'de Almanların Kırım'dan çekilmesinden sonra Kırım iki yıl süresince (Nisan-Haziran 1919 dönemi hariç) Bolşevik aleyhtarı Rus Beyaz Ordularının elinde kalmıştır. Beyazlar da Bolşevikler gibi Kırım Tatarlarının millî hukukunu tanımamışlardır. Devam eden Rus iç savaşı Kırım'ın kaynaklarının tükenmesine neden olmuş ve Kasım 1920'de Bolşevikler bütün Kırım'ı ele geçirmişlerdir. 18 Ekim 1921'de Kırım Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak tanınmış ve Kırım Tatarcası resmî dil olmuştur. Bu dönemde Sovyet hâkimiyeti çerçevesinde Kırım Tatar kültür ve medeniyetinin geliştirilmesi öngörülmekteydi ancak Stalin'in Sovyetler Birliğinde iktidarı ele geçirmesi ile bu durum değişmiş, Kırım Tatarları zengin çiftçilerin (*kulak*) tasfiyesi politikası çerçevesinde Urallar ve Sibiry'a gibi bölgelere sürülmüşlerdir. Kırım daha sonra tekrar Alman işgalini yaşamış ve Kızıl ordunun bu toprakları geri almasının

ardından Stalin'in 1944 yılında imzaladığı, Kırım Tatarlarının Kırım'dan sürülmesini emreden kararın sonuçlarını yaşamışlardır. (Kırımlı, 1996)

1944'den 1980'lerin sonlarına kadar Sovyetler Birliğinde fiilen "Kırım Tatar" sözünün kullanılması yasaklanmış ve iç pasaportlarda ve hatta nüfus sayımlarında bu isim kullanılmamıştır. 1954'te Kırım oblastı, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine bağlanmıştır. 1956'dan itibaren Kırım Tatarları vatanlarına dönme taleplerini ortaya koymaya başlamışlarsa da politik açıdan başarılı olamamışlar ve Kırım Tatar Milli Hareketi, 1960'larda yeraltına inmiştir. Gerek politik manevralar ile gerekse manevi baskılarla Kırım Tatarlarının Kırım'a dönmesi engellenmiş; bu durum Kırım Milli Hareketi'nin giderek güçlenmesine neden olmuştur. 1989 Nisan ayına kadar Kırım'a dönen Kırım Tatarlarının sayısı 40.000'e ulaşmıştır. *Kırım Tatar Millî Hareketi* de yeni şartlara uygun bir teşkilatlanmaya girişmiş, Millî Hareket'in 29 Nisan 1989'da Özbekistan'ın Yengiyul şehrinde düzenlenen genel kongresinde, merkezî bir teşkilat haline gelmesi kararı verilmiştir. Böylece *Kırım Tatar Millî Hareketi Teşkilatı* (KTMHT) kurulmuştur. Bu olayın yarattığı hareketlenmeler sonucu, Kırım'da 20 Ocak 1991'de yapılan referandum ile Kırım Oblastı; Ukrayna'ya bağlı Kırım Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne dönüştürüldü. Ağustos 1991 darbesinden sonra Sovyetler Birliğinin dağılmaya başlaması ve 1991 sonunda Sovyetler Birliği'nin tamamen ortadan kalkması ile Kırım artık bağımsız bir devlet olan Ukrayna'ya bağlı bir muhtar cumhuriyet haline gelmiştir. Bu sırada, Kırım Tatar Millî Meclisi diğer ülkelerdeki Kırım Tatarlarıyla bağlarını sıkılaştırmış, diğer hükümetlerle temaslara girişmeye başlamışlardır. Millî Meclis başkanı ve temsilcileri başta Türkiye olmak üzere, çeşitli Avrupa ve eski Sovyet ülkeleriyle ciddi siyasî ve kültürel bağlar kurmuştur. Özellikle Türkiye de yaşayan Kırım Tatarlarının ve Türkiye'deki diğer resmî ve sivil teşkilatların önyak olmasıyla, bir ölçüde de olsa Kırım Tatarlarına destek temin edilmeye başlanmıştır. (Kırımlı, 1996)

Kırım Tatarlarının Kırım'a dönüş mücadelesi burada yaşadıkları tüm olumsuzluklara rağmen günümüzde de sürmekte ve milliyetçi bir hareket niteliği kazanmaktadır.

Yukarıda anlatılan tarih, Tatarlar üzerinden etnisite ile ilgili çeşitli görüşleri tartışmaya olanak sağlamaktadır. Etnik grup kavramı soy, ırk, din, dil birliği üzerinden tanımlanmaya devam edilirse, Tatar etnisitesinden bahsetmek doğru mudur? Görüldüğü gibi Tatar adı tarih içerisinde farklı şekillerde kullanılmış, önce Moğolları, daha sonra Moğol saldırıları nedeniyle karşılaşılan ötekini, ardından maiyeti tanımlamıştır. Yani diğeri tarafından verilmiş bir kimliktir. Tatarların gerçek ya da hayali bir soy atası olmadığı görülmektedir. Kaldı ki soyları Moğollara dayandırılırsa da, bugünkü Türk izlerini ağırlıkla taşıyan kültürlerini açıklamak gerekir. Dini açıdan bakıldığında bugün Tatarların çoğunluğu Hanefî mezhebine bağlı Sünnî Müslümanlarsa da tarihsel süreçte Yahudiler, Aleviler, Nusayriler gibi ortak bir dini inancın taşıyıcısı olmamışlardır. Araştırmacı ırk kavramını tartışmayı gerekli görmese de, fiziki benzemezlikleri bir yana, tarih içerisinde bu kadar çok toplulukla karışmış Tatarlar için aynı ırka mensup iddiaları ırk kavramına hala prim veren açıklamaları bile tatmin etmeyecektir.

Tatarca, Kırım ve Kazan Türklerinin konuştuğu, Kuzey Lehçesi adı altında anılan Türk dilidir; ama kendi içerisinde birçok şive ve lehçe farkı ile kullanılmaktadır. Örneğin, Kırım’da farklı bölgelerde Osmanlıca etkileri taşıyan Oğuz lehçesi, Kıpçak lehçesi ve bu iki farklı lehçenin ikisinin de etkisini taşıyan “Orta yolak” denilen edebî Kırım Tatar dili kullanılmaktadır. Dolayısı ile genelde ortak bir dile sahiplerse de etnik kimlikleri bu dil çerçevesinde tanımlanamamaktadır.

Öyleyse bugün Türkiye’de yaşayan Tatarları etnik bir grup olarak bir arada tutan etken nedir? Bu sorunun cevabı “Kırım”dır. Kendilerine özgü kültürel özellikleri bir yana, Kırım Tatarları’nın etnik kimliklerini tanımlayan bir geçmişleri, bu geçmişin şekillendiği, özlem duyulan topraklar vardır. Kırım, çalışmada konu edilen Tatar etnisitesinin dayandığı en güçlü noktadır.

3.2. KÜRTLER

McDowell (1992), Kürtlerin kendilerini Hint-Aryan kökenli, dağlarda yaşayan bir aşiret halkı olarak görmekten hoşlandıklarını belirtmektedir. Kreyenbroek (1992) “Kürt Dili Üzerine” adlı makalesinde Kürtlerin kendilerini Perslerin kuzey komşuları ve emperyal

ataları olan Medlerin varisleri olarak gördüklerini ancak linguistik alanında bu varsayıma karşı çıkıldığını belirtiyor (MacKenzie, akt: Kreyenbroek, 1992: 75). M.S. 7.ci yüzyılda Kürt etnik terimi İranlı ve İranlılaştırılmış aşiretler için kullanılmıştır ve bu aşiretlerden bazıları Kardü kökenli olabilirlerse de pek çoğu semitik ya da diğer etnik kökenlerden gelmektedir (McDowell, 1992).

Bruinessen (1992), “Kürt Toplumu, Etnisite, Ulusçuluk ve Mülteci Sorunları” başlıklı makalesinde Kürtlerin son birkaç yüzyıldır kendilerinin İranlılardan, Türklerden ve Araplardan, bunun yanı sıra kendi içlerinde yaşayan çeşitli Hristiyan gruplardan ayrı bir halk olduklarına dair genel bir bilinç kazandıklarını belirtmektedir. Pek çok Kürt için dil ve din, kendi kimliklerinin önemli özelliklerini oluşturur; ancak bütün Kürtler aynı dine bağlı olmadıkları gibi aynı dili de konuşmazlar.

Kürtlerin çoğunluğu Sünni Müslüman’sa da, Yahudi, Hristiyan, Yezidi ve Alevi Kürt toplulukları da vardır. Sünni Müslüman olan Kürtlerin çoğunluğu Şafii mezhebine mensuptur. Kürtler pek çok farklı lehçe konuşurlar ve bu lehçe farklılıkları birbirlerini anlayamayacakları kadar derin olabilir. Başlıca dört lehçe, Türkiye’de kullanılan Kırmançi ve Zaza ile Gorani ve Soranidir (Bruinessen, 1992: 40). MacKenzie’nin sınıflandırmasına göre ise Kürtçe Türkiye’de yaygın olarak kullanılan Kırmançi, Irak’da konuşulan Sorani ve İran’da kullanılan Gorani lehçelerinden oluşur (Aydın, 2003: 545). Zazaca, Goraninin batı koludur. Ayrıca bazı dilbilimciler Lorani lehçesini de bu gruba eklemektedir. İstanbul’da bulunan Kürt Enstitüsü, Kırmançinin de kendi içinde üç ana şivesi bulunduğunu belirtir (Aydın, 2003: 545).

Kürtler ovalarda ya da dağ eteklerinde yaşayan nüfus bir yana bırakılırsa göçebe ya da yarı göçebe aşiretler halinde yaşarlar. McDowall (1992) aşiretçiliği, ikisi de saf olamayan akrabalık ve bölge bağlarından oluşmuş bir karışım olarak tanımlamaktadır. Kürtler alt-aşiretler, aşiretler ve aşiret konfederasyonları hiyerarşisi içinde gevşek bir örgütlenmeye sahiptir. Bruinessen (1992) aşiretin ileri gelenlerinin yerleşik durumda yaşayan köylüler üzerinde egemenlik kurması nedeniyle Kürt toplumunun tabakalaştığını belirtmektedir. Bunun dışında Bruinessen (1992) aşiretler arası çatışmaların, egemen ve bağlı kesimler arasındaki ilişkilerin de Kürt toplumunu

böldüğünü, çıkar çatışmalarının belirli bir bölgede yaşayan Kürtlerin bile ortak hareket etmelerini engellediğinin altını çizmektedir. McDowall (1992) bu konuyla ilgili olarak Kürtler arasında sadakat bağlarının değişmez olmamasından, aşiret reislerinin çeşitli nedenler ile daha önceki bağlılıklarından vazgeçerek başka bir federasyona hatta bir hükümete bağlanabilmelerinden bahsetmektedir. Kürt aşiret liderlerinin izledikleri siyasete yön veren etkenlerin komşu aşiretler arasındaki güç dengeleri ve hükümetle olan ilişkiler olduğunu belirtmektedir.

Oratadoğu’da merkezi hükümet ile bu hükümetin kıyılarında ya da merkezin uzağında yaşayan topluluklar arasında daima bir gerilim yaşanmış, bu gerilim zaman zaman açık çatışmalara neden olmuşsa da genel eğilim hükümet ile “aşiretler” arasında karşılıklı mal ve hizmet alışverişine dayanan bir dengenin korunması olmuştur. Kürtler ovalarda yetiştirilen büyükbaş hayvan, mürekkep yapımında kullanılan mazı ve kereste ihraç ederek karşılığında başta metal ürünleri olmak üzere ihtiyaçlarını almışlardır. Ayrıca merkezi hükümete askeri alanda hizmet vermişlerdir. Aşiretler yaptıkları ödemeler ve askeri hizmetleri karşılığında yarı-özerk statü elde ettiler. 11. yüzyılda, Selçuklu dönemiyle birlikte bu ilişkiler resmileşti. 13 ve 14. yüzyılda yaşanan Moğol ve Türkmen istilaları sırasında Kürt aşiretler bölgesel denetimlerini Anadolu’nun doğu kesimine doğru genişlettiler. 16. yüzyılda Osmanlı ve Safevi İmparatorlukları arasında yaşanan mücadele Kürt aşiretlerinin güçlerini ve konumlarını geliştirmelerine neden oldu. Osmanlı ve Safevi devletleri arasında bir tür tampon bölge oluştu ve iki devlet de Kürt aşiretler ile işbirliği yaptılar. Kürt reisleri ya da emirler farklı bölgelere yönetici olarak atandılar ve kendilerine tımar verildi. Bu imtiyazların karşılığında bölgede güveni sağlamaları bekleniyordu. Bu aynı zamanda iki devletin de aşiretlerin kendi denetimleri dışına çıkan isyanlarını engellemelerini sağlıyordu. Kürt aşiretleri de bu ilişki sayesinde önemli ölçüde özgürlük kazanmışlardı (McDowall, 1992).

Osmanlı imparatorluğu 19. yüzyılda Avrupalı güçlerinde artan tehditleri ile karşı karşıya kaldı. Balkanlar’da yaşanan karışıklıklar ve Rusya’nın doğu Anadolu’ya yayılma tehlikesi, Osmanlı hükümetinin doğu sınırlarını güçlendirmek istemesine, dolayısı ile Kürt aşiretlerinin yarı özerk statülerinin sarsılmasına neden oldu. İran tarafında da benzer gelişmeler yaşanıyordu. Osmanlı denetiminin artması ile Kürt

emirleri ayaklanmaya başladı. Kimi tam bağımsızlık isterken, kimi de daha önceki statülerini geri kazanmak istiyordu (McDowall, 1992). Bu ayaklanmalar emirlerin tek başlarına hareket ettikleri, diğer reisler ile bir araya gelmeye yanaşmadıkları eylemlerdi. Bölgesel barıştan sorumlu emirler bu dönemde zayıfladılar ve günlük iktidarı elinde tutan ağa sınıfı güç kazandı. Ağaların iktidar kaynağı ekonomiye ve disipline bağlıydı. Ağalar hükümetin kendi konumlarını kabul etmesi sayesinde Kürtler arasında üstünlüklerini koruyorlardı; ancak bu aynı zamanda hükümetin isteklerini yerine getirme zorunluluğu doğuruyordu; çünkü hükümet ağanın yerini alabilecek kişilere destek verebilirdi. Emirliklerin ortadan kalkması ve ağaların güçlenmesi karışıklıklara ve ağalar arası çatışmalara neden oldu. Çoğunluğu Kadiriye ve Nakşibendî tarikatlarına mensup şeyhler bu karmaşa ortamında aşirete bağlılığı kendilerine yönelttiler ve güçlenerek arabuluculuk rolünü üstlendiler. Şeyhlerin önemini anlamak için, 1878 yılında özerk bir Kürt varlığı için ilk defa çağrıda bulunan kişinin Nakşibendî Şeyhi Ubeydullah olduğunu hatırlayabiliriz. Yüzyılın en büyük üç ulusçu ismi Mahmud Berzenci, Molla Mustafa Barzani ve Celal Talabani de şeyh ailelerinden gelmektedir (McDowall, 1992).

Osmanlı imparatorluğunda 1900’lerde filizlenen ulusçuluk düşüncesi ile birlikte özellikle eğitim görmüş Kürt ağa çocukları tarafından birkaç siyasal dernek ve okul açılmışsa da bu hareketlenme hem Osmanlı yetkililerinin, hem de kendi konumlarının zayıflamasından çekinen Kürt ağaların tepkisi ile karşılaşır. Zaten birinci dünya savaşının başlaması ile Kürt halkının siyasal geleceği ile ilgili her tür düşünce bir süreliğine unutuldu (McDowall, 1992).

Osmanlı İmparatorluğunun birinci dünya savaşından yenilgi ile çıkması Kürtler ile ilgili ilginç gelişmelere yol açtı. McDowall (1992: 21) “Kürt Sorunu: Tarihsel bir bakış” adlı makalesinde bu gelişmeleri şöyle özetliyor:

Her iki ülke de (Fransa ve Britanya) öncelikle eski imparatorluğun Arap bölgeleriyle ve Amerika Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson’un önerdiği “uygarlık ilkeleri”yle ilgileniyordu. Wilson’un Dünya Barışı için önerdiği On Dört Madde Programı’nın on ikinci maddesinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun Türk olamayan azınlıklarına “özerk gelişme için mutlak ve kısıtlamasız fırsat temini” öngörülmüyordu....., bu hayranlık uyandıran bir düşünceydi; ancak eski imparatorluğun farklı ve iç içe geçmiş etnik grupları arasında gerçekçi olmayan

arzular uyanmasına yol açtı. On ikinci maddede üstü kapalı biçimde etnisiteye değinilmesi, birden çok etnik ve dilsel grup içinde yaşayan halk kitleleri için telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurdu.

1920 yılında Osmanlı Devletinin imzaladığı Sevr Antlaşması Türkiye'nin Kürtler'in çoğunlukta olduğu bölgeleri için geçici özerklik ve burada yaşayanların istemeleri durumunda, Britanya işgalinde bulunan Musul eyaleti içinde kalan bölgeleri de kapsayacak şekilde tam bağımsızlık öngören maddeler içeriyordu.

Sadece ağalar değil, pek çok kişi hala kendisini temelde İslâmi bir imparatorluğun tebaası olarak görüyordu. Bu insanların kendi konum ve durumlarını kötüleştirebilecek, sonuçları önceden kestirilemeyen bir Kürt oluşumunda hiç bir çıkarları yoktu (McDowall, 1992; 21).

Sevr Antlaşması Kürt halkını bir devlet kurma hedefine yaklaştırmıştı; ancak bu anlaşmayı imzalayan hükümeti tanımayan Mustafa Kemal direnişi başlattı. Pek çok Kürt ağa ve onlara bağlı aşiretler bu direnişte kendi istekleri ile yer aldılar. McDowall (1992: 22) bu durumu Kürtlerin kendilerinin de paylaştıkları Müslüman mirası koruma isteği olarak açıklamaktadır. Ancak savaş sona erdiğinde Cumhuriyet'in sancılı kuruluş dönemi Kürtlerin beklentilerini karşılamaktan uzak kalmıştır. Laik cumhuriyet anlayışı Kürtler arasında laik önderler olarak ağaların, dinsel liderler olarak şeyhlerin çıkarlarına ters düşmekteydi. Yeni düzenin getirileri 1930'larda Kürt isyanlarının patlamasına neden oldu. Kürt toplumu parçalı bir yapılanmaya sahipti ve henüz bir ulusal birlik duygusuna sahip değildi. Ümmet olmaktan vatandaş olmaya uzanan yol sadece Kürtler için zorlayıcı bir aşama değildi. Diğer pek çok isyan gibi Kürt isyanları da sert bir şekilde bastırıldı. (McDowall, 1992).

Kürtleri etkileyen bir diğer dönüşüm de 20. yüzyılın ilk yarısında başlayan geçimlik ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş süreciydi. Tarımın makineleşmesi, sanayileşme, kırdan kente göç, rakip parti siyasetlerinin neden olduğu siyasal hareketlenme, eğitimin ve kitle iletişiminin yaygınlaşması gibi sosyo-ekonomik değişimler aşiret bağlarının tamamen ortadan kalkmasa da zayıflamasına neden oldu. Türkiye'nin tarım ekonomisi de geçimlik olmaktan çıktıkça toprak sahipleri çıkarlarının hükümetle işbirliğinde yattığına karar verdiler. Irak ve İran'daki Kürtlerden farklı olarak Türkiye'deki Kürt ulusçuluğu aşiret temelini ve geleneksel önderliği muhafaza etmedi (McDowall, 2001). Daha önce toprak aşirete aitti ve ağa bu toprağın adil kullanımından, komşu aşiretlerle

çıkan anlaşmazlıkların çözümlenmesinden sorumlu bir önderdi. Devletin toprakla ilgili hakları ve toprağın kullanımını daha yakından denetlemeye başlaması ile toprak kişisel mülkiyete geçti. Ağalar toprak sahipleri sınıfını, aşiret halkı topraksız köylü sınıfını oluşturdu. Aşiret içerisinde sınıfsal çatışmalar ortaya çıktı. İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde Kürt nüfusu artmaya başladı ve 1960'larda çeşitli resmi ya da gayri resmi Kürt örgütleri ilk olarak bu şehirlerde kuruldu. Bu dönem yaşanan göç hareketi yaşanan huzursuzlukla birlikte, aşiret bağlarının çözülmesi, toprağa bağlılığın azalması ve doğu bölgelerinin ihmal edilmiş ekonomik şartları ile yakından ilgiliydi (Bruinessen, 2001)

1970'ler Türkiye'de siyasal kutuplaşmanın, sol ve sağ örgütlerin kentlerde semtlerin ve kırsal bölgelerin denetimi için çatıştığı yıllardı. Kürtler her iki fraksiyonun da içinde yer alıyordu. Ancak 70'lerin ortasından itibaren bağımsız Kürt örgütlerinin sayısı arttı. Kürt entelektüelleri ve politikacıları Kürtlerin kendi kültürüne sahip bir halk olarak kabul edilmesini ve Türkiye'de yoğun olarak yaşadıkları doğu bölgelerinin ekonomik bakımdan geliştirilmesini talep ediyorlardı. Cumhuriyet'in kuruluşundan beri toprak bütünlüğünün tehdit altında olduğu duygusundan kurtulamayan devlet, sol partilerin de desteklediği bu talebi tepkiyle karşıladı. Kürtlerin talepleri dereceli olarak radikalleştikçe Türk siyasal partileri ve örgütler geri çekildiler ve Kürtler ayrı olarak örgütlenmeye başladılar (Bruinessen, 2001). Kürtler artık Türkiye sınırları içerisinde sadece kültürel değil, siyasi bir "öteki" kimliği taşımaktaydı. "Etnik kimlik, tehdit altında olduğu düşünüldüğü zamanlarda kritik bir önem taşımaya başlar" (Eriksen, 2002: 118).

Kürt hareketi kendi içerisinde de sorunlar yaşamaktaydı. İdeolojik uyumsuzluklar, sınıf ve aşiret çatışmaları, Kürt hareketinin kendi içerisinde tutarlı bir bütünleşme sağlamasını engelliyordu. Devletin uyguladığı askeri ve siyasi baskı, Kürt örgütleri ve partilerinin kendi aralarında yaşadıkları çatışmalar ile birleşiyor ve bölgede yaşayan halkı da taraf tutmak zorunda bırakıyordu. Tarafsız kalmak çatışan tüm grupların kuşkulanasına neden oluyordu. Pek çok kişinin Türkiye'nin başka bölgelerine ve şehirlere, hatta batı Avrupa'ya göç etmesinin altında yatan neden, baskı ve çatışmalarla beraber taraf olmak zorunda bırakılmaktı. Farklı gruplara bağlı olan, daha ileri gitmekte duraksayan ve hükümetin misillemede bulunmasından korkanlar göç hareketini devam

ettirdi. Siyasal ve ekonomik kaygılar on binlerce insanın göç etmesine neden oldu (Bruinessen, 2001).

12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından Kürtlerin yaşadığı bölgelerde büyük çapta askeri harekâtlar ve tutuklamalar başladı. Bu dönem sadece eylemciler ve sempatizanlar için değil bölgede olaylar ile ilgisi olmayan köylüler için de çok zordu; dolayısıyla bölgeden (özellikle de kırsalından) göç devam etti. Kürt örgütlerinin çoğu bölgeden çekilmek durumunda kaldılar ancak bu örgütlerin en radikali olan Kürdistan İşçi Partisi (PKK) sürgünde güç kazandı ve 1984’de Türkiye içlerine gerilla saldırıları düzenlemeye başladı. Örgüt askeri hedeflerin yanı sıra, işbirlikçi olarak gördükleri yerel halka ve Kürtlere de saldırdı. Askeri hareketler devam ederken hükümet “sadık” Kürtleri korucular olarak örgütledi ancak gerilla saldırılarına karşı başarılı olması beklenen bu yapılanma başka sorunlara yol açtı. Korucular bölgede gücünü koruyan ağaların silahlı birlikleri haline geldiler ve onun rakiplerine karşı terör uygulamaya başladılar. Bölgede yaşayan halk üç ayrı ateş altında kaldı. Kadın ve çocukların da öldürüldüğü çatışmalar halkı ve korucuları dehşete düşürdü. Bu şiddet ve karşı şiddet çevrimi PKK ve ordunun faal olduğu bölgelerde kitlesel göçe yol açtı (Bruinessen, 2001).

“Köy toplumu PKK’nın gerilla faaliyetleri ile ordunun misillemeleri arasında kaldı. Köylülerin tarafsız kalmaları giderek daha da zorlaştı; pek çoğu köylerini terk edip görece daha güvenli olan kasabalara taşındı. Irak’ın Kuveyt’i işgali ve Türkiye’nin Irak’a karşı sert bir tutum alması üzerine, savaşın Türk topraklarına yayılabileceği kaygısı güney-doğu Türkiye’den batıya doğru bir başka büyük göç dalgasına yol açtı.” (Bruinessen, 2001:65)

Çalışmada konu edilen Kürt göçmenler zamanlama olarak bu 80 sonrası göç hareketi içerisinde yer almaktadır. Eskişehir iline bağlı köylere yerleşen bu göçmenlerin ekonomik nedenlerden ziyade yaşanan çatışmalardan uzaklaşmak istediklerini öne sürmek anlamlıdır. Bu grubun göç kararı aldıkları dönem için konuşmak gerekirse, göçmenlerin şehirlere yerleşip farklı bir yaşam tarzı, farklı iş olanakları arama niyetiyle yola çıkmadıkları söylenebilir. Hayat tarzlarını ve geçim kaynaklarını değiştirmek amacıyla yola çıkmamış oldukları çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görülecektir. Bugün yeni neslin okumak ve çalışmak için şehirlere gönderildikleri doğrudur ama göç eden ilk neslin şimdi yaşadıkları köyler ile bağlarını koparmayı düşünmedikleri belirtilmelidir.

3.3. HANEFİ VE ŞAFİİ MEZHEPLERİ

Sözlükte, gidilecek yol, gidilecek yer, görüş, doktrin, akım, gitmek ve takip etmek gibi anlamlara gelen mezhep, dini bir kavram olarak; kendi içinde tutarlı bir metot ve düşünce sistemine sahip itikadî ve amelî doktrin manasına gelir. Mezhep kurucusu imam veya müctehid, hüküm çıkarma metotlarını belirleyen kimselerdir. Bu usul farklılıkları ile bunlara dayalı olarak ortaya çıkan hükümlerdeki farklılıklar mezhepleri oluşturmuştur⁷.

Sünnî İslâm başlıca dört Ortodoks mezhebe ayrılmaktadır. Bunlar görece diğerlerinden daha esnek kabul edilen Hanefi, Kuzey ve Batı Afrika'da yaygın olan muhafazakar Maliki, Şafii ve Hanbeli mezhepleridir (Fığlalı, 1996).

Bu çalışmada yer verilen iki etnik gruptan Tatarlar, Hanefi Mezhebine, Eskişehir köylerine göç eden Kürtler ise Şafii mezhebine bağlı Sünni Müslümanlardır. Etnik sınırların korunmasında dil ve din önemli iki unsurdur. Dolayısıyla bu bölümde bu iki mezhep arasındaki farklılıklara göz atılarak bu farkların Tatar ve Kürtler arasındaki ilişkilerde oynadığı rol tartışılacaktır.

Hanefi ve Şafii mezhepleri Sünni İslâmın farklı ekollerinin takipçileridir. Şafiiler Eşariliğin, Hanefiler ise Maturidiliğin etkisinde kalmışlardır. Hanefi mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam Ebu Hanife'dir. Ebu Hanife insanların ihtiyaçlarını ve dinin genel ilke ve amaçlarını dikkate alarak ayet ve hadisleri yeniden değerlendirmeye tabi tutmuştur. Mezhebin en önemli özelliği, ayet ve hadislerin hükmü ile aklın yorumu arasında makul bir denge kurmaya çalışılmasıdır. Ebu Hanife, Kur'anın genel ilkeleri yanında örf ve âdeti, kamu yararını göz önünde bulundurmuş, kişi hak ve hürriyetlerinin korunmasını ilke edinmiştir (Yıldırım, 2004). Hanefilik genellikle Türkiye, Balkanlar, Türkistan, Hindistan ve Pakistan'da yaygındır.

⁷ www.diyenet.gov.tr, sıkça sorulan sorular

Şafii mezhebinin kurucusu İmam-ı Şafii'dir. Şafii mezhebi genellikle Mısır, Suriye, Irak, Horasan'da yaygındır. Ayrıca Türkiye'nin Doğu ve Güney Doğu bölgelerinde de yaygındır⁸.

Bu iki ekol arasında sınırları kesin çizgiler ile birbirinden ayrılan eylemsel farklılıklar yoktur. Farklılık ayrıntılardadır. Dini literatürde Maturidilik (Hanefi) ile Eşarilik arasındaki farklılıklar değişik kaynaklarda altı ile elli arasında değişen sayıda yer almaktadır. Ramazan Yıldırım'a göre (2004), bu farklılıkların çoğu köklü olmayıp bir madalyonun iki yüzü gibidir.

Hanefi mezhebinin takip ettiği Maturidiliğe göre kendisine dini bilgi ulaşmamış bir insan akıyla Allah'ı bilebilir. Şafii inanışın etkilendiği Eşariliğe göreyse kendisine dini bilgi ulaşmamış kimse akıl yolu ile Allah'ı bilemez. Maturidilikte, insanda bağımsız bir cüzi irade vardır, bu iradeye göre seçimini yapar; Allah da insanın bu seçimine göre eylemi yaratır. Eşarilere göre insanda böyle bağımsız bir cüzi irade yoktur, onu da Allah yaratır. Maturidilere göre iyi ve güzel olan veya kötü ve çirkin olan akıl yoluyla bilinir; dolayısıyla bir şey iyi ve güzel olduğu için Allah tarafından emredilmiş, kötü ve çirkin olduğu için de yasaklanmıştır. Eşarilere göre iyi ve kötü akılla bilinemez bu yüzden Allah, bir şeyi emrettiği için o şey güzeldir, yasakladığı için de kötüdür. Eşarilik, metafizik konuların akıl ile halledilemeyeceğini, imanın akıldan üstün olduğunu savunur. Akıl mutlak gerçekliğe ulaşamaz. Maturidilere göre ancak erkekler peygamber olabilir; Eşarilikte ise peygamber olmak için erkek olmak şart değildir, kadın da peygamber olabilir. Maturidilikle Eşarilik arasında bulunan diğer farklar da bahsedilen bu konulardan daha az öneme sahip hususlar hakkındadır. Şimdi bunlardan hareketle nasıl ki Eşariler, kadınlara Maturidilerden daha çok değer veriyorlar ve Maturidiler kadın erkek ayrımcılığı yaparlar şeklinde bir hüküm çıkarılamazsa, Maturidilik, Eşarilikten daha özgürlükçü bir teolojidir sonucuna varılamaz (Yıldırım, 2004).

⁸ *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988

Çalışmada sözü geçen Kürtler Şafii mezhebine bağlıdırlar. Erkekler abdestleri bozulur diye kadınların elini sıkmazlar. Doğrudan yüzüne bakmazlar. Çalışmanın yapıldığı köylerde, erkekler ağır işleri kadınlara bırakırlar, hatta tarlaya giden Tatar erkeklerini kadın işi yapıyorlar diye ayıplarlar. Son yıllarda değişmekle beraber aynı sofrada kadın erkek yemek yemezler. Kürt kadınları köy meydanına çıkmazlar, başları saç görünmeyecek şekilde örtülüdür ve kısa kollu kıyafetler giymezler⁹. Ancak kadınların peygamber olabileceği inancı Eşari ekolünde yer alır.

Kadınların peygamber olamayacağı inancı ise Maturidilikte görülmektedir. Çalışılan köylerde yaşayan Hanefi Tatar kadınlar başları açık, kısa kollu kıyafetlerle köyün içerisinde gezebilirler¹⁰. Gündelik hayatta erkekler ile aynı sofrada yemek yer, tarım işlerini beraber yürütürler.

Eşarilik, Maturidilik gibi ekollerin ve Şafilik, Hanefilik gibi mezheplerin gündelik yaşamda yorumlanmaları çok farklı olabilir. Örneğin yukarıda sayılan farklılıklar ne Kürtler ne de Tatarlar tarafından mezhep farklılığı olarak yorumlanmakta, kültürel farklılıklar olarak görülmektedir.

⁹ Bkz. Ek 2, 7.2.13.

¹⁰ Bkz. Ek 2, 7.2.13.

4. BULGULAR

4.1. KÖYLERE GENEL BİR BAKIŞ

Bu bölümde saha çalışması yapılan köylerin kısa tarihçeleri, 1985 ve 2000 yılı nüfus bilgileri verilecek ve kaynakların dağılımı ile üretim faaliyetlerine kısaca değinilecektir. Aynı zamanda köylerin nereden ve ne zaman göç aldıkları belirtilecek; ancak burada verilen bilgiler daha sonraki bölümlerde tartışılacaktır.

4.1.1. Tokathan Köyü (Mecidiye, Buzağıtokat)

Tokathan köyü Eskişehir ilinin, Mahmudiye ilçesine bağlıdır. Eski adları sırasıyla Mecidiye ve Buzağıtokat'tır. İlk isim köyü kuran Tatarların Romanya'da yaşadıkları yerleşimden gelmektedir. Buzağı Tokat adı ise buzağıkların salındığı ve buzağı eğlencesi diye anılan köyün yakınlarındaki meradan gelmektedir. Zamanla köyün adı Tokathan'a dönüşmüştür ve daha çok Tokat olarak anılmaktadır.

Tatarlar köye 1873-74 ve 1875 yıllarında Kırım, Romanya, Bandırma, Konya üzerinden göç etmişlerdir¹¹. Kürtler ise, 1987-88 ve 1989 yıllarında Diyarbakır'ın Ergani ilçesinden gelmişlerdir. Tatarlar Hanefî, Kürtler Şafî mezhebine mensupturlar. Bugün köyde 40 hane Tatar, 16 hane Kürt kökenlidir.

Köyde toplam nüfus, 2000 nüfus sayımına göre 61 erkek ve 61 kadın olmak üzere 122 kişidir. Köydeki seçmen sayısı 97 olup, bu sayının 59'u Tatar, 27'si Kürt'tür. Ayrıca 5 Konyalı ve 6 Emirdağlı seçmen vardır. Son muhtar seçimlerinde kullanılan oy sayısı 91'dir ve seçilen muhtar Kürt kökenlidir.

Nüfus dağılımına bakıldığında Kürtlerde genç ve çocuk, Tatarlarda yaşlı nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Kürt hanelerinin yaklaşık nüfusu kışları 50 kişiyken, bu sayı yazları, çalışmak veya okumak için dışarıya giden gençlerin dönmesiyle, 80 kişiyi bulmaktadır.

¹¹ Sözlü tarih bulguları

Tokathan köyü 20.000 dekar¹² tarım arazisine ve 4.000 dekarlık bir meraya sahiptir.¹³ Tatarlar tarımla uğraşıyorlar ve hanelerde az sayıda geçimlik hayvan bulunduruluyor. Aynı zamanda tavuk üreticiliği yapıyorlar. Bunun yanı sıra zambak yetiştiren haneler bulunuyor ve zambak soğanları Hollanda'ya ihraç ediliyor.

Kürtlerin geçim kaynağı ise ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanıyor. Ayrıca kendi ihtiyaçları için bahçecilik yapıyorlar; hindi ve kaz da besliyorlar. Kürtler köyde 500-600 dekar araziye sahiptir.

4.1.2. Karakaya Köyü

Karakaya köyü Eskişehir ilinin, Sivrihisar ilçesi, Kaymaz Belediyesi'ne bağlıdır. Köyün kurulduğu 1900 yılında toplam hane sayısı 120'dir. Bu sayı 1921 yılında 90'a, 1998'de 50'ye ve çalışmanın yapıldığı 2004 yılında 35'e düşmüştür. 1989 yılında Kürt aileler köye yerleşinceye kadar nüfusun tamamı Tatar kökenlidir. Köyün nüfusu, 1985 sayımında 131 kişi, 2000 yılı nüfus sayımında 52'si erkek, 54'ü kadın olmak üzere 106 kişi olarak belirlenmiştir. Tatarlar Hanefi, Kürtler Şafii mezhebine mensupturlar. Kürtler Ağrı'nın, Doğubeyazıt ilçesinden göç etmişlerdir. Bugün Kürtlerin toplam nüfusu 75 kişidir ve bunların 22'si kayıtlı seçmen olarak görülmektedir. Toplam seçmen sayısı 65 kişidir.

Karakaya köyü, adını da aldığı kayalık bir bölgede kuruludur ve çok geniş bir meraya sahiptir. Köy halkı geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Ancak arazi taşlık¹⁴ olduğu için tarım yeterince verimli olamamakta bu nedenle diğer köylerden farklı olarak Karakaya'da Tatarlar hayvancılıkla da uğraşmaktadır. 1998 yılında yerleşen Kürt aileler dışında köy nüfusu Tatar kökenlidir.

Tarım alanında kuru ziraat uygulanmakta ve arpa, buğday, yulaf türünden ürünler hasat edilmektedir. Köyde M.T.A. tarafından yapılan araştırmalar sonucu ham uranyum

¹² Bir dekar 1000 m²'ye eşittir.

¹³ Mera, tarım arazisi ve Kürtlere ait topraklar ile ilgili bilgiler köy muhtarlarından sağlanmıştır.

¹⁴ Bkz. Ek 2, 7.2.2

madenin olduğu, ayrıca yabancı bir şirket tarafından 1989 yılında yapılan bir araştırma sonucu köyün zengin altın madeni yataklarına sahip olduğu tespit edilmiştir; ancak bunlarla ilişkin bir faaliyet, alan araştırması sırasında gözlenmemiştir. Köyde bir de mermer ocağı bulunmaktadır.

Karakaya, 10.000 dekarlık bir meraya ve 27.000 dekar taşlık, kayalık tarım arazisine sahiptir. Diğer köylerle karşılaştırıldığında, Tatarların bu köyde hayvancılıkta daha aktif olduğu görülmüştür. Köyde, büyükbaş hayvancılığa ilaveten küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Kürtler 16 dekar araziye sahiptir.

4.1.3. Paşakadın Köyü

Paşakadın köyü, Eskişehir ilinin, Sivrihisar ilçesi, Kaymaz Belediyesine bağlıdır. 1889 yılında, Kırım'dan göç eden Kırım Tatarları tarafından kurulmuştur. Kurulduğu tarihte 80 olan hane sayısı bugün 55'e düşmüştür ve bunun 30'u Tatar aileleridir. Boşnak, Yörük ve Muhacirler köyün kuruluşundan beri Tatarlarla bir arada yaşamışlar ve geçen 115 yıl içerisinde kültürel anlamda Tatarlaşmışlardır.

1985 yılında yapılan nüfus sayımına göre köy nüfusu 267 kişidir. 2000 yılında bu rakam 109'u erkek ve 112'si kadın olmak üzere 221 kişiye düşmüştür.

Paşakadın köyüne Kürt kökenli göçmen aileler ilk olarak 1989 yılında yerleşmiştir. 1992 yılında ikinci bir grup köye yerleşmiş, ilk gelen Kürt aileler 1999 yılında köyü terk etmişlerdir. Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinden gelen Kürtlerin hane sayısı bugün 18'den 10'a düşmüştür. Tatarlar Hanefi, Kürtler Şafii mezhebine mensuptur.

Tatarların başlıca geçim kaynağı tarımdır. Tarım yapılabilen arazi miktarı yaklaşık 30.000 dekardır. Geri kalan arazilerde, nadas uygulanarak buğday, arpa, yulaf ve nohut gibi ürünler yetiştirilmektedir. Tarım modern aletler kullanılarak yapılmaktadır. 16.000 dekar arazi mera olarak kullanılmaktadır. Kürtler çok az miktarda toprak satın almışlardır.

4.1.4. Kireçli

Kireçli köyü, Eskişehir ilinin, Merkez ilçesi, Merkez Bucağına bağlıdır. 1865 yılında Kafkasya'dan gelen Çerkezler tarafından kurulmuştur ancak 1868-70 yılları arasında Kırımdan göç eden Tatarlar da bu bölgeye yerleştirilmiştir. Bugün ise köyde 23 hane Tatar ve Çerkez kökenli, 120 hane ise Kürt kökenlidir. Kürtler köye Ağrı ili ve civarından, 1968-69 yıllarında göç etmeye başlamışlardır. Tatarlar Hanefi, Kürtler Şafii mezhebine mensuplardır.

1985 Nüfus sayımında 352 kişi olan nüfus, 2000 yılında 326'sı erkek, 333'ü kadın olmak üzere 659 kişiye ulaşmıştır.

Eskişehir'in doğusunda, şehir merkezine 31 kilometre uzaklıkta bulunan Kireçli'ye adını veren yakınlarında bulunan beyaz topraktır. 1955-60 yıllarına kadar köylerde bu toprak evleri badanalamak amacıyla kullanılmıştır.

Köyün geçim kaynağı buğday ve arpa tarımı ile küçük ve büyükbaş hayvancılıktır. Kireçli, 12 000 dekar mera ve 12 000 dekar tarla arazisine sahiptir. Kürtler komşu köylerden bir miktar toprak satın almışlardır.

4.2. TATARLARLA KÜRTLER ARASINDAKİ KÜLTÜREL ETKİLEŞİM VE MÜBADELE ÖRÜNTÜLERİ

Bu bölümde, köylerde, mekân, üretim ilişkileri, mülkiyet, demografik hareketlilik; çeşitli âdet ve gelenekler ve mezhep farklılıkları gibi değişkenler çerçevesinde “öteki” ne bakışla birlikte iki grup arasındaki ilişki ve etkileşimlerle, karşılıklı alış veriş örüntüleri ele alınacaktır.

4.2.1. Tokathan

Köyde Kürtlerin hane sayısı 16'dır. Genç erkeklerin çoğu okumak ya da çalışmak için köyden ayrılmıştır; ancak hemen hepsi yazları iki aylığına köye dönerek çalışmaktadır.

Bunun altında yatan neden, şehirdeyken un, süt, peynir gibi ihtiyaçlarının hala köyden karşılanıyor oluşudur. Buna benzer bir karşılıklılık, aynı yoğunlukta olmamakla beraber, Tatarlarda da gözlenmektedir.

Bu köyde Tatarlar ile Kürt göçmenlerin arasındaki ilişkilerin, yerel yönetimin son durumuna bakıldığında, ilginç bir seyir izlediği görülmektedir. Köyde son yerel seçimleri Kürt kökenli aday kazanmış ve muhtar olmuştur. Köyde, bu sonuçla ilgili farklı yorumlar yapılmaktadır. Bunlar, seçilmiş olan muhtarın karşısına daha güçlü bir adayın çıkmaması, yani köyde muhtarlığa gönüllü Tatar aday bulunmaması; bugünkü muhtarın daha önce Diyarbakır'da uzun yıllar muhtarlık yapmış olması gibi sebepler ile ispatlanması mümkün olmayan, güce dayalı bazı spekülatif yorumlardır. Tatar katılımcıların bir kısmı Kürt muhtar adayının oy toplamasının nedeni olarak Tatar seçmenlerini az sayıdaki hayvanlarını sürüye almamakla ve korumamakla tehdit etmesini göstermiştir. Seçimde köyün kayıtlı 97 seçmeninden 91'i oy kullanmıştır ve bu sayının sadece 27'si Kürt kökenlidir. Aynı zamanda 5 Konyalı ve 6 Emirdağlı seçmen bulunmaktadır. İlginç olan, muhtarın, seçimi çoğunluğun oyu ile kazanmış olduğu halde, Tatarlar arasında, 'ben oy vermedim, sen verdin' tartışmalarının hala sürmesidir. Ancak muhtar ile ilişkilerde herhangi bir gerginlik gözlenmemiştir.

Köylüler ile yapılan görüşmelere göre, Kürtler 1987 ve 1988 yıllarında Diyarbakır-Ergani'den, aralarında akrabalık bağı olan üç dört hane olarak gelmişlerdir. Takip eden bir göç hareketi olmamış, hane sayısındaki artış evlilik ve bölünme sonucu meydana gelmiştir. Kürtler, daha fazla gelen olması halinde köyde sorunlar çıkacağını ifade etmektedir; ancak mera paylaşımı konusunda rahatsız oldukları bu ifadenin alt çözümlemesidir. Tokathan'da yaşayan Kürt aileler ağırlıklı olarak hayvancılıkla geçinmektedir ve kendi aralarında bile mera kullanımında sorunlar yaşamışlardır. Tatarların artık hayvancılık yapmaması, bu konuda Kürtlerle karşı karşıya gelmelerini engellemektedir.

Tokathan köyünde Tatarların hane sayısı 40, yani Kürtlerin hane sayısının iki katından fazladır ancak bu rakamlar nüfusla karşılaştırıldığında yanıltıcıdır. Seçmen sayısından da anlaşılacağı gibi Kürtlerde genç ve çocuk nüfusu daha fazladır. Bu aynı zamanda

hane içi nüfusun da Tatarlara oranla daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Tatarlar hanelerinde, hane başına ortalama nüfus 2 kişi iken, bu rakam Kürtlerde 5 kişiye çıkmaktadır ve küçük çocuklar bu rakamdan ayrı tutulabilir. Tatarların ağırlıklı olarak yaşlı nüfusu hala köyde ikamet etmekte, gençler ise yaşamlarını şehirde sürdürmektedirler.

Kürtlerde erkek çocukların lise ve üniversite düzeyinde okutulduğu, öğretmenlik ve polis memurluğu gibi mesleklere sahip oldukları gözlemlenmiştir; ancak köyde doğan son kuşağa kadar kızların okutulmama geleneğinin sürdüğü kabul edilmektedir. Tatar gençlerinde ise lise ve üniversite mezunları, cinsiyet gözetmeksizin ağırlıklıdır.

Kürtler ile yapılan görüşmelerde köye göç nedenlerinin kan davası olmadığı, hala yaşlıların memleketi ziyarete gittikleri ısrarla vurgulanmaktadır. Ancak Tatarlar ile yapılan görüşmelerde Kürt ailelerin köye yerleştikleri ilk yıllarda, kapıyı açmamaktan, ışık sızmasın diye pencereleri yastıklarla kapatmaya varan tedirgin hareketlerinden bahsedilmekte ve bazı Kürtler nedenini söylememekle beraber bu anlatılanları kabul etmektedir.

Tokathan'da yaşayan Kürt aileler arasında sorunlar ve küslükler gözlemlenmiştir. Özellikle Tatarlar ile sorunları konusunda yapılan görüşmelerde Kürtler bu konuya değinerek bu durumun normal olduğunu, sorunların kendi içlerinde de yaşandığını vurgulamaktadırlar. Farklı köylere yerleşmiş Kürtleri ve onların kendi aralarındaki kavgalarını anlatarak Kürtler arasında da birlik olmadığının altını çizmektedirler. Tokathan köyünün bu açıdan, Kürt-Tatar ayrımı konusunda en sorunsuz yerleşim olduğuna inanıyorlar. Bu konuda söz alan bir katılımcı: “Benim babam amcamla küs, birbirlerine selam bile vermezler ama Tatarlar ile selamlaşır, konuşurlar. Küslük dediğine sebep çok, kavga içerde de olur dışarda da¹⁵” demiştir.

Göç edilen dönemde çocuk olan yetişkin Kürtlere göre Tatar ve Kürt gençleri yaşlılardan çekinmeseler yan yana geleceklerdir. Gerçekten de yaşlıların gözünden uzakta erkekler arasında maçlar yapılmakta, kızlar ev gezmelerinde buluşmaktadır. Bu

¹⁵ Kürt, 27, erkek, ilkokul, Tokathan

gençlerin ebeveynlerine göre de, bir köyde beraber ne yapıyorsa burada da onlar yapılmaktadır, ancak ilişkiler sıcak değildir.

Kürtlerin, Tatarların yaşam tarzları ile ilgili yadırgadıkları şeyler de dile getirilmektedir. Şafii mezhebine mensup olan Kürtler, Tatarların içki içmesine tepkilidirler. Kürt kadınları kollarını ve başlarını tamamen kapatmakta ve Tatar kadınlarının açık giyindiklerini düşünmektedirler. Kürt ailelerde işlerin çoğunluğu kadının sorumluluğundadır ve Tatar erkeklerinin çalışmak için tarlaya gitmelerini yadırgadıkları gibi, kadınlarının evde oturmalarını da çalışmadıkları şeklinde algılayıp garipsemektedirler. Yine Kürtlerde kadın ile erkek aynı sofraya oturmazken Tatarlarda beraber yemek yenmesi yadırganmaktadır. Aynı şekilde Tatarlar da tüm işlerin Kürt kadınlarına yüklenmesine, aynı sofrada oturmamalarına, kızların okutulmamasına tepki duyduklarını dile getirmektedirler. Kürtler kızların okutulmamasını adlarına leke sürülür diye istemediklerini belirtmektedirler; ancak Tatarların bu konudaki tepkilerinin son yıllarda kendilerini de etkilediğini, artık kızlarını okula yollamaya başladıklarını söylemektedirler. Eğlence anlayışlarındaki farkı ise Kürtler, “Tatarlar çiftetelli oynar, biz halay çekeriz, onlar rakı içer biz ayran içeriz, farkımız bu işte” şeklinde dile getirmektedirler. Çocuklara bakış açılarının da farklı olduğunu kabul etmektedirler. Kendilerinin daha çok çocuk sahibi olmalarını iş gücü ihtiyacına bağlayan Kürtler, Tatarların buna ihtiyaç duymadığını belirtiyorlar.

Kürtlerin Tokathan’a yerleşmelerinde o dönemde Tatarların boş bıraktığı meranın etkili olduğu, bu bilgiye de o civarda görev yapan bir tanıdık vasıtası ile ulaşıldığı kabul edilmektedir. Civar köylerde yaşanan bir takım olumsuzluklar nedeniyle o dönemin ihtiyar heyeti toplanarak Kürt ailelerin köye yerleşmelerini tartışmışlar ve başka kimsenin gelmeyeceğine dair Kürtlere kâğıt imzalatmışlardır.

Kürt ve Tatarlar arasında kız alışverişi bugüne kadar yapılmamıştır. Bunu kültürel farklılıklara bağlamaktadırlar. Kürt kızlarının, ‘Tatarların içki içmesinden rahatsız oldukları’ ve bu nedenle bir talibin de geri çevrildiği anlatılmıştır. Diğer taraftan Kürtler, Tatar kızlarının, kendi bekledikleri çalışma temposuna, sunabildikleri hayat standartlarına ve kısıtlamalara uyum sağlayamayacaklarına inandıklarını

açıklamışlardır. Tokathan'da Kürt aileler kadın ve erkeği ayrı tutmaya devam ediyor olsalar da, Diyarbakır'da bu ayrımın çok daha baskın olduğunu dile getirmektedirler.

Kürtler hayvancılık dışında bahçecilik yapmakta, kendi ihtiyaçları için hindi ve kaz beslemektedirler. Bahçecilik Tatarlar arasında yaygın olmamakla beraber, Kürtlerin gelişi ile birlikte Tatar aileler arasında da bahçelere ilgi artmıştır. Bahçelerin Tatar ve Kürt aileler arasında yakınlaşma sağladığı gözlemlenmiştir. Tatarlar bahçesi olan Kürtlerden turşuluk sebze, kavun, karpuz gibi ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Anlatılanlara göre bu alışveriş ilk yıllarda gizlice yapılır, Tatarlar birbirlerinden çekinirlermiş. Bu günlerde bile Kürtlerden peynir aldığını saklamak isteyen ailelere rastlanmıştır.

Kürtlerin Tatarlar ile ilgili düşüncelerinden diğer biri de, onların 'babadan zengin' olduklarıdır. Kürt aileler ekonomik açıdan göçten bu yana ancak toparlandıklarına inanmaktadırlar. Görüşmelerde bu durumun gençlerde eziklik duygusu yarattığından bahsedilmiştir. Kendilerinin yerde, Tatarların masada yemek yemesinden, kendi eşyaları ile Tatar evlerindeki eşyaların farklarından söz ediyorlar. Oysa köyde yaşayan Tatar ailelerin masaları olsa bile özel durumlar dışında yer sofrasında yemek yedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca Kürt ailelerin evlerinde çekyat ve koltuk takımları, kıymetli halılar da görülmüştür ve bunları aldıklarını ama alışıp da kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

"Bak bizde heves ettik aldık ama ne olacak çürüyüp gidiyorlar, babalar, dedeler istemiyor. Radyo aldık açtırmadılar, televizyon alsak bir şey görür, kızar kaldırtır, napalım, bizim de gelecek vaktimiz."¹⁶

Kürt ve Tatar ailelerin evleri dışarıdan bakıldığında kolayca ayırt edilebilmektedir¹⁷. Kürtler çok katlı yapılarda yaşamaktadırlar. Tatar evleri ise avlunun etrafını çeviren birbirine bağlı tek katlı yapılardan oluşur¹⁸. Aslında bunun altında yatan neden, Kürtlerin sahip olabildikleri toprağın azlığı ve var olan alanı kullanma tercihleri ile ilgilidir. Evlenen erkek çocuk için Tatarlar avlu etrafına yeni odalar inşa ederken, Kürt

¹⁶ Kürt, kadın, 19, ilkokul, Tokathan

¹⁷ Bkz. Ek 2: 7.2.5., 7.2.6., 7.2.7., 7.2.8.

¹⁸ Bkz. Ek 3

aileler evlerin üzerine kat çıkmaktadırlar. Aynı zamanda Kürt aileler kendilerine ait toprağın mümkün olduğunca geniş bir parçasını bahçe ve ağıl olarak kullanmaktadırlar. Bahçe için yer ayrılması gerekmeyen ve artık fazla hayvan beslemeyen Tatarların yerleşim tercihleri ilk yıllardan bu yana değişiklik göstermemiştir. Yeni nesillerin şehir hayatını tercih etmeleri nedeniyle Tatar avlularını çevreleyen yapılar da boş kalmıştır.

Kürtler kendilerinde artık başlık parası olmadığını, akraba evliliği yapılmadığını, sadece erkek çocukların hanede kalmaya devam ettiklerini belirtiyorlar. Tatarların akraba evliliği yaptığını sanıyorlar ancak buna dair örneklerle rastlanmamıştır. Tatar geleneklerinde sıkça sözü edilen “yedi göbek sayma” akraba evliliğini engellemeye yönelik bir uygulamadır. Tatarlar son zamanlara dek kendi aralarında evlenmeyi tercih ettikleri için, evlenmeyi düşünen iki kişi arasında geriye doğru yedi nesil boyunca yakın akrabalık olmamasına dikkat ederlermiş. Günümüzde ise gençlerin kendi kararlarını verdikleri, eşlerini okul ve iş arkadaşları arasından seçtikleri ve ailelerin etkisinin azaldığı görülmektedir. Kürtlerde ise evlilik konusunda ailenin kararları hala baskındır.

Kürt aileler göç ederken Tatarların medeni ve kavgadan uzak insanlar olduklarını göz önüne aldıklarını anlatıyorlar. Çerkez ve Alevi köylerinde daha çok sorun yaşayacaklarını düşünüyorlar ve bunu iki tarafın da baskın mizaçlı olmasına bağlıyorlar. Özellikle gençler köydeki düzene uyum sağlamak istiyorlar ve Tatarların yaşam tarzlarından hoşlandıklarını dile getiriyorlar.

Tokathan’da yaşayan Kürtlere göre Tatarlara Kürtleri sorarsanız farklı, kişileri sorarsanız farklı yorumlar alırsınız. Gözlemler ve görüşmeler bu düşüncenin doğru olduğunu göstermektedir. Tatarların zihinlerindeki “Kürt” kavramı ile köyde yaşayan kişiler hakkındaki düşünceleri birbirinden farklı dile getirilmektedir. Tatar katılımcılar ile yapılan görüşmelerde ilk olarak Kürtler ile ilgili düşünceleri sorulmuş, daha sonra ise isim verilerek belli kişi ve aileler ile ilişkileri sorgulanmıştır. Tüm Tatar katılımcılar Kürt göçmenler ile ilgili benzer yorumlar yaparken, kişi ve aileler hakkında pek çok farklı görüş bildirmişlerdir.

“ T.(Bir Kürt ailesinden bahsediyor) ’lar başka. Selamı sabahı bilirler. Onlar saygılıdır, büyüklerden çekinirler. Gider geliriz evlerine.”¹⁹

“Kızlar başka. Gelir bizimle otururlar işten vakitleri kalırsa tabi. Örnek (el işi) sorarlar, dert anlatırlar. Bizim gibi olmak isterler.”²⁰

“Biz S.’lerle çok iyiydik. Gider gelirdik birbirimize. Şimdi çekiniyoruz gerçi. İki taraf pek sorunlu oldu. Gizlice görüşmek istiyoruz ama laf olur diye çekiniyoruz.”²¹

Kürt katılımcılar da kimi Tatar aileler ile daha iyi geçindiklerini söylemektedirler. Diğer konularda anlaşılabildikleri Tatarlar konusunda çok daha anlayışlı davrandıkları gözlenmektedir. Örneğin içki içilmesine karşı tepkili olmalarına rağmen arkadaşlık kurdukları Tatarlara bu konuda tatlı dille takıldıklarına şahit olunmuştur. Bu konu etrafında karşılıklı şakalaşmaktadırlar.

Tokathan köyünde Tatarlar Kürtlerin toprak ve ev sahibi olmalarından rahatsızlık duyduklarını dile getirmektedirler. 1987 yılında başka Kürtlerin gelmemesi şartı ile köye aldıkları Kürtlerin takip eden yıllarda usta, çoban, hoca lazım diyerek memleketlerinden başkalarını da getirdikleri anlatılmaktadır. İlk yıllarda Tatarların, evler Kürtlere satılmasın diye aralarında anlaşmalar yapmaya, aralarında para toplayarak boş evleri almaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Bu davranışlarının nedenini diğer köylerde Kürtler ile yaşanan sorunlara bağlamaktadırlar.

Tatarlar, Kürtlere, gazete okumamaları, televizyonu, radyoyu, davul zurna çalınmasını günah saymaları, kadınlara ve çocuklara karşı farklı tavırları konusunda tepki duyduklarını dile getirmektedirler. Ancak zaman içerisinde çok değiştikleri kabul ediliyor. Yeni nesilde kadın ve çocukların daha rahat olduğu, giyim kuşamlarının değiştiği, gençlerin köyün içerisinde arkadaş oldukları, genç kızların Tatar kadınları ile dertleştikleri belirtiliyor. Bugüne kadar aralarında kız alıp verilmemiş. Tatarlar bu durumun kalıcı olmadığını düşünmektedirler. Kürt gençlerinin kendilerinden etkilenerek

¹⁹ Tatar, 51, erkek, Tokathan

²⁰ Tatar, 46, kadın, Tokathan

²¹ Tatar, 53, kadın, Paşkadın

değiştiklerine, dolayısıyla gün gelip “yerlimizdir” şeklinde evliliğe uygun görüleceklerine inanıyorlar.

4.2.2. Karakaya:

Karakaya’da Kürt nüfus beş kardeşten ve onların ailelerinden oluşmaktadır. Köye tek aile olarak yerleşmelerine ve Tatarlar tarafından hala tek aile olarak tanınmalarına karşın bu ailenin nüfusu bugün 75 kişiye ulaşmıştır. Kürtlere ev satan Tatarlar kendilerini ilk satan kişi olmadıkları şeklinde savunmakta ve eğer hiç Kürt olmasa satmayacaklarını vurgulamaktadırlar. Ancak Tokathan ve Paşakadın’da evler satılmasının diye verilen uğraşlar bu köyde gündeme gelmemiştir.

Karakaya köyünde Kürtler de Tatarlar da sınırlı alanda arpa, buğday, yulaf tarımı ve küçük baş hayvancılık yapmaktadırlar. Kürtler keçi ve koyun beslemektedir. Tatarlar daha önceki yıllarda büyükbaş hayvancılık da yapmışlardır ancak bu gün köyde büyükbaş hayvan kalmamıştır. Diğer köylerin aksine burada hayvancılık yalnız Kürtlerin geçim kaynağı haline gelmemiştir. Bu köy, Tatarların hayvancılığı devam ettirdikleri nadir yerleşimlerden biridir. Köy sırtını dev kayalıklara yaslamıştır. Bu köy geniş bir meraya ancak coğrafi konumu nedeniyle görece diğer köylerden daha az ekilebilir toprağa sahiptir. Bu köyde yaşayan Tatarlar hayvancılıkla tarımı bir arada sürdürmektedirler. Katılımcıların üretim faaliyetleri ile ilgili genel görüşü bir çiftçinin hem toprağı hem koyunu olmadan ayakta kalamayacağı yönünde diğer köylerde konuşulan Tatarlardan farklılık göstermektedir. Tatarlar arazi şartlarını da göz önüne alarak geçinebilmek için hem çiftçilik hem de hayvancılık yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Tatarlar “ Bir çiftçinin karnını yarsalar 40 tane gelecek yıl çıkar” demektedir ve köylerinde paranın ya geçimlik ya da “bağlı” olduğunu anlatmaktadırlar. “Çiftçi ekim yapabilmek, tohum, gübre ve araç satın almak için kredi aldıysa parası bağlıdır, gelecek yıl için tohum, gübre, yeni araç gereçlere ihtiyacı varsa parası bağlıdır, toprağı nadasa bırakacaksa parası bağlıdır. Olmadı zaten gelecek para adına borçlanmıştır.”²² Karakaya köyünde tek başına tarla sahibi olmanın ya da hayvancılık yapmanın geçimi sağlamaması nedeniyle Kürtlerin her iki alanda da çalışması Tatarlara

²² Tatar, 64, erkek, ilkokul, Karakaya

olağan görünmektedir. Ancak 20 yıldır köyde yaşayan ve devamlı nüfusları artan Kürt ailelerin tuğladan, betondan evler yapmalarına, toprak satın almalarına anlam verememektedirler. Bu nedenle kaçakçılık söylentileri yayılmaktadır. Ancak evlerin yapıları diğer köylerde gözlemlenen Kürt yerleşimleri ile benzerlik göstermektedir. Bu da daha önce açıklanan alan kullanımını akla getirmektedir. Hala Tatarlar kadar geniş ev arazisine sahip olamayan Kürtler çok katlı yapıları, dolayısıyla bu yapıya uygun inşaat tekniklerini tercih etmektedirler. Ayrıca Karakaya köyü kasaba ve şehre göç vermekte ve Tatarlar topraklarını satmaktadırlar. Görüşme yapılan Kürt hanelerden bir kısmı Tatarlardan ev de satın almış ve mevcut yapıda gerekli olmadığını düşünerek değişikliğe gitmemiştir.

Bu köyün geçmişte yaşamış olduğu olaylar Tatarların Kürtlere bakışı üzerinde etkili olmuştur. Yirmi yıl önce Afyon'dan taşçılar gelmiş kayalık araziden faydalanmak istemişler; ancak bağlar ve bademlikler zarar görünce köylüler ile aralarında büyük sorunlar yaşanmıştır. Karakayalılar yeni gelenlere ev vermemiş ve yeri geldikçe hırpalamışlar. O dönem birliklerinin sağlamlaştığına inanmaktadırlar. Kürtler ile ilgili olarak, o dönem gelen Afyonlulardan kat be kat iyi olduklarına dair yorumlar yapılmaktadır. Karakaya köyünün yerlileri kendilerinin, bu namı salan insanlar kalmadığı halde, hala vahşi ve kavgacı tanındıklarını, aralarına hiç yabancı almadıkları için birliklerinin güçlü olduğunu ve bunun da kendi köylerindeki Kürtlerin sorun çıkarmamasında etken olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca Tatarların geleneksel Tepreş şenlikleri Karakaya köyünde düzenlenmektedir. Bu etkinlik köyün her yıl sivil ve askeri memurlar tarafından ziyaret edilmesine neden olmakta ve Tatarlara göre köyde sorun çıkmasına dolaylı yoldan engel olmaktadır.

Karakaya köyünde de Tatar ve Kürtler arasında kız alış veriş bulunmamaktadır. Evlilik konusunda burada yaşayan Kürtler arasında ölen kardeşin karısı ile evlenme âdetinin devam ettiği gözlenmektedir.

Tatarlar Eskişehir köylerine yerleşmiş Kürtlerin göç ettikleri bölgeye bakılmaksızın birbirlerini akraba saydıklarını belirtmektedirler; oysa saha da yapılan görüşmelerde Kürtler arasında bu yönde bir tavra rastlanmamıştır.

Karakaya köyünde yaşayan Tatarlar Kürtlerin her şeylerinin karşılıklı olduğuna inanmaktadırlar. Kendileri iyi davranırsa Kürtlerin de iyi davrandığını, kötülük görürlerse de karşılığını vereceklerini anlatıyorlar. Buna rağmen aralarında yakınlık kurulmadığını kabul ediyorlar. Düğünlerde ve bayramlarda bir araya gelindiğini ama günlük hayatta yan yana gelmediklerini belirtiyorlar. Örneğin Tatar kadınlar akşamları belli bir saatte “kadın kayası” denilen alanda toplanıyorlar fakat Kürt kadınları bu bölgeye gelmiyor. Diğer köylerin aksine bu mesafe korunduğu sürece Kürtlere ne gerekirse verdiklerini düşünüyorlar. Ancak özellikle Kürtlerin köpekleri yüzünden köyde sürekli bir gerginlik hissediliyor.

Kürtler ise Tatarlar ile yaşamının kolay olduğunu ve Karakayalıların kendilerine iyi davrandıklarını dile getirmektedirler. Bu konuda pek çok örnek anlatıyor, bazı köylerde Kürtlerin kovulduğunu, çoğunda ev ve tarla almalarının engellendiğini söylüyorlar. Burada ilk yıllarda camide Hanefi, Şafii ayrılıkları yüzünden rahatsız olunsu da kendilerinin sonradan gelen oldukları için dini ibadet konusunda Hanefilere uyum sağladıklarını ve bunun normal olduğunu belirtiyorlar. Kürt kadınları diğer köylere göre daha az göz önündeler ve görüşmelerde evin genç erkek çocuklarının hizmet ettiği görülüyor. Buna karşılık erkekler kadınların elini sıkmakta tereddüt etmiyor ve yanlarında kadınların olmaması şartı ile fotoğraf çektiriyorlar.

Karakaya köyüne yeni ailelerin yerleşmesi, Kürtler tarafından da istenmemektedir. Görüşmelerde “Karakaya’nın yükünün dolduğu” vurgulanmaktadır. Burada merayı Tatarlarla da paylaştıkları için hayvancılık amacıyla geleceğine kuşku duyulmayan yeni göçmen Kürtleri köyde istemeyenler yine Kürtlerdir.

4.2.3. Paşakadın:

Paşakadın köyünde Tatarlar ve Kürtler arasında çok ciddi bir gerilimin yaşandığı bilinmektedir. Köyde çıkan ve yaralanmalara sebep olan kavgalar ve çeşitli suçlamalar adli makamlara intikal etmiştir ve hala süren davalar bulunmaktadır.

Paşakadın köyü 1989 ve 1993 yıllarında iki ayrı göç hareketi ile karşılaşmıştır. 1989 yılında ilk gelen Kürtler, aralarında akrabalık bağı bulunmayan bir gruptur. 1993 yılında ise Ağrı, Doğubayazıt'tan göç eden daha geniş bir akraba grubu köye yerleşmiştir.

Paşakadın köyünde kurulduğu tarihten bu yana Boşnak ve Muhacirler de Tatarlar ile beraber yaşamaktadırlar. Tatarca konuşmaya başlamış, Tatarlar ile evlenmiş ve gerek görüşmelerde dile getirildiği, gerekse gözlemlendiği üzere Tatarlaşmışlardır. Bir dönem köyde Laz ve Çerkezlerin de bulunduğu ancak uyum sorunu yaşayarak köyden ayrıldıkları belirtilmiştir.

Paşakadın köyünde yaşanan gerginlikler kız kaçırma hikâyesi üzerine kurulu gibi anlatılmaktadır. Oysa Kürt göçünden önce şehre göç vermeye başlamış olan bu köyde büyük bir mera ve baskın bir Kürt hane bulunmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi köy tarihinde iki defa Kürt göçü almıştır. 1989 yılında köye yerleşen Kürt göçmenler aralarında kan bağı bulunmayan bir gruptur. Erkekler inşaat ustalığı yapmaktadır ve köy halkı ile bir sorun yaşamamış, hatta zaman zaman birlikte çalışmışlardır. 1993 yılında köye gelen Kürtler ise geniş bir aile özelliği taşımakta, aşiret hayatı ile bağlarını ve feodal yaşam biçimini korumaya çalışmaktadır. Bu ikinci gruba gelen ağanın, ilk yıllarda bu köyde de ağalığını sürdürmeye çalıştığı anlatılmaktadır.

Bu köyde ilk sorunlar Tatarlar ve Kürtler arasında değil, ilk yerleşen Kürtler ve daha sonra köye gelenler arasında yaşanmıştır. Bugün ilk yerleşen Kürtlerden köyde bir kişi kalmıştır. Bunun altında iki neden yattığı tahmin edilmektedir. İlki, köye 1993 yılında gelen grubun Ağrı'da ağalık ünvanına sahip bir liderleri olması ve bu kişinin köyde bu ağalığı devam ettirmeye çalışmasıdır. Köye gelen minibüsün şoförü, ilk zamanlarda şoför mahallindeki koltuğa oturanların “orası ağanın yeri” denilerek kaldırıldığını anlatmıştır. Tatar katılımcılar ilk Kürt göçmenleri bu diğer grubun köyden kovduğunu söylemektedirler. Diğer bir neden de ilk yerleşen grubun Tatarlar ile beraber çalışmayı ve kaynaşmayı tercih etmesi, yeni gelen ve aralarında akrabalık bulunan Kürtlerin ise kendi aralarında dayanışma kurmuş olmalarıdır. Yukarıda baskın Kürt hane olarak tanımlanan bu ikinci göçmen gruptur. Bu hanenin köye yerleşmesinin ardından ilk göçmenler 1999 yılında Paşakadın'ı terk etmişlerdir. İkinci grubun mera paylaşımında

gönülsüz olması ve aralarındaki bağlar sayesinde korumacı, baskın bir tavır takınmaları diğer göçmenlerin gözünü korkutmuş olmaları güçlü bir ihtimal olmakla beraber, inşaat ustalığı yapan ilk grubun, göçlerden önce boşalmaya yüz tutmuş olan yerleşimi ekonomik nedenlerle, yani şehirlerde inşaat ustası olarak çalışmaları mümkün olduğu için terk etmiş olmaları daha muhtemeldir.

Yeni göç ile köyün aşağı ve yukarı mahalle olarak ikiye bölündüğü görülmektedir. İlk gelenler Tatarlar ile beraber çalışmış, Hanefi mezhebinin dini gereklerine uyum sağlamış, düğün ve cenazelerde Tatarlar ile bir arada olmayı tercih etmişlerdir. Tatarlar o grubun çocuklarının da ev ve tarlalara bir takım zararlar verdiklerini ama bunun, Kürtlerin, erkek çocuklarının hareketlerine karışmamayı adet edinmeleri ile ilgili olduğunu ve büyükler bir arada olduğu sürece bu gelenek farklılıkları ile başa çıkılabildiğini belirtmektedir. Hala köyde ikamet eden Kürt kökenli Tatar gelinin bu ilk göçmenlerden olduğu belirtilmektedir.

Bu köyde de Tokathan köyünde olduğu gibi Tatar aileler bir araya gelerek Kürtlere ev ve toprak satılmasını engellemeye çalışmış, ancak maddi nedenler ile başarılı olamamışlardır.

Paşakadın köyünde ikinci grup Kürt göçmenler ile ilk yıllardan itibaren gerginlik yaşanmaktadır; ancak biri Tatar diğeri Kürt kökenli iki gencin arasında yaşanan kavgaya kadar kahve ve camide bir araya geliniyormuş. Bu olayın arkasından bir Tatar kızının Kürt ile evlenmesi gerginliği tırmandırmıştır. Burada son yıllarda taşlı sopalı kavgalar ve kanlı olaylar yaşanmaktadır.

Kürtler Tatar aileden kızlarını istediklerini, ailenin onay vermediğini ve bunun üzerine kızın kendi rızası ile kaçtığını söylemektedirler. Daha sonra yapılan görüşmelerde bazı Tatar aileler de bunu onayladılar. Genç aile olaylardan sonra başka bir köye taşınmış. Kürt göçmenler kendilerinin Tatarlar ile sorunları olmadığını, olayların gençlerin taşkınlığından ibaret olduğunu belirtmektedirler. Daha önceleri Tatarlar ile komşuluk ilişkileri kurulduğunu, ev gezmelerine gidildiğini ancak birkaç aile arasında yaşanan olaylar nedeniyle kendileri ile görüşen Tatarların da uzaklaştığını dile getirmişlerdir.

Tatarların 30 hane olduğu (sayıca üstün olduklarını anlatmak istiyorlar), kendi aralarında sahip oldukları arazi üzerinden para toplayarak boş ev ve tarlaları köy adına satın aldıkları, Kürtlerin sadece hayvancılık yapabildikleri ve merayı da Tatarlar ile paylaştıkları vurgulanmaktadır.

Kürt geleneklerinde değışim araştırıldığında sofrâ adetleri ön plana çıkmıştır. İlk zamanlarda aynı kaptan yemek yenirken şimdi ayrı servis yapıldığı, yemeğı önce ağanın ardından erkek çocuklarının, daha sonra kadınların yemesi âdetinin ortadan kalktığı gözlemlenmiştir. Tokathan köyünün aksine burada Tatar yemeklerinin de Kürt mutfağına girdiğı görülmüştür. Köy içerisindeki Kürtler ile evlenmek tercih edilmekte ve başlık parası âdeti geçerliğini korumaktadır. Kürt kadınları Tatar kadınlarına kaç kumaları olduğunu sormakta, olumsuz yanıt alınca şaşırmaktadırlar. İki tarafın çeşme başı gibi köy alanlarında bir araya geldikleri zamanlarda bu konuşmalar Kürt kadınlarının kuma getirilmesine isyan etmelerine neden olmuştur. Kürtler Tatarların çocuklarını okumaya ya da çalışmaya göndermelerini de evde çalışmaya insanınız kalmıyor şeklinde eleştirmektedirler. Yirmi yılda yaşanan bir diğer değışim de Kürtlerin çocuk sayısındaki düşüş olmuştur. Kürtler kadınların çalışmasını normal karşıladıkları için çalışan Tatar erkeklerini ayıpladıklarını saklamamaktadır.

Mayıs ayında Hıdrellez günü Paşakadın köyüne yapılan ziyarette köyün her iki grubundan kadınlar hala bir araya gelmekte, Hıdrellez aşısı, Kürt gelinler ile beraber yapıp dağıtılmaktaydı; ancak o günlerde de okuldan dönen tüm çocuklara yemek dağıtılırken, Kürt aile büyüklerinin köy meydanına çıkmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın yapıldığı yaz aylarında ise Kürtler de Tatarlar da gerginlerdi ve evlerinden çıkmıyorlardı. Tatar aileler gençleri köy dışına yolladıklarını ve dönmelerini istemediklerini belirtiyorlar. Çocuklarının tarlaya ya da meraya giderken yollarının kesilmesinden korktuklarını, zaten “Tatarların beş yıllık hükmü kaldığına” inandıklarını söylüyorlar. Eskiden kendilerinin de hayvancılık yaptığını, Kürtlerin de hâlâ Tatarları kendilerine rakip gördüklerini ancak artık Tatarlarda hayvan kalmadığını dile getiriyorlar. Paşakadın köyü geniş bir meraya sahip ve eskiden her Tatar ailenin 75- 100 hayvanı bulunmaktaymış; ancak artık hayvancılık yapmaktan korktuklarını belirtiyorlar;

zira hem Kürtlerin tepki vereceğini düşünüyorlar, hem de çocuklarını sürülerle meraya gönderdiklerinde saldırıya uğramalarından korkuyorlar.

Köyde şu anda Tatar kökenli bir bekçi bulunmaktadır; ancak korucudan farklı olarak zarardan sorumlu tutulmuyor ve daha çok sivil gönüllü statüsü taşıyor. Köylüler bekçinin her zaman olduğunu hatta olaylar başlamadan önceki bekçinin Kürt kökenli olduğunu anlatıyorlar. Tatarlar kendilerinin kavgaya alışık olmadıklarını, bu tür durumlarda bir araya gelmediklerini, Kürtlerin ise kavga çıktığında aralarında küskünlük dahi olsa birbirlerini kolladıklarını belirtiyorlar. Bu konuda benzer yorumlar Tokathan köyünde de yapılmaktadır.

4.2.4. Kireçli

Kireçli köyü çalışmanın odak noktasını oluşturan üç köyden farklı özellikler taşımaktadır. Çalışmaya dâhil edilme nedeni benzer bir göç hareketini sözü edilen diğer köylerden daha erken yaşamış olması ve nüfus yapısının etnik açıdan tersyüz olmuş olmasıdır. Birbirinden farklı ilişkilere sahne olan Tokathan, Karakaya ve Paşakadın köylerinin gelecekte benzer bir durum yaşayıp yaşamayacağı bu çalışmanın konusu olmamakla beraber; Kireçli örneğinin bu köylerde süregelen değişimi anlamak açısından aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir.

Kireçli köyü Kırım Tatarı ve Çerkezlerin beraber yaşadıkları bir köyken 1968 yılında Kürt göçü almaya başlamıştır. Bugün 659 nüfuslu köyde 23 hane Tatar ve Çerkez kökenli, 120 hane ise Kürt kökenlidir.

Köyde Tatar ve Çerkezlerin avluların içerisine çekildiği gözlemlenmiştir. Paşakadın köyünde yaşanan gerginlikten daha farklı, daha yerleşmiş bir geri çekilme hissedilmektedir. Köy artık Kürt köyü olarak kabul edilmekte ve köyde kalan yerli nüfusun da orta yaşın üzerinde olduğu görülmektedir. Tatarlar ilk yıllardaki hırsızlık korkusunu, güvensizliği anlatmaktadırlar. Bu gün ise göz önünde olan en önemli tartışma su sorunudur. Tatarlar, Kürtlerin ilk zamanlardan beri suyu kendilerine aldıklarını anlatmaktadırlar. Tatar haneleri 2-3 kişi barındırırken Kürt haneleri sayıca

kalabalık nüfusa sahiptir; hatta yakın geçmişe kadar bu sayı 52 kişiye ulaşabilmekteydi. Aynı zamanda bahçe ve bostanları olduğu için fazla sulama yapmaktadırlar. Bu durumda köyde su sıkıntısı yaşanması beklenen bir durumdur.

Tatarlar, Kürtlerin çok değiştiğini anlatmaktadırlar. Giyimlerinin değiştiğini, pazarlardan alışveriş etmeye başladıklarını, çocuklarına karşı daha ilgili olduklarını ve onları okula yolladıklarını söylemektedirler. Eskiden tüm işleri kadınlar yaparken artık erkeklerin çalıştığı da gözlemlenmiştir. Örneğin Tokathan köyüne gelin veren bir Kürt aile, kızlarının çok çalıştırıldığından dert yanmaktadır.

Kürtler de değişimden söz etmektedirler. Evliliklerde görücü usulünün ortadan kalkmadığını ama artık evlenilecek kişiye babanın tek başına karar vermediğini anlatıyorlar. Erkeklerin hanımları ile konuşmaya başladığı, eskiden ayıp sayıldığı için sevedikleri çocukları ile ilgilenemediklerini, gelinin kayınvalidesi ve kaynatası ile konuşabildiği, aynı sofrada yemek yenildiği dile getiriliyor. Devam eden gelenekler arasında ise akraba evliliği var ve bunun kötü sonuçlar doğurabileceğini kabul etmiyorlar. Kürtlerde çocuk sayısının azaldığı gözlemleniyor. Kızlara hala mirastan pay verilmiyor ve Kürt bir damadın da bunu kabul etmeyeceği belirtiliyor. Genç Kürtler, Tatarların çocuklarına yaşlarına göre iş vermelerini, görece babalarından bağımsız hareket edebilmelerini, kendilerinde zorunluluk ve gösteriş yapma aracı olan düğünlerde para verme geleneğinin Tatarlarda gizlice yapılmasını gıpta ile karşılıyorlar.

Kürtler, Tatarlara kız verdiklerini ancak onlardan kız almadıklarını belirtiyorlar. Kürt kızlarının Tatar evlerinde rahat edeceği inancı yaygın fakat Tatar kızlarının kendi geleneklerine ve çalışma tempolarına uyum sağlayamayacaklarını düşünüyorlar. Kürt kadınlarının “sinik” olduğu, çarşıya götürmezsen orada satılan şeyleri istemeyeceği, buna karşılık Tatar ve Çerkez kadınlarının her şeyi gördükleri, bildikleri ve isteyecekleri açıklanıyor. Tatarlardan kız almamayı işsizlikle de ilişkilendiriyorlar. Bu ilişkiyi, ‘Kürtler başlık parasını alır, kızı verirler; ancak Tatarlar başlık parası istemezler, damat adayının işini sorarlar’ şeklinde açıklıyorlar.

Kireçli’de yaşayan Kürtler doğuya, geldikleri topraklara dönmekten korktuklarını açıkça dile getirmekteler. Tatarlar ile yaşamının kolay olduğuna inanıyorlar ve kendilerini ne Kürt ne Tatar ama “buralı” olarak tanımlıyorlar. Tatarların çok yakın ve yakın insanlar olduğu, ancak, Çerkezler ile Kürtlerin bir arada geçinemeyecekleri, zira iki tarafın da “diktatör” olduğu yine Kürtler tarafından ileri sürülmektedir. Tatarlar ile yaşadıkları yıllar içerisinde sakinleştiklerini, adli olaylardan uzaklaştıklarını ve gençlerinin de Tatarlaştığını öne sürüyorlar. Çerkez ve Manavların (Eskişehir’in yerlilerine verilen isim) Kürtlere karşı daha sert tavır aldıkları, aralarında şiddet olaylarının yaşandığını, kimi zaman Tatarların kendi taraflarını tuttuklarını anlatıyorlar.

4.3. İKTİSADİ İLİŞKİLER

Eskişehir iline bağlı köyler 1980’li yıllarda inşa edilen kanallar sayesinde sulı tarıma geçmiştir. Bu gelişme köyden kente göçü durdurmuş ve bazı köylere geri dönüş yaşanmıştır. Yine bu gelişmenin ardından ekilen ürünlerin çeşitliliği artmış, çiftçiler modern tarım araçlarına yatırım yaparak ıslah edilmiş tohum ve kaliteli gübre kullanmaya başlamışlardır. Bu durum köylerde canlanmaya ve çiftçilerin refah seviyesinin yükselmesine yol açmakla beraber hayvancılığa sekte vurmuştur. Tokathan ve Paşakadın köylerinde yerli nüfus (Tatarlar) hayvancılık yapmaktan vazgeçmiş, Karakaya köyünde küçükbaş hayvancılığa devam edilmekle beraber büyükbaş hayvan kalmamıştır.

50 yaş üzerindeki Tatarlar ile yapılan görüşmelerde katılımcılar kendi babalarının hayvancılığı zahmetli, iş gücü isteyen bir iş olarak gördüklerini ve yeterince ekilebilir araziye sahip olunca, köye bağımlı olmaktan kurtulmak için bıraktıklarını anlatmaktadırlar. Bostan ve bahçelerden de, oraya harcanacak emek ve paranın, getirisinden çok olduğuna, kavun ve karpuzun, sebze ve meyvenin pek ala satın alınabileceğine ilişkin görüşler yüzünden daha kendi çocukluklarında vazgeçildiğini belirtmektedir.

Saha çalışması yapılan köylerde bugün Tatarların tarımla, Kürtlerin hayvancılıkla geçimlerini sağladıkları görülmektedir. Ancak bu durum Kürtlerin hayvancılığı

Tatarların elinden almış olmaları gibi algılanmamalıdır. Yukarıda değinildiği gibi Tatarların hayvancılıktan vazgeçmeleri farklı nedenlere dayanır ve bu değişim Kürt göçünden önce başlamıştır. Kürtler ise geleneksel olarak hayvancılıkla uğraşan bir topluluk olmakla beraber, bizim incelediğimiz koşullarda yeni yerleşim bölgelerinde toprak sahibi olmalarının zorluğu da Kürtlerin hayvancılığa yönelmelerinde etkili olmuştur. Kürtler çalışmanın yapıldığı köylerde ev sahibi olmakta dahi zorlanmakta, tarım yapılabilecek toprak bulamamaktadır. Çalışmanın yapıldığı köyler arasında yalnız Tokathan'da Kürtler 500-600 dekar toprağa sahiptir. Nüfus yoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu Kireçli köyünde ise Kürtler, kendi köylerinde değil, civar köylerde bir miktar toprağa sahiptir.

Tokathan köyü çalışılan köyler arasında görece en az sorun yaşanan yerdir. Bu köyde etnik sınırlar sembolik olarak gücünü korurken, gündelik hayatta yaşanan karmaşık ekonomik ilişkiler kültürel mübadeleye yol açmaktadır. İlginç olan Tatar ve Kürtler arasında yaşanan iktisadi ilişkilerin Tatarlar tarafından konuşulmayan hatta kimi zaman birbirlerine karşı inkâr edilen, Kürtler tarafından ise komşuluk ilişkisine dayandırılarak önemsenmeyen olaylar olarak ortaya çıkıyor olmasıdır. Tatarlar, Kürt göçmenlerden peynir, turşu, canlı hayvan gibi ihtiyaçlarını el altından satın almaktadırlar. Kimi Kürt aileler de Tatarlardan toprak kiralamaktadırlar ancak bu topraklarda Tatarlardan farklı olarak kavun, karpuz yetiştirmektedirler. Kürtlerin kendi temel ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları bahçecilik de Tatarlar üzerinde etkili olmuş ve köyde tekrar küçük ölçekli sebze, meyve tarımı canlanmıştır. Ayrıca Tatarlar köyde Kürtlere ait sürüler bulunması nedeniyle tekrar ufak çapta hayvan sahibi olmaya başlamışlardır. Kendi hayvanlarını bu sürüyle meraya gönderebilmektedirler. Dolayısıyla bu köyde Tatarlar ve Kürtler arasında daha fazla etkileşim bulunmaktadır. Kürt göçmenlerin genç kuşakları birbirleri ile sosyalleşmekte, genç Kürt kızları Tatar kadınları ile bilgi alışverişinde bulunmaktadır.

Tokathan köyünde yapılan görüşmelerde Kürtlerin göçten bu güne yaşadıkları ekonomik zorluklara ve bu konuda Tatarlardan kendilerini nasıl farklı gördüklerine değinilen konuşmalar yapılmıştır.

T.²³ Tatarları kastederek, “ Biz onlar gibi babadan zengin değiliz, kendimizi ancak toparlamaya başladık” diyor ve ekliyor, “ Onların çalışacak adama bile ihtiyaçları yok, ondan az çocuk yaparlar, biz çalışsın diye çocuk yaparız.”

Burada Tatarların iş gücü ihtiyaçlarının Kürtlerden az olduğuna değiniliyor. İki grubun sahip oldukları çocuk sayısındaki farka sonraki bölümde değinilecektir; ancak Tatarların, modern tarım aletlerinin kullanımı ve hayvancılıktan vazgeçilmesi ile, işgücü ihtiyaçlarının azaldığı doğrudur. Buna rağmen ekim ve hasat zamanlarında Tatar aileler iş gücü ihtiyaçlarını karşılamak için para karşılığında işçi tutmaktadır. Pancar ekimi yapılan köylere de her yıl Urfa’dan mevsimlik işçi gelmektedir.

Tatar aileler gençleri kendilerinin Kürtler ile kavga etmelerinden ve zarar görmelerinden korktukları için köy dışına yolladıklarını ve dönmelerini istemediklerini belirtiyorlarsa da gençlerin genel olarak okumak ya da çalışmak için şehirde yaşadıkları bilinmektedir. Tatar katılımcılar çocuklarının tarlaya giderken ya da tarladan dönerken Kürtler tarafından tartaklanacaklarından korktuklarını, hayvan beslemeye kalksalar yine merada Kürtlerin kendilerine zarar verebileceklerini söylemektedirler. Kürt göçmenlerin toplu hareket ettiklerini, Tatarların kavga için toplanmak gibi bir şeyi hiç düşünmediklerini anlatmaktadırlar. Bahsedilen korku gerçektir ama bu korku köyün boşalmasının ana nedeni olarak görülmemeli, diğer etkenler ile birlikte köyle olan bağın azalmasında rol oynadığı anlaşılmalıdır. Kaldı ki Paşakadın köyünde yaşanan kavgaları saymazsak Tatarların bu korkularının gerçeğe dönüştüğü ile ilgili örnek olay anlatılmamıştır.

Çalışmanın yapıldığı köyler verili tarihlerden sonra tekrar göç almamıştır. Bunun altında yatan neden üretim faaliyetleri ile yakından ilişkilidir. Kürt göçmenler zorunluluk nedeniyle hayvancılık yapmayı seçmemiş; hayvancılık yapabilecekleri, geniş meraya sahip köyleri tercih ederek hareket etmişlerdir. Önceki bölümlerde de değinildiği gibi Kürt aileler meraları Tatarlar ile paylaşmak zorunda kalmamışlardır ve yeni gelecek göçmenler ile de paylaşmak istememektedir. Bu konu ile ilgili yaşanan olaylardan birine bu noktada yer verebiliriz:

²³ Kürt, erkek, 28, ilkokul, Tokathan

Köylerden birinde Kürt göçmenler sürüleri için eski yerleşimlerinden bekâr bir çobanı işe almışlardır (Bu tercihe diğer köylerde de rastlanmaktadır). Aradan geçen süre içerisinde çoban kendisine bir veya iki hayvan satın alınca Kürt göçmenler arasında huzursuzluk baş göstermiştir. Bu durum çobanın köye yerleşeceği şeklinde yorumlanmış ve çeşitli tartışmalar yaşanmış, Kürt asıllı çobana köyden gitmesi için baskı yapılmıştır. Tartışmaların büyümesi sonucu araya giren ileri gelenlerin yaklaşımı da ilginçtir. Çobana bir silah verip “gururunu ayaklar altına aldılar, sen de git vur onları o zaman” denildiği rivayet edilmiştir. Olay pek çok farklı kişiden anlatılınca bu söylemin de çobanı köyden kaçırmak için yapılan planın bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. Suç işlemeyi de, başı eğik dolaşmayı da kabullenemeyen çoban hayvanlarını satıp köyden ayrılmıştır. Çobanın söylediği bir cümle hala hatırlanmaktadır: “Burada ağa bunlardır, orada ise ben. Ben burada kalamam, ama onlar da oraya gelemezler!”

4.4. NÜFUS YAPILARINDA DEĞİŞMELER

Çalışmanın yapıldığı köyler Tatar ve Kürt nüfus özellikleri açısından benzerlikler taşımaktadır. Tokathan, Paşakadın ve Karakaya köylerinde Kürt hanelerin sayısı Tatar hane sayısının yarısından azdır ancak bu rakamlar nüfusla karşılaştırıldığında yanıltıcıdır. Tatarların hane nüfusu son yıllarda azalma göstermiştir. Genç nüfus eğitim ve iş imkânları nedeniyle kente göç etmiştir. Tatarların ağırlıklı olarak yaşlı nüfusu hala köyde ikamet etmekte, gençler ise yaşamlarını şehirde sürdürmektedirler.

Kürtlerde ise toplam nüfusları ile seçmen sayıları karşılaştırıldığında genç ve çocuk nüfusunun fazla olduğu görülmektedir. Evlenen erkek çocuklar haneyi terk etmez ve Kürtler geniş aile yapılanmasına sahiptir. Bununla beraber son yıllarda genç Kürtlerin çocuk sayısı ile ilgili düşünceleri değişmektedir. Son beş yıl içerisinde evlenen Kürtler çok fazla çocuk istemediklerini vurgulamaktadır. Yirmili yaşlarını süren Kürt katılımcılar arasında üçten fazla çocuğu olana rastlanmamıştır. Kürtler arasında örnekleri azalmakla beraber çok karılılık ve *levirat*²⁴ (taygeldi) geleneklerine rastlanmaktadır.

²⁴ Kadının ölen eşin erkek kardeşi ile evlendirilmesi geleneği, taygeldi.

Tatarlarda çocuk sayısı elli yıl öncesinden başlayarak düşüş göstermiş, toprak ile ilgilenmeyi seçenler dışında erkek çocuklar hanede kalma geleneğini bırakmışlardır. Tatarlarda tek eşlilik esastır.

4.5. EĞİTİM VE DİL

Tokathan köyünde Kürt göçmenler arasında erkek çocukların lise ve üniversite düzeyinde okutulduğu, öğretmenlik ve polis memurluğu gibi mesleklere sahip oldukları gözlemlenmiştir; ancak köyde doğan son kuşağa kadar kızların okutulmama geleneğinin sürdüğü kabul edilmektedir. Tatar gençlerinde ise lise ve üniversite mezunları, cinsiyet gözetmeksizin ağırlıklıdır.

H. ²⁵ kızların okutulmamasının nedenini şöyle açıklıyor;

“Kızların adına leke sürülürse öldürmek zorunda kalırız diye korkarız.”

Tatar gençleri arasında ise lise ve üniversite mezunları, cinsiyet gözetmeksizin çoğunluktadır. Görüşülen ailelerin hepsinde üniversite mezunu en az bir çocuk bulunmaktadır. Tatarlar bu konudaki tutumları ile ilgili açıklamalar yapmışlardır. Genel düşünce Tatar ailelerin çocuklarını kız erkek gözetmeden okutmaya istekli olduklarıdır. Bu görüş Tatarlara atfedilen bir özellik haline gelmiştir. Tatar göçmenlerin geldikleri bölgelerde sahip oldukları yaşam şartları, eğitim koşulları, Sovyet etkisi, baskı altında oldukları dönemlerde kendilerini politik anlamda tanıtmaya yönündeki eğilimleri gibi pek çok etken araştırılarak eğitime karşı olan tutumları daha iyi kavranabilir. Diğer yandan Türkiye’ye gelen ilk Tatar göçmenlerin çiftçi oldukları ve yüksek doğum oranı ile günümüzde beraber yaşadıkları Kürt göçmenler ile benzer özellikler taşıdıkları da bilinmektedir. Daha az “öteki” olarak betimlediğimiz Tatarların da bir zamanların göçmeni oldukları ve göç edilen bölgeye uyum süreci yaşadıkları unutulmamalıdır. Tatarlar 1960’lardan itibaren şehirlere yerleşme eğilimindedirler ve eğitimi de bu yönde bir araç olarak kullanmaları mantıklıdır.

²⁵ Kürt, erkek, 42, lise, Paşakadın

Ş.²⁶ yazları ailesini görmek için köye gelmeye devam ediyor. “Babamın 9 kardeşi var. Dedem aralarından bir erkeğin çiftçilik yapacağını, diğerlerinin okumasını istediğini söylemiş ve kararı onlara bırakmış. Babam köyde kalmış ve kardeşlerinin tarla paylarını satın almış. Ben tek çocuğum ve babam ya okursun ya okursun dedi.”

Tatar katılımcılar Türkçe ve Tatarca konuşmaktadırlar. Elli yaşın üzerindeki Tatarlar Türkçe anlamakta ve biraz çaba ile görüşmelerde Türkçe kullanabilmektedirler; ancak konu uzadıkça ya da heyecan arttıkça araştırmacının katılımcıları anlamasını zorlaştıracak şekilde Tatarca konuşmaya başlamaktadırlar. Bu nedenle kimi zaman görüşmelerde Tatar gençlerinden yardım alınmıştır. Köy ile bağı devam eden gençler hem Türkçe hem de Tatarca konuşmaktadırlar. Köy ziyaretleri devam eden ancak şehirde yaşayan Tatarlar ise genelde Tatarcaı anlamakla beraber konuşmakta zorluk çekmektedirler. Elli yaşlarındaki Tatarlar Türkçe konuşmaları için köy okullarında kullanılan her Tatarca kelime için kumbaraya para attıklarını, daha sonra biriken bu paralar ile pikniğe gittiklerini anlatmışlardır.

Kürtler hem Kürtçe hem de Türkçe konuşmaktadırlar. Tokathan ve Karakaya’da yaşayan Kürt göçmenlerin Tatarcaı anladıklarına hatta konuştuklarına şahit olunmuştur. Kürt katılımcılar görüşmelerde Türkçe konuşmayı tercih etmişlerdir.

4.5. GELENEKLERDE DEĞİŞMELER

Kürt geleneklerinde göçün ardından yaşanan değişimler araştırıldığında sofrada adetleri ön plana çıkmıştır. İlk zamanlarda aynı kaptan yemek yenirken şimdi ayrı servis yapıldığı, yemeği önce ağanın (bu çalışmada evin reisinin) ardından erkek çocuklarının, daha sonra kadınların yemesi adedinin ortadan kalktığı gözlemlenmiştir. Bir kaç yıl öncesine kadar süren, yemek yenilen odanın kapısında bir kadının ayakta beklemesi âdeti de ortadan kalkmaktadır.

“ Beş yıl oluyor, ilk defa T.’lere yemeğe kalmıştık, biz hanımla sofrada, iki kadın kapının arkasında ayakta, rahat edemedik bir türlü, yüzlerini görmüyoruz, ayaklarını

²⁶Tatar, kadın, 26, üniversite, Tokathan

görüyoruz ama. Sonra söyleye söyleye vazgeçirdik. Şimdi biz varken yapmıyorlar. Gençler de değişti artık, ihtiyaçlar ortada yokken rahatlar.²⁷”

Tatarlar, Kürt mutfağıyla ilgili çeşitli yorumlar da yapmaktadır. Genel kanılarını Paşakadın köyünden lise mezunu 36 yaşındaki Tatar S.’nin görüşme sırasında kullandığı şu cümle özetlemektedir: “Mutfak kültürleri sıfır, sanki aramızda yüz sene var.” Saha çalışmasının yapıldığı köylerin hepsinde Tatar kadınları benzer yorumlarda bulunmuşlardır.

Göçmen Kürt hanelerinde mutfakın temel unsurlarından biri yufkadan çok pideye benzeyen az tuzlu bir çeşit bazlamadır. Öğle yemeklerini bu bazlamaya sarılı soğan, yanında marul, patates, kendi yaptıkları peynir ve ayran ile geçirmektedirler. Tatarlar bunu örnek göstererek Kürtlerin mutfak kültürlerinin kendi yemek adetlerinden farkını vurgulamaktadırlar. Ancak yukarıda bir örneği verilen mutfak kültürünün gelişmemiş olduğuna dair Tatar yorumları yüzeysel ve subjektiftir; diğer bir ifadeyle etnosantriktir. Eskişehir köylerinde yaşayan Kürtler yerleşik hayata geçmiş olmakla beraber, göçebe çoban hayatın izlerini taşımaya devam eden ve hala hayvancılıkla geçimlerini sağlayan bir gruptur. Hayvanların otlatılması için sürekli onlarla hareket halinde olan insanların öğünlerinde ekmek peynir gibi taşınması ve tüketmesi kolay yiyecekler olması doğaldır. Kaldı ki Tatarlar da öğle yemeklerini tarlalarda benzer şekillerde geçiştirmektedir.

Evlilik ile ilgili geleneklere bakıldığında çalışılan köylerden sadece Karakaya’da Kürtler arasında çok karılılığın devam ettiği gözlemlenmiştir. İki ve üç karısı olan Kürtler bulunmaktadır. Köy içerisindeki Kürtler ile evlenmek tercih edilmekte ve başlık parası adeti geçerliliğini korumaktadır. Paşakadın köyünde şu anda birden fazla karısı olan Kürt yoktur ancak Tatar kadınları Kürtler ile ilgili bazı anılarını anlatmıştır.

“ İlk geldikleri zamandı, çeşme başında bana kaç kuman var diye sordu biri. Dedim biz kendimizden başkasını sokmayız. Çok şaşırmıştı. Duyduk ki evlerde kavga çıkmış sonrasında²⁸. ”

²⁷ Tatar, erkek, 64, ilkokul, Tokathan

²⁸ Tatar, kadın, 47, ortaokul, Paşakadın

Tokathan ve Kireçli köylerinde ise Kürt göçmenler arasında çok karılılık tamamen ortadan kalkmış görünmektedir. Tokathan ve Kireçli köyünde Kürt göçmenlerin çocuk sayısında da düşüş olduğu gözlemlenmiştir.

Cinsel kalıp yargılar pek çok toplumda etnisite ile ilişkilidir (Eriksen, 2002:230) Göçmen Kürtler ile Tatarların kadınlar ve çocuklar konusunda farklı görüşlere sahip oldukları hem görüşmelerde sıkça ortaya konmuş, hem de gözlemlenmiştir. Kürtler, Tatarların çocuklarını okumaya ya da çalışmaya göndermelerini, ‘evde çalışmaya insanınız kalmıyor’ şeklinde eleştirirken Tatarların aslında modern tarım olanakları sayesinde aile içi emeğe ihtiyaç duymadıklarının farkındadırlar ya da en azından kendi deyimleri ile “zenginler gerekirse adam tutar”. Kürtler kadınların çalışmasını normal karşıladıkları için çalışan Tatar erkeklerini ayıplamaktadır ancak Kürt kızının Tatar evinde rahat edeceği fikrine de sahiplerdir. Tatarlar da Kürtlerin kızlarını okula yollamadıklarını, bütün işi kadınlarına yaptırdıklarını, çocukları ile ilgilenmediklerini ve kadınları baskı altında tuttuklarını dile getirirken hayvancılık yapılan hanelerdeki iş bölümünü, hane içi emeğin kullanıldığını hatırlamaz görünmektedir. Üstelik bu ve benzeri yorumlar Tatarların Kürtlere karşı besledikleri önyargıyı ortaya çıkarmak bakımından da ilginçtir; çünkü yapılan gözlemler göçmen hanelerde son yirmi yılda kadın ve çocuklara karşı takınılan tutumun değiştiğini göstermektedir. Kürt gençleri evlilik ve çocuk konularında büyüklerinden çekinmekte, asıl kültürel uyumsuzluğu baskın kültürle değil, kendi aralarında, yaşa bağlı farklılaşma olarak yaşamaktadırlar.

Kürtler artık kızlarını okula göndermeye başladıklarını da söylemektedirler:

H.²⁹ kendisinin okuyamadığını ama 10 ve 12 yaşındaki kız kardeşlerinin okula gittiğini söylemiş, “Tatarlar babamlarla, anamla çok konuştular, bizimkilerin de aklına girdiler.” diye bir açıklama yapmıştır. Ancak ilköğretimin sekiz yıla çıkması ve devlet kontrolü (Tatarlar haber verir diye de çekiniyorlar) ayrıca Kürt ailelerinin maddi durumlarında yaşanan düzelmeler de bu konuda etkili olmuştur.

“ Biz üç kardeşiz, babamın 10 kardeşi varmış ve dedem hepsini okutmak istemiş ama babam en büyükleri. Köye okul açıldığında yaşı büyükmüş, istememiş; tarlaları

²⁹ Kürt, kadın, 18, okuma yazması yok, Tokathan

kardeşlerinden almış zaman içinde. Hatta kardeşlerini de okutmuş. Bizi de okuttu, ama benim küçüğüm liseden sonra döndü köydeki işleri ele aldı. Şimdi 5 yaşındaki oğlu ben okumam, patron olucam senin gibi deyince çok kızıyor³⁰.”

Tatarlar ile yapılan görüşmelerde Tatar köylerinde eskiden Hıdrellez'in nasıl kutlandığı anlatılmıştır. Hıdrellezden önce kuzu kesilmez, ilk kuzu Hıdrellez için kesilirmiş. Kuzunun haşlama suyu ile “sorpa” yapılır, pilav ve haşlama et hazırlanmış. Her hanede pişen yemekler köy meydanında kurulan sofralarda hep beraber yenirmiş. “Kalakay” adı verilen yağlı, özel bir ekmek pişirilirmiş her evde; o yıl bereketli geçsin diye kalakaylar tepelerden aşağılara yuvarlanırmış. Günümüzde bu adetlerden yalnız Hıdrellez aşı da denilen et ve pilavın pişirilmesi ve dağıtılması devam etmektedir.

4.6. MEZHEP FARKLILIĞI

Bu çalışmanın yapıldığı Tokathan, Paşakadın, Karakaya ve Kireçli köylerinde yaşayan Tatarların tamamı Sünni Müslüman ve Hanefi mezhebine bağlıdır. Bölgeye göç eden Kürtlerin tamamı ise yine Sünni Müslüman'dır ancak Şafii mezhebine bağlıdırlar.

Sayfa 25'de açıklanan Hanefi ve Şafii inanç sistemlerinin Tatar ve Kürt etnik gruplarının çizdiği sınırlar üzerinde nasıl bir etkisi olduğu bu bölümün tartışma konusudur.

Yapılan saha çalışmasında görülmüştür ki, Hanefi Tatarlar ile Şafii Kürtler arasında mezhep farklılığı ibadet ve geleneklerden çok gündelik hayata dair bir takım unsurların yorumlanmasında kullanılmaktadır. Kürtler Tatarların içki içmesinden şikâyet etmektedir. “Etle rakı Tatarın hakkı!” Tatarlar arasında kullanılan bir deyiştir.

Tatar kadınlarının başlarını örtmemelerini yadırgadıklarını da belirtiyorlar³¹. Bazı görüşmelerde de Tatarların namaz kılmadıklarını değinmişlerdir. İçki, Hanefi inancına

³⁰ Tatar, erkek, 41, üniversite, Paşakadın

³¹ Bkz. Ek 2, 7.2.13

göre de haramdır ve farklı bir okumaya gidilirse Hanefilerde de örtünme ile ilgili kurallar benzerdir; dolayısıyla bu ve benzeri farklılıklar aslen inanç ile ilgili değildir.

Tatarların namaz kılmadıkları doğru değildir. Kaldı ki bu farklılıkları mezhep ile ilgilendirmeleri istendiğinde bunu Tatarlar da Kürtler de gereksiz bulmaktadır. Karakaya ve Tokathan köylerinde Tatarlar ve Kürtler aynı camide, beraber namaz kılmaktadırlar.

K.³² Karakaya köyünde yapılan görüşmelerin birinde Tatarlar ile aralarında bulunan mezhep farkı konusunda şöyle bir açıklama yapmıştır:

“ Sonradan gelen uyum sağlar. Bunda gocunacak bişey yok. Müslümanız beraber namaz kılarız. Ayrı cami mi yapalım?”

Paşakadın köyünde süregelen gerginlik nedeniyle Kürtler köydeki camiye gitmiyorlar; ancak, Çifteler kasabesindeki camiye gidiyor ve Hanefiler ile namaz kılıyorlar.

Gerek yapılan görüşmelerde, gerekse köylerde geçirilen süre boyunca ötekini tanımlarken Hanefi veya Şafii olmalarının üzerinde durulmadığı, Tatar veya Kürt tanımının ön planda tutulduğu gözlemlenmiştir.

4.7. “ÖTEKİ”

“ Biz ayran içeriz, onlar rakı. Biz halay çekeriz, onlar çiftetelli oynar. İşte aramızdaki fark bu kadar.”³³

Tatar ve Kürtler birbirlerinin “ötekiliğini” nasıl tanımlıyorlar? Bir önceki bölümde iki etnik grubun arasındaki sınırların belirlenmesinde mezhep farklılığının etkin olmadığını belirtmiştik. Öyleyse sınırların devamını sağlayan nedir?

³² Karakaya köyü, erkek, Kürt kökenli, 38 yaşında, ilkokul mezunu

³³ Kürt, erkek, 43, ilkokul, Tokathan

Tatarlar ve Kürtler kendi istek ve çıkarları doğrultusunda yan yana gelmiş topluluklar değildir. Tatarlar açısından bakıldığında “öteki” onların alanına girmiş, kaynaklarına ortak olmuştur. Kürtler açısından bakıldığında ise aileler yaşam alanlarında süre giden huzursuzluk ve taraf olmak zorunluluğu, kan davası, aşiret düzenine uyumsuzluk, geçim sıkıntısı gibi sorunlar nedeniyle göç etmek zorunda kalmışlar ve yeni yerleşim bölgelerinde hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Sayfa 13’te, gözle görülür biçimde kültürel açıdan farklı olarak algılanan göçmenlerin “göçmen” olarak tanımlandığını (Eriksen, 2002: 206), ancak araştırmacıya göre, kültürel ve siyasi açıdan, çeşitli nedenlerle çok uzun süreden beri “öteki” kabul edilen toplulukların, farklı etnik gruplar ile yakın temasa geçtiklerinde, “göçmen” oldukları için kültürel açıdan farklılıklarının gözle görünenden daha aykırı algılanabileceğini belirtmiştik. Tatar ve Kürtlerin etnik sınırları bir diğerini “öteki”leştirdikleri ölçüde koruma altındadır. Tatarların, Kürt göçmenler ile ilgili hem yerel deneyim ve söylencelere, hem de daha büyük ölçekte, ülkenin genelinde hakim olan yargılara dayanan düşüncelere sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Tokathan köyünde Tatarlar ve Kürtlerin ilişkileri görece diğer köylerden daha sorunsuzdur. Ancak bu köyde bile Kürtler ile ilgili ilginç yorumlar yapılmıştır. Aşağıdaki cümleler Tatarlar arasında Kürtleri anlatmak için kullanılmaktadır:

“Güneş batıp inek gelmediyse arama. Tavuk kaybolursa tencereyi açıp bak”

Diğer yandan bazı görüşmelerde Tatar katılımcılar, Kürtlerin, köyün işleriyle kendilerinden daha fazla ilgili olduklarını da söylemişlerdir. Örneğin Tatar kadınları “su parasını bizimkiler ödemez, Kürtler öder” demişlerdir.

Tatarlar Kürtlerde gelinin anne babasına ziyarete gitme adetleri olmadığını, kendilerininse özleyince bir saatliğine de olsa gittiklerini anlatıyorlar. Ardından “ama onlar bir yere giderse kalırlar da kalırlar” şeklinde eleştiriyorlar. Tatar kadınları kendilerini, Kürt göçmenler ile karşılaştırdıklarında çok titiz olarak tanımlıyor, özellikle ilk zamanlar Kürt evinde pişenleri yemek istemediklerini anlatıyorlar. Kürtlerin her

işlerinin kavgayla olduğunu, ilkokula giden çocuklarının bile birbirleriyle anlaşımadıklarını, “onların bile kavgaya yatkın olduklarını” söylüyorlar. Tatar katılımcılara göre Kürtler kendilerine özeniyorlar ve zamanla “medenileşiyorlar”. Paşakadın köyünde Kürtlerin birlik olduklarının sürekli altı çizilirken, Tokathan Tatarlarına göre Kürtlerin kendi aralarında da birliği yok.

“Biz çok memnunuz, tarla bile verdik”³⁴ gibi cümleleri Tatar katılımcılar çok sık kullanıyorlar. Bu gibi konuşmalar görüşme gerginleştğinde kullanılıyor ve Tatarlar gülererek konuşmayı kapatıyorlar.

Karakaya köyü Tatar ve Kürt göçmenlerin kaynaklar açısından rekabet yaşadıkları bir yerleşimdir. Bu köyde Tatarlar Kürt göçmenler geldiğinde hayvancılık ve tarım yapmaktaydılar ve bugüne kadar da hayvancılığa devam etmişlerdir. Bu nedenle baştan itibaren yaşanan bir gerginlik vardır. Ancak ilginç şekilde bu rekabet Tatar ve Kürtler arasındaki ilişkileri dengede tutmuştur. Tatarlar bölüm 4.2.1.2’ de ayrıntıları ile anlatılan, Afyon’lu göçmenler ile ilgili deneyimleri ve kendi deyimleri ile diğer köylerden daha kavgacı tanınmalarının verdiği rahatlık nedeniyle, Kürtler ile ilişkilerinde sağduyulu davranmakta, diğer örneklerde rastlanan önyargıları gündelik hayata yansıtmamaktadır.

Kireçli köyü örneğinde altı çizilebilecek en çarpıcı olay, bu köyde yaşayan Kürtlerin kendileri hakkında kurdukları; “Biz Tatarlaştık!” cümlesidir. Burada Tatarlaşmak ile kastedilen Tatar kültürü değildir. Diğer üç köyde de örnekleri görülen Kürt göçmenlerde gelenek ve anlayış değişikliklerini Kürt göçmenler açısından yansıtan bu cümle aslında gelenekselden kopmayı, “modernleşmeyi” anlatmaktadır. Kürt göçmenler kendilerinde, eğitim, medya gibi farklı uyaranlarla da hızlanan değişimi, Tatarlara atfetmektedirler. Oysa Tatarların onlar için temsil ettikleri şey Tatar etnisitesine ait unsurlar değil, “modern” yaşam tarzına ait görüntülerdir.

Kireçli köyünden diğer köylere Kürt göçmenler hakkında yayılan söylemler arasında en sık tekrarlananlardan biri, Kürtlerin gelişi ile ‘Tatarların kapı kilitlemeyi öğrendikleri’

³⁴ Tatar, kadın, ortokul, 46, Tokathan

yönündedir. Bu ifade neredeyse aynı şekilde Tokathan, Karakaya ve Paşakadın köylerinde yapılan görüşmelerde de kullanılmıştır. Görüşmeler derinleştikçe Paşakadın dâhil hiç bir köyde Kürt göçmenler ile ilgili yukarıdaki cümlenin yansıttığı ciddi sorunlar yaşanmadığı görülmüştür. Ancak Kireçli köyünde hırsızlık, mala zarar verme gibi olayların geçmişte yaşandığını Kürt göçmenler de kabul etmektedir. Görüşme yapılan her köyde Tatarlar hatta kimi zaman Kürt göçmenler bir başka köyde Kürtlerin verdiği zararlardan bahsetmektedir. Yine Tokathan, Karakaya, Paşakadın köylerinin her birinde, diğer iki köyde Kürt göçmenlerle nasıl başa çıkıldığına dair hikâyeler anlatılmaktadır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma Barth'ın etnik gruplar ve sınırları üzerine teorik yaklaşımından hareketle, göç sonucu yan yana yaşamaya başlamış Kürt ve Tatar etnik gruplarının sınırlarının sürekliliğini ne şekilde koruyor olduklarını; sınırlara rağmen ortaya çıkan kültürel mübadelenin boyutlarını ve bu iki gruptan birinin deneyimlediği değişimlerin diğeri üzerindeki etkilerini anlamak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Tatar ve Kürtlerin göç sonucu yaşanan etkileşime rağmen ve hatta bu nedenle etnik sınırlarını güçlendirdikleri varsayımı ile yola çıkılan çalışmada Barth'ın kültürel ekoloji yöntemi doğrultusunda iktisadi faaliyetler, nüfus özellikleri, eğitim, kültür, gelenekler ve inanç değişkenleri incelenmiştir.

Eskişehir iline bağlı Tatar köyleri 1980'li yıllarda Diyarbakır ve Ağrı illerinden Kürt göçü almıştır. Bu döneme kadar köy hayatı içerisinde kendi etnik kimliklerini ve kültürlerini korumayı başaran Kırım kökenli Tatarlar bu göç hareketi sonucunda farklı bir etnik grupla tanışmış ve köy yerleşimini, geçim kaynaklarını bu yeni grup ile paylaşmak durumunda kalmışlardır. Aynı şekilde Kürtler de daha önce karşılaşmadıkları bir kültürel yapıya komşu olmuşlar ve kendi kültürlerini korumak ile yeni tanıştıkları kültüre uyum sağlamak arasında ikilemde kalmışlardır.

Tokathan, Karakaya ve Paşakadın köyleri Tatarlar ve Kürt göçmenler arasındaki ilişkiler açısından farklılıklar göstermektedir. Kireçli köyü ise daha erken dönemde göç aldığı için bu üç köyden ayrı bir konumdadır. Bu noktada tekrar altı çizilmesi gereken husus bu çalışmada Kireçli köyüne yer verilmesinin nedeninin, 15 yıl sonra göç almış Tokathan, Karakaya ve Paşakadın köylerinin geleceği ile ilgili yorum yapmak olmadığıdır. Kireçli köyü kültürel ve iktisadi anlamda farklı bir dönüşüm süreci geçirmiş olabilir ve zaten bugün gelinen noktada diğer üç köyden farklı bir konumdadır; ancak Kürt göçmenler ile ilgili önyargıların, kalıp düşüncelerin Eskişehir köylerine yayılmasına neden olan Tatar-Kürt ilişkileri bu ve benzeri erken göç almış köyler üzerinden tanımlanmaktadır. Kalıp yargılar, toplumsal bir grup, sınıf, ideoloji veya cinsiyet yahut ırkla ilgili tek yönlü, abartılmış, aşırı basitleştirilmiş ve önyargılı genellemeler olarak tanımlanabilir (Demir ve Acar, 1996: 39).

Eriksen (2002), biz ve onlar sınıflandırmasının yapılanması süreçleri içerisinde etnik kalıplaştırmadan söz etmektedir. Her grubun üyeleri diğer grubun bireylerinin erdemleri ve kötü huylarına dair belirli bir nosyona sahip olduğunda ve bu fikirler o grubun “kültürel bilgisinin” bir parçası haline geldiğinde ve az çok “öteki” ile olan ilişkileri yönlendirmeye başladığında etnik kalıplaştırma ile karşı karşıya olduğumuzu varsayabiliriz. Kalıp yargılar etnik sınırlar düşünüldüğünde kişinin kendi sınırlarını tanımlamasında önemli bir rol oynar.

Tatarların Kürtler hakkında hem ulusal hem de yerel faktörler nedeniyle kalıp yargılara sahip olduğu varsayımı bu çalışmada doğrulanmış görünmektedir. Kireçli köyünde yaşananlar, hem çalışmanın yapıldığı köylerde hem de Eskişehir iline bağlı diğer köylerde Kürt göçmenlere karşı geliştirilen tavırlarda etken olmuştur. Kireçli köyünün bugün Kürt köyü olarak anılması, daha geç dönemde göç alan köylerin geleceğine yönelik bir korku uyandırmış, bu da daha Kürt göçmenler yerleşmeden Tatar etnisitesinin sınırlarını koruma altına almaya çalışmalarına neden olmuştur. Kireçli ve daha önce göç almış bazı köyler Tatar katılımcıların Kürtler ile ilgili yakınmalarında referans gösterdikleri yerleşimlerdir. Bu köylerde yaşanmış olaylar kimi zaman abartılarak Kürt göçmenlere karşı negatif düşüncelerin çıkış noktası şeklinde her görüşmede anlatılmakta, katılımcılar “burada yapmadılar bişey ama x köyde neler neler oldu” şeklinde dile getirilmektedir. Çalışmanın yapıldığı köylerde nüfus ağırlıklı olarak Tatar olmakla beraber Konya, Emirdağ gibi illerden gelen, Laz, Çerkez ve Boşnak kökenli olan az sayıda haneye de ev sahipliği yapmaktadır. Bu aileler ile yapılan görüşmelerde kendilerinin Kürt göçmenlerin karşılaştığı önyargılarla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Saha gözlemlerinde de farklı kökenlere sahip bu insanların Kürt göçmenler karşısında yerli olarak kabul edildiklerine şahit olunmuştur.

1870’lerde Eskişehir civarına yerleşen Kırım Tatarları arasında 1960 yıllarında çok yaygın olan bir deyiş vardır: “ Bi simit aşı, şehirde yaşa!” Bugün çalışmanın yapıldığı köyler de dahil olmak üzere pek çok Tatar köyünün boşalması halk arasında 1980’lerde yaşanan Kürt göçü ile ilişkilendirilmektedir. Hayvancılığın da Kürt göçmenlerin tekeline geçtiği gibi bir yanlış vardır. Oysa görüşmeler derinleştirildiğinde Tatarların

köyden kente göç vermesinin çok daha öncelere dayanan bir hareket olduğu³⁵, hayvancılığı ise yine Kürt göçmenler gelmeden önce bıraktıkları anlaşılmaktadır. Bölgede Tatarlar uzun bir süredir köyden kente doğru yaşanan göç ile kırsal yerleşimlerde, tek tip iktisadi faaliyete geçiş ile de üretim alanında boşluklara neden olmaktadır ve Kürt göçmenler aslında bu boşlukları doldurmaktadır.

Karakaya örneği bu konuda farklı bir durum teşkil etmektedir. Bu noktada Barth'ın (2001: 15) etnik gruplarda oluşturulan kültürel formların dışsal çevresel faktörlerden izler taşıdığı görüşünü hatırlamak gerekir. Bu ekolojist determinizmle karıştırılmamalıdır. Barth (2001: 15) kültürel formların sosyal aktörlerin dikkate almak zorunda oldukları çevresel faktörlerin özelliklerini yansıttığının altını çizmektedir. Diğer köylerde yaşayan Tatarlar kendilerinin hayvancılığı tercih etmediklerinden bahseder ve bu uğraşı Kürtlere daha uygun gördüklerini saklamazken Karakaya köyünde Kürtler üretim ilişkileri çerçevesinde bir tehdit olarak kabul edilmektedir. Yine Barth'ın belirttiği gibi (2001: 15) herhangi bir etnik grup farklı çevresel koşullarda yaşamak durumunda kaldığında değişik yaşama biçimleri ve davranış kalıpları geliştirebilir (ancak tersi örneklere de rastlanmaktadır). Tatarların da hayvancılık yapmaya devam etmeleri nedeniyle Karakaya'da sürdürülen iktisadi faaliyetlerde Kürtlere yaratılan bir boşluktan söz edilemez.

Birinci bölümün ikinci sayfasında Barth'ın (2001) etnik gruplar arasında oluşması muhtemel bağlar ile ilgili, kültürel ekolojist yaklaşım üzerinden sıraladığı olasılıklardan bahsetmiştik. Tatarlar ve Kürt göçmenler arasında kaynak rekabeti yaşandığı için iki grubun etnik sınırlarının güçlendirildiği varsayımını sınamak için bu olasılıkların üçü (1,2,4) çalışmanın kapsadığı köyler üzerinden değerlendirilmiştir.

Farklı etnik gruplara mensup insanlar aynı doğal çevrede yaşıyor olmalarına rağmen, farklı ekonomik aktivitelerle geçimlerini sağlıyorsa, sınırlı kaynakların paylaşımı konusunda rekabet etmiyor olabilirler (Barth, 2001). Tokathan ve Paşakadın köylerinde mera, Kürt göçmenler tarafından kullanılmaktadır. Tatarlar ise tarımla uğraşıyorlar. Aralarında kaynak paylaşımı konusunda rekabet bulunmadığını varsayılırsa, gruplar

³⁵ Bkz. Ek 1

arasında yoğun bir ilişkinin kurulmaması ve ilişkinin büyük ölçüde ticari boyutta kalması beklenir (Barth, 2001). Ancak bu iki örnekte gruplar arasında gerilimli de olsa yoğun bir ilişki vardır. Bu seçilen sahanın köy yerleşimlerini kapsamasından kaynaklanıyor olabilir.

Köy tipi küçük yerleşimlerde dar kamusal alan insanların ciddi şekilde tersi için çaba göstermedikçe yan yana gelmelerinin kaçınılmaz olmasını sağlar. Ayrıca Tatar ve Kürt etnik grupları, aralarında mezhep farkı olmakla beraber, aynı dine mensupturlar. Dolayısıyla, ibadetlerini bir arada yapmakta, aynı dini bayramları kutlamaktadırlar. Paşakadın köyünde yaşanan ve sonunda yargı organlarına yansıyan çatışmalar iki grubun birbirlerinden uzak durmaya çalışması ile sonuçlanmışsa da, araştırmacı ön çalışma için yaptığı ziyaretler sırasında iki grubun kadınlarının Hıdrellez günü için beraber yemek pişirip, dağıttıklarına şahit olmuştur. Bu köyde ilk anda tamamen kopuk izlenimini veren ilişkilerin ise, davalı taraflardan çekinildiği için, kapalı kapılar ardında devam edeceği söylentileri görüşmelere konu olmuştur. Zaten, kız kaçırma ile alevlenen olaylardan önce iki tarafın, Tokathan köyünde gözlemlenen kadar olmasa da, hem kamusal hem de kişisel alanlarda görüştükleri anlatılmıştır.

Barth (2001: 23), iki etnik grubun aynı sosyo-ekonomik alanda yer almasından kaynaklanan sınırlı rekabet durumunda bir grubun diğer grupların yerine geçmesi ya da gruplar arasındaki bağlılığın artması beklenir demektedir. Karakaya köyünde her iki etnik grup da hayvancılık yapmaktadır ancak bu köyde bulunan Kürt hane, diğer köylerde de rastlandığı üzere, yeni Kürt göçmenlerin köye gelmesine karşı çıkarak göçmen nüfusu kontrol altında tutmaktadır. Etnik sınırlar konusundan bağımsız bir başka etken de bu köyün, Tatar nüfusunu, kente göçle kaybetmeye devam ediyor oluşudur. İlk anda kaynak rekabeti beklentisi yaratan durum, diğer değişkenlerin etkisi ile dengede tutulmaktadır. Buna rağmen Tatar göçü devam ederse, iki gruptan birinin diğerinin yerine geçmesi mümkün görünmektedir. Kürt göçmenler evlilik yoluyla ailelerini genişletirken, köydeki hayatlarına da modern evler yaptırıp, boşalan tarlaları satın alarak, yatırım yapmaktadır.

Köylerde Kürt göçmenlerin yerleştiği ilk yıllarda iki grup arasında karşılıklı mal ve hizmet alışverişinden söz edemiyoruz ancak bu durum zaman içerisinde değişmiştir. Barh, bir arada yaşayan iki etnik grubun üyeleri farklı iş kollarında çalışıyor olmalarına rağmen karşılıklı olarak birbirlerine mal ve hizmet sunuyorlarsa, gruplar arasındaki bağ daha derin olabilir diye bir olasılık sunmaktadır. Bu bağ siyasal ölçekte ifade edilmiyor olsa dahi, farklı alanlarda kendini gösterebilir. Eğer, bu gruplar belli alanlardaki üretim araçlarını tekellerinde bulunduruyorlarsa, gruplar arasındaki yakınlaşma siyaset ve ekonomi alanlarında kendini gösterecektir (Barth, 2001: 22). Tokathan köyünde iki grup arasında, diğer köylere oranla daha derin bir bağ olduğu gözlemlenebilir. Bu bağ seçimlerde siyasi ölçekte de kendini göstermiştir. Özellikle ikinci nesil göçmenler, Tatarlar ile beraber yaşamaktan ve ailelerinde yaşanan, Tatarlara bağladıkları değişimlerden memnundur. Genç nesil arasında arkadaşlık bağları kurulmuştur. Karakaya ve Paşakadın köylerinde bu son olasılığı değerlendirecek düzeyde mal veya hizmet alışverişi bulunmamaktadır. Karakaya köyünde Tatarlar Kürt çobana sürülerini bırakmaktadır. Paşakadın köyünde ise yaşanan gerginlikler iki grubun kendi içlerine kapanmalarına neden olmuştur.

Çalışmaya konu olan köyler farklı iktisadi ilişki örüntülerine sahiptir. Tokathan ve Paşakadın köylerinde hayvancılık ve tarım faaliyetleri farklı etnik grupların geçimini sağlarken Karakaya köyünde Tatarlar halen hayvancılığa devam etmektedir. Tokathan köyünde Kürt göçmenler ev arazilerinde bahçecilik yapmakta, Tatarlardan toprak kiralarak bostan olarak kullanılmaktadırlar. Kireçli köyünde de bahçeler ve bostanlar vardır. Karakaya ve Paşakadın'da ise ekonomik anlamda kayda değer bahçe faaliyetlerine rastlanmamıştır. Tokathan köyünde Tatarlar zambak soğanı yetiştirmekte, tavukçuluk yapmaktadırlar. Ortak olan tek nokta Tatarların Kürt göçmenler gelmeden önce ekonomik faaliyetler konusunda Kürt göçünden bağımsız olarak değişim yaşamaya başlamış olmalarıdır. Yine söylentiler ve varsayımların aksine Tatar köylerinin Kürt göçmenler nedeniyle şehre göç vermediği, bu hareketin Tatarlar arasında 1960'lardan bugüne devam ettiği görülmüştür. Kürtler Tatarların kullandığı kaynaklar üzerinde tehdit oluşturmamaktadır. Bu yargı Tatar katılımcılar tarafından da kabul edilmektedir. Kireçli örneğinde olduğu gibi gelecekte Tokathan, Paşakadın ve Karakaya köyleri de Kürt nüfusun baskın olduğu yerleşimler haline gelebilirler; ancak

bu durum Tatar köylerinde 1960 yıllarında başlayan ve hala devam eden bir değişimin getirisi olacaktır. Tatarlar arasında “Tatarların beş yıllık hükmü kaldı.” gibi ifadeler kullanılmaktadır; ancak bu ve benzeri görüşleri bildiren haneler genç nesli şehirde yaşayan, kendilerinin de şehirde kışları kullandıkları evleri bulunan, tarlalarında işçi ya da ortakçı çalıştıran, köyler ile daha çok romantik bağlarını koruyan üyelere aittir. Diğer yandan köyde yaşamaya devam eden toprak sahibi genç nesil Tatarlar, Kürt göçmenler nedeniyle köyü terk etmekten bahsetmediği gibi göçmenler ile sosyal ve ekonomik ilişkiler kurmaktadır.

Çalışmanın gerçekleştirildiği köylere Kürt göçü, ilk gelen ailelerin ardından devam etmemiştir. Bunun iki nedeni vardır: İlki, Tatarların Kürt göçmenlere ev ve arazi satmak istememeleridir; ancak bu tepki gittikçe güçsüzleşmekte ve köylerden tamamen ayrılanlar, mülklerini kime sattıkları ile çok ilgilenmemektedirler. İkincisi göçmenlerin daha fazla Kürt ailenin gelmesini istememeleridir. Köylerde hayvancılıkla geçinen Kürt göçmenler meraları yeni gelecek sürülere açmak istememektedir. Kendi köylerinden ya da akraba grubundan gelmek isteyenleri engelledikleri, gelip ev kuranları da rahatsız ederek kaçırdıkları bilinmektedir. Kontrol edemedikleri noktada Tatarlar ile ortak tepki vereceklerini, Tatarların ilk yıllarda yaptığı gibi, mülkleri satın almaya çalışacaklarını belirtmektedirler.

Tatarlar Kürtler ile aralarında bulunan kültürel farklılıkları ön plana çıkararak “Tatar” etnik kimliğini yeniden tanımlamaktadır. Kendilerini Kürt göçmenlerden ayıran tüm değişkenleri sınırların yapı taşları olarak kullanılmaktadırlar. Yani Tatarlar tarım-hayvancılık, modern-geleneksel, çekirdek aile-geniş aile gibi karşıtlıkları Kürtler karşısında etnik sınırlarını çizebilmek adına “biz ve onlar” tanımının içini dolduracak şekilde yeniden anlamlandırmaktadırlar. Kürtler etnik sınırlarını belirlerken geleneklere bağlılığı ön plana çıkartmakta, kültürel farklılıklara vurgu yapmaktadırlar. Teze başlarken iki etnik grup arasında bulunan mezhep farklılığının, sınırların korunmasında etken olduğu varsayımının aksine inanç bağlamında hanefi-şafii mezhep ayrımının etnik sınırları belirlemekte önemli bir işlevi olmadığı görülmüştür. İçki kullanımı, kadınların kıyafetleri, kadının ve erkeğin hane içindeki konumu ve görevleri gibi ilk bakışta inançla ilişkili görülen ve Kürtlerin etnik sınırlarını inanç bağlamında koruduklarını

düşündüren farklılıkların gelenekler ve kültür çerçevesinde anlam kazandıkları gözlemlenmiştir.

Kürt göçmenlerin Tatarlar ile yaşanan kültürel mübadelede değişime uğrayan taraf olduğu varsayımı bu çalışmada doğrulanmıştır. Kürt göçmenlerin düğün, cenaze, bayram gibi din ile desteklenen geleneklerinde çok ciddi değişimler yaşanmamıştır; ancak gündelik hayatları, giyim tarzları, sofrada adetleri, kadın ve çocuğa bakışları değişim göstermektedir. Bu değişimde Tatarlar ile yaşadıkları kültürel etkileşim önemli bir rol oynamaktadır; ama bu Tatar etnik kültürü öğelerinin kültürel mübadele yolu ile Kürt etnik kültürüne eklenmesinden kaynaklanmamaktadır. Tatar etnisitesi varsayımsal olarak Türk kökenlidir ve Türkiye’de en az “öteki” duygusu yaratan etnik gruptur. Tatarlar, 1980’li yıllarda yaşanan Kürt göçü karşısında, 1960’larda gelen göçmenler nedeniyle yaşadıkları deneyimler ve oluşturulan kalıp yargıların da etkisiyle, Tatar kimliğini ön plana çıkararak etnik sınırlarını yeniden tanımlamışlardır. Kürt etnisitesine milli kimlik içindeki bakış, tarihsel süreç içerisinde yaşananlar, çatışma unsurları oluşturmakta ve Kürtleri siyasileşen bir “öteki” konumunda bırakmaktadır. Kürt etnisitesi, sadece köken açısından değil, mezhep farklılığı ile de azınlık konumundadır ve Tatarları bir nevi baskın kültürün temsilcisi olarak görmektedir. Bunun dışında bir de iktisadi anlamda hayvancılığı terk eden Tatar için rekabet unsuru olmasalar da Tatarlar onlar için ekonomik anlamda rakip konumundadır; çünkü bu bölgeye yerleşen Kürtler tarıma yönelmenin yollarını aramaktadır. Bu iki nedenden dolayı Kürt etnisitesi göçün ilk yıllarında etnik kimliğinin sınırlarını korumuştur; ancak aşiret bağlarından iyice kopan, yaşam şartları değişen, kendi kültürlerinden izole olan Kürt göçmenler zaman içerisinde, eğitim ve kitle iletişim araçlarının da etkisi ile etnik sınırlarının esnekleşmesine izin vermiştir. Bugün kimi zaman “Tatarlaşıyoruz” şeklinde dile getirdikleri değişim aslında baskın kültürün normlarına yakınlaşarak Tatarların temsil ettiği modern hayat tarzına kapılarını açmalarıdır.

6. KAYNAKÇA

- ANDERSON, Benedict. *Imagined Communities: Reflection on the Origins and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1983
- AYDIN, Suavi. “Etnisite” *Antropoloji Sözlüğü*. (Derl.: Kudret Emiroğlu-Suavi Aydın), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003
- AYDIN, Suavi, ÖZBUDUN, Sibel. “Kültür” *Antropoloji Sözlüğü*. (Derl.: Kudret Emiroğlu-Suavi Aydın), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003
- BALAMAN, Ali, Rıza. *Te-Ve Köyü Genel Etnografyası*. İzmir: Ege Üniversitesi, 1982
- BANKS, Marcus. *Ethnicity: Anthropological Constructions*. London: Routledge, 1996
- BARTH, Frederik. (ed.) *Etnik Gruplar ve Sınırları, Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2001
- BAUMAN, Gerd. *The Multi Cultural Riddle: Rethinking National, Ethnic and Religious Identities*. London: Routledge, 1999
- CUSHNER, Kenneth- BRISLIN, W., Richard. *Intercultural Interactions; A Practical Guide*. Thousand Oaks: Sage, 1996
- DEMİR, Ö. ve M. ACAR. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınevi, 1997
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnisite ve Milliyetçilik, Antropolojik Bir Bakış*. İstanbul: Avesta Yayınevi, 2002
- FENTON, Steve. *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür*. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2001

- FIGLALI, E. Ruhi. *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*. Ankara: Selçuk Yayınları, 1996
- FISCHER, M., J. “ Ethnicity and the Post-Modern Arts of Memory”. (Ed. James Clifford, George E. Marcus) *Writing Culture, The Poetics and Politics of Ethnography*. London: University of California Press, 2002
- HAVILAND, A., William. *Kültürel Antropoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2002
- HUTCHINSON, J. ve SMITH, A., D. (ed.) *Ethnicity*. New York: Oxford University Press, 1996
- KALAFAT, Yaşar. *Kırım-Kuzey Kafkasya: Sosyal Antropoloji Araştırmaları*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 1999
- KIRIMLI, Hakan. *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler, 1905-1916*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1996
- KİRİŞÇİ, Kemal, WINROW, M., Gareth. *Kürt Sorunu: Kökeni ve Gelişimi*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1997
- KOTTAK, Conrad, Philip. *Anthropology, The Exploration of Human Diversity*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc., 1997
- KREYENBROEK, G., Philip. “Kürt Dili Üzerine” (ed. Philip G. Kreyenbroek, Stefan Sperl) *Kürtler*. İstanbul: Cep Kitapları, 1992
- LOCK, M. “On Being Ethnic: The Politics of Identity Breaking and Making in Canada, or, Nevra on Sunday”. *Culture, Medicine and Psychiatry*, vol. 14, pp. 237-54, 1990
- MAKSUD, Mehmet. “Tatarlar Kimdir?” *Emel Dergisi*. 214, 1996: 2

- McDOWALL, David. "Kürt Sorunu: Tarihsel Bir Bakış" (ed. Philip G. Kreyenbroek, Stefan Sperl) *Kürtler*. İstanbul: Cep Kitapları, 1992
- MINAHAN, James. *Encyclopedia of the Stateless Nations*. Vol 2, Vol 4. Wesport, Conn: Greenwood Press, 2002
- NASH, Manning. *The Couldron of Ethnicity in the Modern World*. London: The University of Chicago Press, 1989
- OAKELY, Judith. *Own and Other Culture*. London: Routledge, 1996
- PELTO, Pertti, J. *Anthropological Research: The Structure of Inquiry*. NewYork: Harper&Row, 1970
- SCHERMERHORN, R. A. *Comperative Ethnic Relations*. New York: Random House, 1970
- SMITH, D., Anthony. *Ulusların Etnik Kökeni*. Ankara: Dost Yayınevi, 2002
- T.C. KÖY İŞLERİ ve KOPERATİFLER BAKANLIĞI TOPRAK İSKAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. *Köy Envanter Etüdü 26. Eskişehir*. 1981
- VAN BRUINESSEN, Martin. "Kürt Toplumu, Etnisite, Ulusçuluk ve Mülteci Sorunları" (ed. Philip G. Kreyenbroek, Stefan Sperl) *Kürtler*. İstanbul: Cep Kitapları, 1992
- WILLIAMS, Brackette, F. "A Class Act: Anthropology and the Race to Nation Across Ethnic Terrain." (ed. Bernard Sieagal, Alan Beals, Stephen Tyler) *Annual Review of Anthropology*, 18. Palo Alto: Annual Reviews Inc.

YILDIRIM, Ramazan. *20. Yüzyıl İslam Dünyasında Hilafet Tartışmaları*. İstanbul:
Anka Yayınları, 2004

7. EKLER

7.1. EK 1: Tablolar

7.1.1.

İLÇELERE GÖRE ŞEHİR VE KÖY NÜFUSLARI İLE 2000 YILI YILLIK ARTIŞ HIZI (%)

İLÇE	TOPLAM	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	YIL.NÜFUS ART.HIZI
MERKEZ	519 602	482 793	36 809	14,91
ALPU	16727	5 708	11 019	-12,81
BEYLİKOVA	10 506	5 420	5 086	-18,87
ÇİFTELER	18 545	11 883	6 662	-7,92
GÜNYÜZÜ	16 508	4 737	11 771	11,71
İİAN	3 681	2 050	1 631	-20,55
İNÖNÜ	9 331	5 180	4 151	-0,49
MAHMUDİYE	10 132	5 141	4 991	-10,62
MİHALGAZİ	14 029	7 613	6 416	43,72
MİHALIÇCIK	18 696	4 706	13 990	-22,33
SARICAKAYA	14 968	7 942	7 026	62,68
SEYİTGAZİ	21 701	3 281	18 420	-13,19
SİVRİHİSAR	31 583	10 574	21 009	-15,54
TOPLAM	706 009	557 028	148 981	9,61

7.1.2. Bazı Eskişehir Köylerinin Etnik Kökenleri

KÖY/MAHALLE	ESKİ İSİM	İLÇE	ETNİK KÖKEN
KİREÇLİ		MERKEZ	Kırım Tatarı, çerkez
KARAÇAY		MERKEZ	Kırım Tatarı
ÇARDAKBAŞI		ALPU	Kırım Tatarı
YEŞİLDON		ALPU	Kırım Tatarı
ÇUKURHISAR		ALPU	Çerkez, Kırım Tatarı
GÜROLUK	KIZILSUAT	ALPU	Kırım Tatarı
ESENCE	YELLİCE	ALPU	Kırım Tatarı
ARAPKUYUSU	IŞIKÖREN	ALPU	Kırım Tatarı
RIFKIYE	AKTEPE	ALPU	Kırım Tatarı
MAMURE	GÜMELİ	ALPU	Kırım Tatarı
FEVZİYE		ALPU	Kırım Tatarı
FAHRIYE		MAHMUDİYE	Kırım Tatarı
LÜTFİYE	AKYURT	MAHMUDİYE	Kırım Tatarı
MECİDİYEKÖPRÜ	YILDIZÖREN	ÇİFTELER	Kırım Tatarı
YAVERÖREN		SİVRİHISAR	Kırım Tatarı
ZAFERHAMİT		ÇİFTELER	Kırım Tatarı, Bulgar göçmeni
HAYRİYE	ŞİNGİLLİ	ÇİFTELER	Kırım Tatarı
ILICABAŞI		ÇİFTELER	Kırım Tatarı
KARAKAYA		SİVRİHISAR	Kırım Tatarı
PAŞAKADIN		SİVRİHISAR	Kırım Tatarı
KALKANLI		MERKEZ	Kırım Tatarı
AKSAKLI		SEYİTGAZİ	Kırım Tatarı
YENİKENT		SEYİTGAZİ	Kırım Tatarı
ŞEREFİYE		MAHMUDİYE	Kırım Tatarı
GÜLLÜCE	HAYRİYE	MAHMUDİYE	Kırım Tatarı
HAMİDİYE		MAHMUDİYE	Kırım Tatarı
MESUDİYE	TAŞHÖYÜK	MAHMUDİYE	Kırım Tatarı, Bulgar göçmeni
ORTAKLAR		SİVRİHISAR	Kırım Tatarı
KARAÇOBANPINARI		MERKEZ	Kırım Tatarı
OSMANİYE		ÇİFTELER	Kazan Tatarı
TOKATHAN	BUZAĞITOKAT	MAHMUDİYE	Kırım Tatarı
IŞIKLAR		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
ŞEKER		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
MAMURE		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
HACI SEYİT		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
ÖMERAĞA		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
ŞARHÖYÜK		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
M.KEMAKPAŞA		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kırım Tatarı
YENİMAHALLE		ESKİŞEHİR MERKEZ	Kazan Tatarı, Kırım Tatarı
FEVZİ ÇAKMAK MAH.		ALPU	Kırım Tatarı
ÇİFTÇİ MAH.		ÇİFTELER	Kırım Tatarı
İŞIKLAR MAH.		MAHMUDİYE	Kırım Tatarı

7.2. EK 2: Fotoğraflar

7.2.1. Tokathan Köyü

7.2.2. Paşakadın Köyü

7.2.3. Karakaya Köyü

7.2.4. Tatarların da hayvanlarının dahil olduğu sürüsüyle bir Kürt çoban

7.2.5. Bir Kürt evinin uzaktan görünüşü

7.2.6. Yapımı devam eden bir Kürt evi

7.2.7. Bir Tatar evi

7.2.8. Bir Tatar evinin avludan görünüşü

7.2.9. Objektife bakmamak şartıyla fotoğraf çekirtmeyi kabul eden bir Kürt ve torunu

7.2.10. Karısı, çocukları ve Tatar arkadaşı ile fotoğraf çektiren bir Kürt genci

7.2.11. Tatar kadınlarının kabul günü

7.2.12. Tatar kadınları, bebeğin kırkı için bebek köbetsi hazırlarken

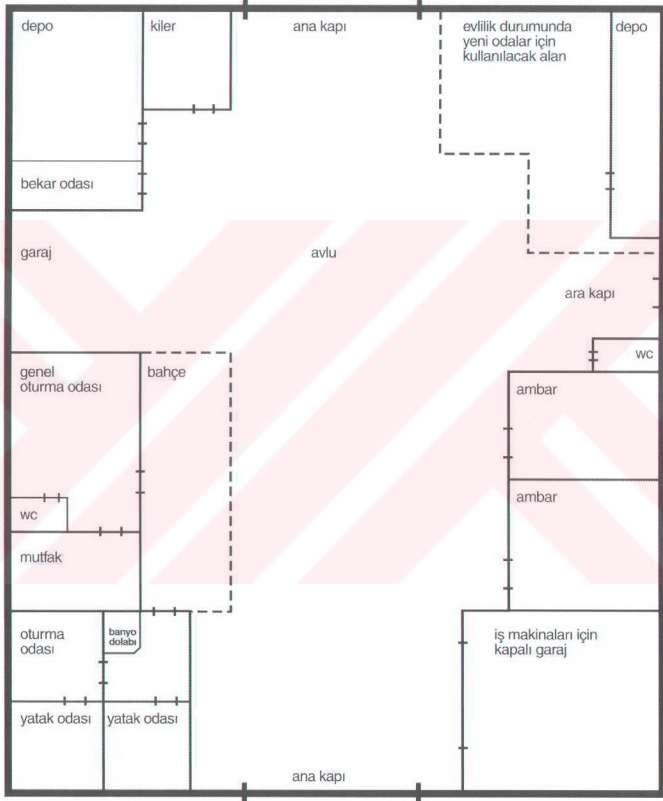

7.2.13. Araştırmacı, genç Kürt kızları ve bir Tatar kadını ile birlikte. Genç kızlar saçlarını örtüp, uzun kollu giyinirken orta yaşlarındaki Tatar kadını köyde kısa kollu kıyafetlerle, başını örtmeden dolaşıyor.

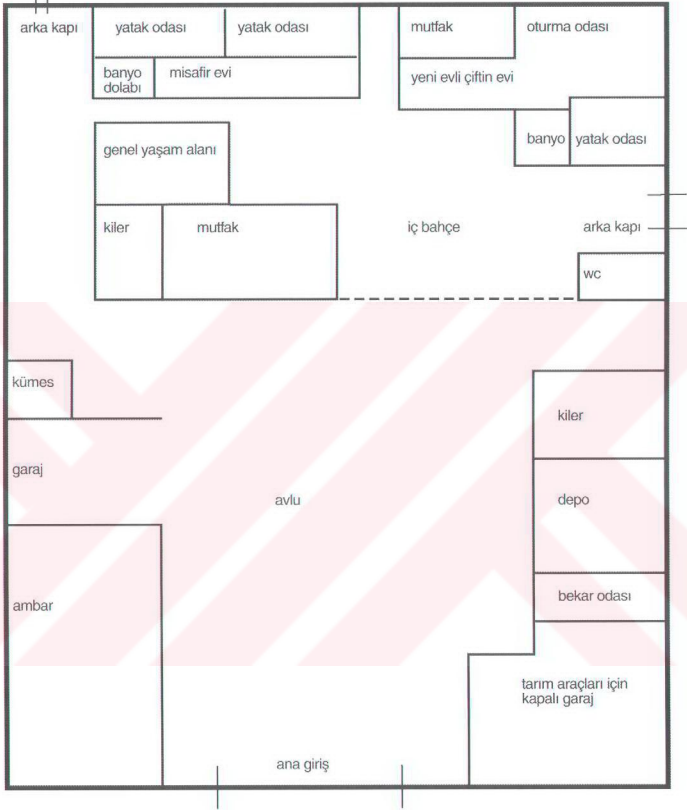

7.2.14. Üç kuşak Tatar ve Kürtler birarada

7.3. EK 3: Tatar Evi Krokileri

7.3.1. Eskişehir köylerinden örnek Tatar evi krokisi

7.3.2. Eskişehir köylerinden örnek Tatar evi krokisi

7.4. EK 4:

NAVREZ CIRI	BALA CIRI
Navrez keldı körınız Körımlıgın berınız Cennet bolsın cerınız Aza Navrezım Mübarek Yaz keldı yaban Tıgıldı cerge saban El hayatı vel iman Aza Navrezım Mübarek Yaz keldı cırkı boldı Ayvanlar arık boldı Kön(deri) leri şarkı boldı Aza Navrezım Mübarek Navrez keldı yaz keldı Ördek keldı, kaz keldı Kuşlardan avaz keldı Aza Navrezım Mübarek Çeşmelerden su akar Cengen kapıdan bakar Tokızga şevre takar Aza Navrezım Mübarek Üyim aldında bakça Akar totam (totay) bır bokça Ya marama ya akça Aza Navrezım Mübarek Avalarda uşar kaz Men aytayım özin yaz İşte keldı bahar yaz Aza Navrezım Mübarek	AY DOMBALŞIK, DOMBALŞIK Ay dombalşık dombalşık Cüriyim dese cer balşık Ayagına kerek postalşık Babası almay postalşık Ayya nenni ul bolsın Bakşalarga gül bolsın Ayya nenni köp yaşa El şalışsın sen aş Ayya hü, Allah hü Batır balam batır Cün cabınıp catır Kelin degen kapır Oynatıp ötmek beryatır Menim ulım mıs kokıy Elnin ulı pis kokıy Menim ulım özekten Elnin ulı tezekten

7.4.1.Nevruz kutlamalarında söylenen Tatarca tekerleme

7.4.2. Tatarca bir ninni

7.5. EK 5: Mevsimlik İşçiler

Eskişehir köylerine her yıl pancar ekimi için Urfa ilinden mevsimlik işçi getirilmektedir. Bu işçiler 3 hafta kadar süren pancar ekimi boyunca köy yakınında kurdukları çadırlarda konaklamaktadırlar. Araştırmacı başlangıçta fiziksel özellikleri ve dillerinin Kürtçeye yakınlığı dolayısıyla bu işçileri Kürt kökenli zannederek bir yakınlaşmaya girişmiştir. Ancak mevsimlik işçiler Arap kökenli olduklarını, Kürt olmadıklarını kesin bir dille belirtmişlerdir: “Bizi onlarla karıştırmayın!”

Urfalı işçilerle mesleki merak nedeniyle iki gün geçiren araştırmacı görüşmeler sırasında Tatar ve Kürt etnik gruplarının karşılaşmasına dışardan farklı bir bakış yakalamıştır. Mevsimlik işçiler, araştırmanın konusundan habersiz olarak Kürtlerin göçüyle ilgili yorumlar yapmışlardır. Beş yıldır aynı köylerde çalışan işçiler: “Kürtler daha iyi yer mi bulacaktı yerleşecek. Vur ensesine al lokmasını Tatarın” demektedirler. Konuşmalar derinleştikçe yılın altı ayını farklı bölgelerde geçiren Urfalı işçiler, kendilerine en insanca davrananların Tatarlar olduklarını öne sürmüşlerdir. Kamyonlarda ya da muşamba çadırlarda doğurdıkları bebekleri için, normalde kendileriyle çok ilişki kurmayan Tatar kadınlarının, bez ve mama getirdiklerini, hastalandıklarında doktor çağırdıklarını anlatmışlardır.

Araştırmayla doğrudan bir ilgisi bulunmadığından ana metinde bu deneyime yer verilmemiştir. Kürtler ile daha önce ne koşullarda karşılaştıkları, neden Kürtlere karşı bir önyargı besledikleri bilinmemekle beraber Tatarlar ile ilgili yaklaşımları ilginç bulunduğu için, yorumlarına eklerde kısaca yer verilmesi uygun bulunmuştur.

7.7. EK 7: Köy Tarihçe Örnekleri

1850 li yıllarda Kırım'ın ve Kafkasya'nın Ruslar tarafından işgal edilmesinden sonra buralarda yaşayanların (Cilleriği göçmenleri; maceraperest olanlar ve bu yolculuk için sağlığı, maddi varlığı olanlar) Anadolu'ya göç için yurtlarından ayrılmıştır. Kafkasya'dan Çeçenler ve Abhazlar Karadenizin doğusundan, Kırım'dan Kırım Türkleri Karadenizin batısından Romanya, Bulgaristan Trakya yolu ile Anadolu'ya gelmeye başlamışlar.

Gene 1850 li yıllarda Karacahöyük, Yassıhöyük ve Sevinç yerleşim bölgeleri Tarım ve hayvancılık ile uğraşan Eskişehirli yerlilerinin yozluklarıdır. Apapınar ve Kireç ~~ve~~ bölgeleri ise Gündüzler köyünün yaylasıdır.

1865 yılında Kafkasya'dan göç edenlerden (Doğan) lakaplı Şerkez beqi ve ailesi 10 hane olarak Kireç Bölgesine yerleştirilmişler. 1868 - 1870 yıllarında Kırım'ın muhtelif bölgelerinden gelen 18 Hane Kırım Türkü de Kireç Bölgesine yerleştirilmiş; Gündüzlerin yaylası olan Kireç - Kireç köyü olmuştur.

Kireç köyü Eskişehir'in doğusunda Eskişehir Apapınar 25 km. Apapınar Kireç 6 km. olup şehir merkezine 31 km. uzaklıktadır. Köye adını veren Köy yakınlarında bulunan beyaztopraklıdır. 1955-1960 yıllarına kadar civar köyler bu beyaztopraklı olan rak evlerini badana ederlermiş.

Köyün güneyi, batısı ve kuzeyi 80-100 m. yi bulan yükseltiler ile çevrili olup doğusu açık bir çanak şeklindedir. Tarım arazisi köyün doğusunda bulunduğundan köylü tarlasını zahmetsizce izleyebiliyor. Köyün geçim kaynağı tarım (Buğday - Arpa) ve hayvancılıktır. (1965 yılında 3500 koyun 500 tiftik keçisi ve 150 yerli irk inek)

Kırım Türklerinin Anadolu'ya gelmesi ile Anadolu tarımına büyük katkılar sağlamıştır. At pulduru - sandıklı tohum ekmek makinesi - Orak makinesi ve at arabası örneklerini; teknolojisini ve ustalarını ile tarım; At bakım ve yetiştirilmesi ile hayvancılığa büyük katkıları olmuştur.

Bina yerleşkesi olarak Sopa - ayat - oda ocaklık ve peş; Kibleye açılan kapı olsun. Kibleyi gören camın olsun diyerek Güneşten azami faydayı sağlayarak bir mimari görüşü Anadolu petirmişlerdir.

İ. Özen Turanlı

Emekli Öğretmen.

1964-1974 yıllarında Kireç köyünde çalışmıştır.

Ortaokul Olma
Enkelerin Sünnet veya Kızların 2. Yaş Töreni

Yazan: ŞEVKİ KURBAN
Tarih: 20 HAZİRAN 1982

-SUNNET DÜĞÜNÜ VEYA GENÇ KIZLAR İÇİN 12 NCI YAŞ GÜNÜ

Tokatmeci'diye Köyünün Seceresi.!

- a) Kuruluş ve yerleşim.
- b) Sosyal ve Toplumsal yapı.
- c) Ekonomik yapı.
- d) Kültürel yapı.
- e) Genel değerlendirme. (Objektif olarak)

a) Kuruluş ve yerleşim:

Halkımız arasında (93 Harbi) diye adlandırılan, 1878 savaşından sonra 1881 yılında Romanya'nın "Toprak-hisar, bölgesinden, 30 Hane ve beş sülâle olarak Türkiye'ye göç eden, Tokatmeci'diye köyünün ilk sakinleri ve kurucuları olan: 1- Hacı Mehmet (Bugünkü Töre Sülâlesi) 2- Kurd Ahmet (Bugünkü Kurt Sülâlesi) 3- Nureddin (bugünkü Taylan Sülâlesi) 4- Abdurrahman (bugünkü Aydoğan Sülâlesi) 5- Recep (bugünkü Yıldırım Sülâlesi) ve diğerleri... İlk etapta bir kısmı Bursa'daki akrabalarının yanına, bir kısmı da doğru Eskişehir'e gelmişler. Kendilerinin ilk iskân yeri olarak Eskişehir'de "bugünkü Yıldız Otelinin bulunduğu yarden, bugünkü Mutkulp gazi-dine kadar uzanan ve biraz bataklık olan 60 dekarlık bir Tarla gösterilmiş. "Eskişehir o zaman yalnız yukarı mahallelerin olduğu yerde imiş." Burayı uygun görmemişler. Gerekecektir ki, Bursa, şehrin kenarı, çocuklarımız şehire dâdıkları. Daha sonra, Bugünkü Sultandere köyünün olduğu şehire gösterilmiş. orasında "şehire çok yakışın" diyerek tahallenmemişler.

ARKA SAYFAYA

Bu sayfaya öncek çocuklar için SUNNET olma, kız çocukları için ONIKINCI YAŞ günü (çocukluktan gençliğe geçiş, eskilere göre kızların MARAMA giyme yılı, anılan yazılır. SUNNET OLMA anılan yazıldıkça yenilen içtenden daha ziyade sünnet için gelen akrabaların kimler olduğu, getirilen hediyeler daha ziyade akrabalığın sembolü ve anısı olan eşyalardan oluşmalı, sünnet yatağı, sünenin eski antika sayılan örtü ve el işlemleri ile süslenmeli, bu eşyalar gelecek kuşaklara nesneleri için saklanmalı. Çocuğun sünneti için tutan KIRVE (çoğu en yakın olan ve en değerli hediye veren) belirtilmelidir.

ONIKINCI YAŞ GÜNÜ Diğer yaş günlerine nazaran değişik biçimde daha ziyade akrabalar arasında kutlanır. Anne, baba ve akrabaların kutlaması bu yaş gününde anlamlı ve anısı olan takı ve eşyaların öyküleri anlatılarak verilir ve bu sayfaya kaydı yapılır. Sünnet düğününde veya onikinci yaş gününde akrabalara toplu çekilen resimden 5 liralık bütün 75 kuma öyküsü belirlenerek konulmalıdır.

Yıldırım Kaya
Yasagözü Anıları

ÖZELLİK TAŞIFAN VE ANISI-MOSTESHA OLAN DOĞUM-YILDIZI ANILARI

Paha sonra Seydisuyu kenarında bir yer gösterilmiş, orada "Çocukları mız suya kaçor, boğulur" diyerek reddetmişler.

O dönemde, bu çevrede Seyitgazi "Kütahya'ya bağlı, Arabören, "Osmanlı'dan önce varmış, Bozan köyü, Sivrihisar, Mahmudiye'de, Kozanoğlu beyliği ve Aksaklı köyü mevcutmuş. Aksaklı köyünde bacağın iki yüzünde kesen KADIR efendi isminde bir derabeyi varmış. Bizim kabile gidip bu adamın kulluğuna sığınırılar.

Kadir efendi, aile reislerine birer binak ot vererek "Her tarafı gezin, dolaşın, nereye beğenirseniz oraya köyünüzü kurun" der. Bizimkiler 3-5 gün lük bir dolaşmadan sonra, bugünkü kurulu olduğu yeri beğenirler ve henüz kuruluş çalışmalarına başlar. Başlarlar ama, köyü kuracakları yer Arabören köyünün buzağılarının yayıldığı, sıcak basınca da göğektir olarak kurdıkları (Buzağı Tokadı) dedikleri yerdir. İsa'ata başlarlar, ama gündüz yaptıklarını, gece arabörenliler yıkmaktadırlar. Durumu Kadir efendiye aksamıştır. Kadir efendi Seyitgaziden jandarma getirip inşaatların başına diker, böylece yapılanın yıkılması önlenir, böylece yapımlar biter ve 1884 yılında, evlerine yerleşip, köyün adını da (Buzağı Tokadı) koyarlar. Aynı süreç içerisinde köyün camisinde inşaatlar. Cami inşaatının parasal yükünü (Hacı Mehmet efendi yüklenmiştir) Camide cemaatle ilk namazı kılıp ekince işlerinden Hafız diy bikenbir ay ağalar demiş, "Bu dünyamızı kurduk ama, bakalım öbür dünyamızı kim kuracak, ve köyden ilk ölen kendisi olmuş, aynı zamanda da "Öbür dünyayı ilk kuran,

Göç kafilesi'nden ayrılıp, Bursa'da akrabalarının yanında kadınlar da köyün kurulduğu haberini duyunca gelip köye yerleşmişler. Daha sonra, köy kurulduğu haberi Romanya'ya ulaşınca, hemen daha güçlü bir göç başlamış, köyün kuruluşundan 30 yıl sonra, yani, 1914 yılında köy 121 Haneye ulaşmış. Aynı yıl patlayan 1914 Birinci dünya savaşında köyden 31 kişi silah altına alınmış, bunların çoğunluğu ÇANAKKALE'de yaşamaları, kayıplarını Geriye dönebilenler ancak iki elin parmakları kadar...

Baki Türk geleneklerine göre YAŞGÖNÜ batıya nazaran daha eski ve köklü olarak biraz değişik biçimde günümüze kadar sürmüştür. Örneğin İSTİ GÖNÜ, FASUÇ GÖNÜ, GÖLLE DİŞ BUGHAYI GÖNÜ, ÇOCUK İÇİN AÇIÇ DİMEZ GÖNÜ gibi değişik anlamlı olduğu gibi bugün batının her yaşı bir mum söndürme yerine Ortaasya'dan beri süregelen ve son yıllarda daha gelişen çoğunluk her yaşı için bir ALTIN LİRA alınması anlamına gelmiştir, kutsal bölgelerde başlığın veya kemere takılması ailel yaygın biçimde devam etmektedir. Her yaş beşliyeyle anılan yılın yetmiş altı adetlerinin alınması benzeri hem de kişisel yemleyle anılması şüphesizdir. Bu simülasyon çok etkilidir, evlenirken bu simülasyon nisan yüzüğü veya taktı alınması veya ailenin ev, tarla alınması katılması bu eve, tarlaya, alıne, altınlarla denizli Türk geleneklerini batıya göre daha anlamlı kılmaktadır. Slade her yaş günü için bir altın alabilirsiniz, beşer ilk taraftan kesildiği gün torbadan aldığı, bütünsel parayla bankada açtıkları ilk beşer yaş günü parası olmak üzere ikinci simülasyonla.

Dinî ve Kültürel
Yaşamın Anlatımı

Daha sonra başlayan KURTULUŞ SAVAŞI, Yunan işgalinin sonuna düğü ocaklar... Zafer sonrası Tokat köyü bu haneye kadar inmiş.

Buzağı Tokat köyü 1952 yılına kadar Seyitgazi İlçesine bağlı olarak yaşam ve yönetimini sürdürdü. Köyün ilaheye uzaklığı (27 km) ve yol durumu köylüleri camılardan bağımsız bıraktığı için, o zamanki mülk ve ihtiyaç hayatının mirasçısı ve girişimleriyle köy, 1952 yılında il Encümeninin kararı ile Gıfteler İlçesine, daha sonra 1957 yılında Mahmudiye'nin ilçe olması ile Mahmudiye'ye bağlandı. Adı da Tokat meidiye olarak değiştirildi.

SOSYAL VE TOPLUMSAL YAPI.

FEDDAL bir yapı, DİNE DAYALI bir dünya görüşü, ATAERKİL bir aile düzeni içinde, kurduğu köye yerleşen Tokat meidiye köyü sakinlerinin bu nitelikleri, benim dedim 1977 yılı ve aklının yavaş yavaş erimeğe başladığı 1932 yılında da aynen devam etmekteydi. (Tabii ben o anki durumu yıllar sonra 1950 li yıllarda değerlendirerek REEL sonuca vardım.)

Sosyal ve Toplumsal yapının (çok yavaş olarak) değişmesi üçüncü kuşak olan bizim kuşağın etkililik alanına girmesiyle başladı. "Birinci ve ikinci kuşak Baba-oğul olarak Roman'ya dan geldiğinden, bizim kuşak üçüncü kuşağı oluşturmuyor,

1884 ten, 1950 li yıllar arasında Sosyal ve Toplumsal gelişmeyi önleyen faktörlerin başında: Din faktörü ve bilinçsizlik gelmektedir. Herşeyi Tanrı'dan bekleyen, herşeyi nasıb ve kadere bağlayıp, değerlendiren, olayları Dine dayalı bir dünya görüşü ağıbından bakarak değerlendirdiğini sanan, olayları yorumlamasını bilemeyen, kendini Tanrı'nın robotu sanan, ve ot gibi yaşayan bu insan topluluğunun Sosyal ve toplumsal yapıda değişim yapması olası değil.

1885 ten sonra kurulan köylerin çoğunluğunun Alevi (Kızılbaş) geri kalanını Tatar (YEZİD) oluştu (Ki, Aleviler Tatarlara Yezid, Tatarlar Alevilere Kızılbaş derlerdi.) Toplumsal yapı yönünde, günümüze kadar önemli göltükce olarak fonksiyonunu korumuş, son 15-20 yıl içinde fonksiyon ve önemini yitirmişti. Her iki grup, Toplumsal yapı içinde kendilerini ETNİK birer grupmuş gibi göre gelmiştir yıllar yılı. Bizim geçeklik dönemimizde bizimkiler Aleviler için: (Kızılbaşlar müslüman değildir, namaz kılmaz, oruç tutmaz, hacca gitmezler, yıkanmaz, cünüp gezerler, kastikleri boyamaz yemez.) derlerdi. Alevilerde bizim için: (Siz Hızretü Hüseyin'in başını kesen Yezid'in Torunları Sını.)

Türk milletinin bölünmezliğine, Türk Toplum yapısına çok, çok ters düşen bu tutum ve davranış sonucu gelecekte her iki taraf için de çok tehlikeli bir durum ve geniş, derin bir vurum meydana getireceği olanak dışıdır. Hale, yani gelişen bizim kuşağın, her iki tarafta, böyle düşüncelerle kafasını sarıtlaması tehlike olasılığını arttıran faktörlerden birisi idi. devamı arkada.

Türk geleneklerine göre yaş günleri; evlenip çocuk sahibi olana kadar sürdürür, anne veya baba olanlar yaş günlerinin önemini evlilik yıldönümlerine dönüştürebilirler ve evliliklerinin 25 inci GÜMÜS, 50 inci ALTIN evlilik yıldönümlerini coşutulan, toplanan ve yakın akrabaları arasında geniş biçimde kutlanıp şükranla karşılanılan bir biçimde 5 inci bölüm 71 inci kısma yazılarak gelecek kuşaklara en değerli anımsamalar getirmesi dileğinin olmalıdır.

Milletin
Yasagunluklari

ÖZELLİK TAŞIYAN VE ANISI MÜSTESNA OLAN DOĞUM YILDIZI ANILARI
Her iki taraf arasında hiçbir ilişki yoktu. Birbirlerinin kaybolup gitmekten korkmak bir yana, birbirlerinden nefret ederlerdi.

Ancak, bizim kusak yetişip, toplum içinde etkin yerini aldıktan sonra Alevilerle yavaş, yavaş ilişkiler başladı. Her iki tarafta bazı fanatiklere rağmen karşılıklı dostluklar kuruldu, düşümlere davetler, bayram ziyaretleri gibi nedenlerle gelip gitmeler yoğunlaştı. Düşmanlık dostluğa, nefret sevgiye dönüştü. Bu olayda Okulun, kültürün, arada olsa bilinçlenmenin payı büyüktür. Bu olayı yaratantların % 90'ının ilk okul mezunu olduğu bir gerçektir.

Ben bu olaydan sonra Alevi vatandaşları daha yakından daha iyi tanıdım ve iki tarafı birbiriyle karşılaştırmaya olanakını buldum. Alevi vatandaşların kendilerini göre işledikleri bir gol var. Ama, ben onlarda dinin tasallutunu, başkısına Teassubu ihtisas bir durumu, körü körüne bir inanca itaatı göremedim. % 90'ı devrimci, % 10'u tu tuca. Felsefelerinin temelinde insan sevgisi var. Din son planda gelir. Hacı Bektaş Veli'nin şu dörtlüğünü kendilerine ilke edimislere dir.

Marifet ayardır, sacda değildir,
Keramet başıdır, tahta değildir,
Her ne ararsan kendinde ara,
Kudüste, Mekke'de hacda değildir.

Sanırlara gelince; 870 milyon müslümanın çoğunluğunu oluşturan bu keşim dinin belirlediği kuralları BATIL, HURAFE Gönuruna gömme ve işte bu, batıl ve hurafeyi; din yerine koyarak onun tasallutuna altına girmiştir. Dolayısıyla Din ve Tanrı anlayışlarında yanlışlar. Dinin koyduğu kuralları altında AMAC ulaşmak için birer araçtır. Nedir amaç? İnsanın FİİLİ, GÜZELİ, ODERUYU bulmasıdır.

Dukarıda gelişmeyi etkileyen faktörlerden birinin din olduğunu belirttik. Ancak, bu bizim din; kabul etmediğimiz, dinsiz oluşumuz anlamına gelmez. Çünkü dinsiz insan olur ama dinsiz toplum olamaz. Din Sosya bir olgudur. Ancak Bilimsel değildir. Çünkü, 'aklen değil, maddeden gelmiştir. Yani deden babaya, babadan oğula, oğuldan toruna nakledilerek gelmiştir. Bilim ise, akıldan, mantıktan, bilimselden geçer. Bilim, Gün gibi aydınlık, Hurafe ve batıla dayalı bir inanç ise, gece gibi kaptıktır. Çünkü, bilinen boş bir kafa, karanlık bir inanç doldurur, soğutlanmış olan böyle kafalarda da fikir hıyatı çöleşir. Çölünde anlamı, hiç şey üretilemeyecek kadar, "tipki göbi çölü, Tih Sahrası" gibi, ancak deve diken, yetiştiren her şeyden yoksun bir alan demektir. Böyleyse; İslam'ın gelişmesi de yalnız inanla dolmuş bir kafa, çöleşmiş bir fikir hayatına sahip mülarca insandan uğurlarıya yönelik çağdaşlaşma yönünde Toplum ve sosyal bir gelişme beklenemez. Nitekim Mehmet Akif Safahatında

"Dolaştım Cihanı alemi mamureler gördüm
Dolaştım alemi İslamı viraneler gördüm, Der.

Bunu din seirimiz Akif söylüyor, ben söylemiyorum. Bu iki dize söylenir

Yas gününe aynan bu sayılara, yas gününe gular geldi, bunlar yendi yine coğun, coçukluk çağındaki aşamam, gelişimi, arkadaşlık anlayışı, ortama uyumu, tutumu, zekâ gelişmeleri belirtilmeli. 12 yaş gününden itibaren de bu kitap kendisine verilecek kendi yazgılı anlamı kendisi yazmalıdır. Bu sayıları resim konmamalı, ancak ilginç ve tarihi kıymet kazanacak yazgılarında çekilen resimler olursa bunlar anakarya 3 tane bölüm 76 mece konular konulmalıdır.

Dünyanın Yaşamı

Zaman Müslümanlar, Çagdas ve uygar dünyadan 3 asır geride idi. Bugün 3 asır geridedir. Örnek mi istiyorsunuz? İşte 2,5 milyon İsrail ve etrafında 90 milyon Arap müslüman, Halbuki 90 milyon ağır Tükürse, 2,5 milyon İsrail boğacak bir göl oluşturalar, ama onlar bu işi Allaha bırakmışlardır. İsrail ise, Çagır Teknolojisine.. Teknoloji bilimin eseri idi. Onu kullanan bilecek insan ise, ancak bilimsel insandır. Zira, bilim Nedene, niye niye cevap verir. inanç ve batıl ise, bunlara cevap veremez. İşte burada "Dinin gelişmeyi önleyen bir faktör, olduğu ortada".

Çıkıyor mu? İkinci bir örnek: Bugün dünyada 4 milyar 700 milyon civarında insan yaşıyor. Bunun 700 Milyonu Müslüman, 4 milyar 100 milyon Hristiyan ve Budist olarak, Katolik, Ortodoks, Protestan ve Buda gibi, mecburen mensub insanlar. C Aslında kitap getiren 4 Peygamber vardır. Yakub, Zekeriya, Musa, Tevrat, İsa İncil, Muhammed Kur'an. Bizgeriye gitmeden İsâ'dan başlayalım. "Katolik, Ortodoks, ve protestanları, İncile göre, İsâ'nın Meryem'den doğan, Allah'ın oğlu olduğunu inanırlar. Muhammed'in getirdiği Kur'an'ın 6664 üncü ayeti Cihlas Süresine göre) Tanrı, Tekbir, İsidir. Doğmaz, ve doğurmaz" Der. Şimdi burada bir çelişki ortaya çıkıyor. Dünya da yazıyor bugün 4 milyar 700 Milyon insanın Tanrısı, Müslümanlara göre: (Tekbir, Doğmaz, doğurmaz) Hristiyanlara göre: İsa, Tanrı'nın oğludur. İşte, bu çelişki insanlardaki Din ve Tanrı anlayışının yalıtı olduğu vargular, Hele, hele Müslümanlarda. Çünkü Hristiyanlarda, bir (MARTİN LÜTER) çıkmış, Kilise ve Vatikan'ı Protesto ederek Dinin ve Kilisenin Toplum üzerindeki baskısını, kaldırarak, Ortadoğun sonunu getirmiş, Avrupada Kesifler ve iç savaşlar başlamasında başlıca etken olmuştur. Renesans varlığını ondan almıştır. Renesans'ın önde gelen kişileri: "Mikelangelo, Leonard da Vinci, ve Raffaello" olmuştur.

İşte, Hristiyan alemi bir Martin Lühter'le yanlış din, yanlış Tanrı anlayışından kurtulmuş ama, İslâm aleminde bir Martin Lühter çıkmadığı için bu yanlışlık bugün, bile etkinliğini sürdürmektedir.

Aslında İslâm dininin getirdiği kurallar Sosyal İceriklidir. "Daha akları bu alem içinde bir MARTİN LÜTER çıkmayacağına göre, bir kaç örnek ile konuya açıklık gelicelim. İslâm dininin getirdiği beş kural birincisi "SAVM" dir. Yani oruç tutmak. Şimdi oruç tutan kişiye soruyoruz: "Niçin oruç tutuyorsun?" cevabı: Allahın emri olduğu için. İşte bu cevab da, son yüzyılda, kabul ediliyor. Halbuki, yıldı, 30 gün oruç tutan bir insanın,

Kendi Kaleminden Şevketiye Anlatıyor

Varlıklı bir insanın (Varlıksız bir insanın zaten yılın 12 ayı açtır) yılın 12 ayı yarı aç, yarı tok yasağı diğer yoksul insanların hâlinde anlatması, ve o yıl bu yolda KENDİ KALEMİLE ÇOCUKLUK ÇAĞININ EN İLGİNG YÖNLEBİLECEĞİ TOM OZETİ

hakimiyet, irade gâcünün güçlenmesini sağlayan ve insanı 4 işiye, gazele, dâruya, gâvren bir ilke, bir prensiptir. İkinci'si namaz. "Camiye gelmiyor, demâsinler diye gânde beş vakit (şeklen) yat, kalk, hue ve zekat ise bir mahlûk konusudur. Örneğin Zekat; Türk Hava Kurumu Ramazan ayında Fitre ve Zekat Zarfı bastırır ve resmi yoldan tüm vatandaşlara dağıtımını sağlar. Toplanacak olan para Milli Kuruluşlarımızdan olan Türk Hava Kurumu, Genç Esirgeme Kurumu, ve diğerleri arasında pay edilecek ve bu para ileride toplumun yararına gerektiği şekilde resmi yoldan sarfedilecektir. İşte bu paranın toplanma günü olan Arife gününde şimiza, yüzüne din maskesi geçirmiş tüm teşkilatlı bir mafia çıkar. 1- Kolu Kur'an Kuru, 2- Kolu İmam-Hatip okulları. 3- Kolu Cami yapıtirma Derneği. Hasılatın %90 bu mafia için kasasına, %10 nu T.H.K. nın kasasına.

Hac konusuna gelince: Bütün dinler Arabistan yarımadasında, yani kum çölünde doğmuştur. Şimdiye kadar 124.000 Peygamberin gelip, geçtiği Kur'anı Kerim'de yazılır. Bunlardan ancak 28 i ismen bilinmektedir. Bu 28 in içinde de 4 Tanrı kitabı getiren peygamber vardır. 1- Yakub peygamber Zebur. 2- Musa peygamber Taurat. 3- İsa peygamber İncil. 4- Muhammed peygamber Kur'an.

Şimdi şaplamızı önümüze koyarak düşünelim. Kutsal topraklar olarak bilinen bu kum çölünde iki şehir. Biri MEKKE diğeri Medine. Bu iki şehirde yaşayan insanlar insanların günlük tek amacı: "Bir lokma, bir hırka. Benü bulamazsa. Zaten bu bir mahkûm. Cahil ve ümmî olmasına rağmen, yaşadığı çağın en kurnaz, en akıllı adamı Muhammed, Celoim dinine inanan, varlıklı kişilerin yasaları beynece bir defa Mekke'ye ziyaret ederek "Kurban Bayramında, Hac farizesini ifa etmelerini, ayrıca 40 günlük namaz sürecini medine'de geçirerek yurdlarına dönmelerini Allahın emri olarak buyurması" bugünkü çağda ancak para getiren TÜRİZMİN temellerini atmıştır. Aynı zamanda Mekke ve Medine'de yaşayan insanların "Bir lokma, Bir hırka ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamıştır.

O dönemde tüm İslam âleminden Hecce gidenlerin sayısı belki 1000 civarındadır. Bugün ise bu sayı 2 milyon dolayındadır. 2 Milyon Hacı, 2 milyon kurban demek. Bugün, kesilen 2 milyon hayvan Grayderlere atılan çukura gömülüp, üstü örtülmeştir. (Ne kadar amaç dışı, ne kadar yok). Dünya da milyonlarca insan aç, ve yılda birkez et yiyemazken, değil mi? Efendim, demiyorsanız, maksat "Kam akıttırmaktır. Ne kadar saçma değil mi? Yani, Tanrı kana susuz, kan içici bir Vampir midir? Kurban kesmek yerine getirmesi gerekli olan

Büyük bölümün tamamı, üçüncü bölüme giren çocukluk çağının bir kısmı yani 12 yaşına kadar olan yaşantıların ailenin ve bakan veya bu kitabın için yazanlar senin geleceğin ve senin için tutanak yazan gibi yapıyor ve anlatıyor, duyuruyor, alarabırlarını veriyor. Şimdi sen 12 yaşına erdin. Artık kendin kendin yaz diye bu kitabı ama verdim. İlk iş olarak yazılan oku, bir kez daha oku ve kalemle dinle al, anımsadıkımı, yani çocukluğumun tümünü düşüldüğün biçimde bir de sen yüz ve bundan sonraki yaşantı ve anlatıma alle başına, alle sevgisine ve dayanışmasına ağılık vererek düşünceli, zamanı geleceğe diğer sayfa-hara yazarak büyük bir sürele devam etirdi.

Dünyanın Kuramı
Dünya Anlatıları ve Nispetleri

bir veei bedir. Sosyal ammae, gözetilmiştir. Ac insanların yılda birkez de ol-
sa et yemelerine, açmak dır. İste bu kurbanların birde, derileri vardır.
Bunu bilabir Türkiye ağırsından sağlıyoruz. Kurban derileri de T.H.K. na
atılır. Ama onun eline bu derilerin 9/10' unu geçer. Geri kalan 1/10' unu
Kurban Kurusu, İmam-Hatip, Cami yapirma dernekleriyle Türkiye'nin M.H.P. sinin
Kasasına para olarak gider. (Eldedaki belgelere ve Sıkıyönetim Mahkemesinde
dosyalardaki evraklara göre, M.H.P. nin Kurban derilerinden geliri 3200 milyon dır.)

Dördüncü Surt: Zekât' ır. C. Mevrit Malı 40' ni Fakire, Fıkıraya vermez.
İste bu sarkı, verene gelecekke hiçbir akbar sağlayamıyacı için, Gerine geliri
almaz. Gelirileydi, zaten İslâm aleminde Sosyal Adalet sağlanı, fakir cam-
kalmazdı.

Besinci Surt: (Kelime-i şahadet) 670 Milyon Müslüman' ın dilinin, "Allah
güç olduğundan ve hiç bir ekör sağlamadığından ve hiçbir güda gerektirmedi.

ginden 670 Müslüman' ın en kolay kullanılan bir deyişidir.
Simdi burada sunu vurgulamak istiyorum. Temelinde, Felsefesinde İslâm
Sevâsi, doğa sevâsi, hoşgörü olmayan hiçbir Kuram, hiçbir müessesesi, kâğıt
ve İslâm dejenere olmaya mahkumdur.

Ahlâk anlayışı da yanlıştır. Budayim kullanırken (Din ve Ahlâk)
denilerek belirlir. Nitekim, daha önce okullarda Din ve Ahlâk dersi
"İhtiyar", İken buyul (1982) zorunlu kılınmıştır. Din ve Ahlâk derken, Ahlâk
kaynağının din olduğu, ancak, dindar insanın ahlâklı olacağı inancı, orta
çıkığı gibi, bu konu tüm din adamlarınca da her vesile ile aynı felsefe ac-
dan da vurgulanmaktadır. Bu felsefede çok yanlıştır. Eğer Ahlâk dinden kaynak-
lanıyadı, 670 milyon müslüman içinde 665 milyonu Ahlâklı, yalnız 5 milyon
Ahlâksız olurdu (670 Milyon müslüman içinde yalnız Türkiye'de 5 milyon çarvâsı
Uygur, kâhârî insan) Ahlâk dine değil, "Düşünceye, insanlığa ve Erdemlige
dayanır...

Yukarıda Tanrı anlayışında yanlıştır dedik. Evet, yanlıştır. Tanrı'nın
kerimde "Semîgân Basıra, diyor, Yani, "Ben herşeyi isidir, görürüm, sizin harâm
kâhîrîzden gezenleri bilirim. Her yerde hazır ve nazırım. Benim mekânım her yerde
Simdi, herşeyi bilen, gören isidek bir Tanrı için bir kalkarız Peygamb' ı bizi
(ARSI ALA) ya, yani yedinci kat göğe "Tanrı ile görüşmek ve konuşmak
üzere göndeririz. Bu olayın Bilimsel ve Mantıksal açıdan bu çağda
açıklanamak olasıdır... Sonra bu 670 milyon müslüman' ın Türkiye'deki 5 milyon
harîe) 665 Milyonu "Eğer Tanrı mücade etmezse ben elimi havaya kaldırırm
Ö mücade etmezse ben nefes alamam", Ulan Tanrı, sanki "adamın ırgatı veya
Elini havaya kaldırmak ve nefes alabilmesi için bir kâhîrî" olan ağı diyor. San-
sende bu ırgar, havada Hızlı olduğu müddetce sen bu havayı almak ve alırsın.

Kitâhın her bölüm ve kısımlarına belirli konular için, amîh sayıfalar ayrılmıştır. Bu bölüme ayrılan yerler, yazacağınız anlaşımları
na yeterli olmadık hâlinde veya diğer konularla yurm kulan anlaşımların bu sayıfalarla devamı yazılmalı veya ilüüm gördü-
ğünize konuların yazılabilmesi için, size serbest sayıfalar olarak ayrılmıştır.

Dünya Anlatı ve Tüklen Kayıtları

havaya kaldırmak zıbrunda, her şeyi gözetip tutan, her şeyi istediği gibi yapar.

Bu konuda daha önemli bir örnek, savımı vurgulamak istiyorum. Kur'anı Kerimde 4 Büyük melekten bahsedilir. 1. CEBRAİL: "Tanrı ile Peygamber arasında ilişki sağlayan melek, 2- İSRAİL: "Kıyamet günü Ruhları Tanrı'ya huzuruna SUR adlı borazanla çağırarak olan Melek, 3 AZRAİL: "Tanrı'nın emriyle Eceli gelen insanların canını alacak olan melek, "MEKAIL: Atmosferdeki olayları, yağmur, kar, Rüzgar gibi, meteorolojik olaylara yön veren melek".

CebraİL'in görevi 632 yılında Peygamber'in ölümü ile bitti. 1350 seneye kadar beri ne iş yaptığı belli değil. İsrail'in ise, Tanrı'nın onu yarattığı günden beri iş yaptığı yok. Onun görevi "Kıyamet, koptuktan 70.000 yıl sonra bir defa ölülere Borazan çalmak. Mekail'in görevi: yeryüzünde insanın var olması ile başladı, yok olmasıyla bitecek. Ne idi görevi. Tanrı nareye yağmur yağdırmak, kar yağdırmak isterse, işte mekail, yardımcı meleklerinin kuma ile kovaladıkları bulutları o yere kovalayıp, yağmur ve karı yağdırmak. Şimdi Mekail Tanrının yarattığı tüm melekleri toplayıp, kar bulutlarını Ekvator kuşağına kuma ile kovalatsa oraya kar yağmaz. Çünkü, o kuşağa kar yağması, Tanrı'nın Emri, yaratırken, koyduğu koşullara göre olası değildir. Ama dünyada en çok yağmur göğün, hiç kesilmeden yağdığı bölge Ekvator kuşağıdır. Türkiye'ninde yağış Tablosu ilginçtir. Örneğin: Eskişehir yılda m² ye 331 kg. yağmur alırken Doğu Karadeniz'de Rize 2443 kg. yağış almaktadır. İnsanın aklına şu geliyor: Acaba bu Mekail efendi hazretleri. Bizim Ekvator kuşağına, Ekvator kuşağında yaşayanları etkisi sağlar, veya onlara iltimas mı yapar. Ya da, inancı üzerine kurduğu bir dünyada yaşayan, bulunduğu yerin iklimi, coğrafyasını, ikeni dünya sanayî insanlara bunları anlatabilmek olanak dışıdır. Gelelim AzraİL'e: Onunda görevi insanların varoluşlarıyla başladı, yok oluşlarıyla bitecek. Aneek, bugün dünyada Ortalama 50-60 Milyon insan vardır. bunun için 60 milyon AzraİL gerekli değil mi? Zaten Türkiye'de ve diğer İslam ülkelerinde Trafik kazalarından ölen insanlar için bir ordu AzraİL gerekli değil mi?

Tanrı dünyayı yaratırken, koşulları birlikte yarattı. Tanrı gerekli değil mi? koşullara ters düşmez, düşerse, güçlüğünden, Tanrılığından şüpheye düşer. Onda yağmur yağması Tanrının yarattığı koşullara tersdir. Nedir koşullar? Havadaki nem oranının artması, ıslak mikroların artması, soğuk ve sıcak iki hava akımının birleşmesi.

Bu eşde aloglu ne Mekail'e nede onun komalı meleklerine ayvallah eder. Havada bombayı patlattımı (Gümüş lyodor) şeker şeker şok yağmur, hamde istediğin kadar.

İnsanın karakter yapısını ilkin aile sonra çevre oluşturur. Çevre koşulları, komşuları, ortamına başladığı yani, beyinin bir sünger gibi herşeyi ammaye başladığı ortamda ilk öğrendikleri: Şeytan, cin, peri, cahennem, cennet, günah, ayyıp, ayıkla, su, ateş, ayıkla isime kılıya karşı izeme, su içinde ıslık ealme, gününken önce sağ kolunu, ayıkla, sağ ayakkabım giy, evden çıkarken önce sağ ayağını, "Bismillah diyerek, ayıkla, sağ gözünü, müslüman, Güneş batması gayur için karahaberdir, Baykus ölmesi uğur, seluk gelirin, kâpeklerin uluması hayra alamet değildir. Cennet müslümanlar için, Cahennem gayurlar içindir. Bu dünya yalan dünya, ne varsa öbür dünya da dir.

Tuncel Bâkım

Herkesin nasibini Allah verir, kimine çok verir, sevgin olur. Kimine az verir fakir olur. Fakirler Cenâbından önce Cenâbta girerlerdi. Herkesin kaderi (Cezmadan önce) dinine yozlaşmıştır, bunu muhakkak görecekler.

Simdi, bu saadıklarımıza Cki Bende Coekluğunda her Allahın günü bunları yapıyorlar. Neden böyle, niçin böyledir diye bir soru sorarsanız müspet bir cevap veremeyiz. Çünkü, bilimsel değildir, Müspet değildir. Birimal bu saadıklarımızla kafası şortlanmış olan bir coek büyüyle topluluğunda etkin yerini elmadan önce, bilinçlenerek tüm bunların kafasından çıkarmamıştıysa Cki, islâm alemi içinde bunu atamıyorların oranı, %90 dır. Böyle bireylerden oluşan bir toplumdaki Sosyal ve Toplumsal yönden bir gelişme, Çağdaşlık ve Uygarlık yönünde bir ilerleme beklenebilir mi?

Aslında temelinde ve felsefesinde (İnsan sevgisi, doğa sevgisi, hoşgörü) olmayan Kurum ve müessese ve hatta kişiler insanlığa, Topluma yararlı olamazlar. Ve en kısa zamanda da degenerere olmaya mahkumdurlar.

Tipki İslâm Dâinde olduğu gibi,

Simdi asırların gerisine doğru gidelim. Kuruluşundan, çöküşüne kadar 619 yıl hükümran olan Osmanlı devleti, eğer Dinle, imanla, inançla ilerleme

kaydetmek, ayakta kalmak, çağa uymak olanagı olsa idi koskoca imparatorluğ yıkılmazdı. Üstelik 1517 de YAVUZ SELİM'in Hilafetinde Osmanlıya getirmesi daha da güçlenen din ve iman gücü, padişahın sıfatına eklenen "Padişah zıcelâli, yani, "geryüzünde Allahın gölgesi, ve peygamber postuna oturan kis sıfatları ile daha da güçlenmiştir. Yine de görmüştür. Çünkü, temelinde, İnsan

Soygeçmişim

"Secerem"

Sarayında 40 tane başık sallaırken, Osmanlı, "Askeri Sinada, Yemekte, Trablusgarb'la vatanları için değil, Padişah-ı zıcelâli için blüyor, bekleler. Sözüyle, yüzbölence kadın dul, milyonlarca coek yetim kahyerde. Avrupa Ortaçağın karanlıklarından sıyrılıp, keşifler ve icadlarla uğraşırken biz, insanları öldürerek ölererek ülkeler fethediyorduk. Avrupada icadından 200 yıl sonra, matbaa makinesi ni Osmanlıya getiren İbrahim Müteferikaya, Padişah-ı zıcelâli ve şeyh-ül İslâm efendimiz "Dini kitaplardan başka kitap basmamak keşuhı ile, izin veriyorlardık. Hani neydi şimdi 619 yıl hükümran olan Osmanlı imparatorluğu. 36 Padişah ve Halife, yazıların sadrazam ve şeyh-ül İslâm, yüzlerce şair, "Bakiler, Hefiler, Nedimler, nerededir? Varmı işlerinde, her yıl bir anma günü ile, anılan. Ve işte size üç isim. Bir Osmanlıdan önce doğmuş, ve ölmüş, ancak, felsefesinde İnsan ve doğa sevgisi ve hoşgörü olan, Tanrıya ulaşmak için (din, iman, inanç yerine) müzeği yol olan ve Götüren, ve Gel, gel, yine gel. Afese de Tapson, meausi ve putpereste olan, üç defa Teube edip, yüz defa töbeni bozmuş olan yine de GEL diyen bir MEVLÂNÂ. 709 yıldan beri, her yılın 10-12 Aralık Tarihlerinde, dünyaya her yanından insanları Kendi yanına toplayan bir kişi, bir imparatorluktan, 619 yıl hüküm sürmüş, devletten ve onu yöneten 36 padişahıtan çok çok daha büyük bir kişi. ...

Bir diğeri de YUNUS. İlim ilim bilmektir (İlim kendin bilmektir). SEN SENİ bilme, insan bu nice okumaktır ve SEN SENİ GİL. SEN SENİ diğerek insana, insan olduğunu, insanın en güzel ve en acağı bir yaratık, olduğunu hatırlatan YUNUS. Osmanlıdan önce, dönem Osmanlı içinde ölmüş, felsefesinde İnsan sevgisi, doğa sevgisi, ve hoşgörü olan bir kişi. Her yıl 10 mayıs gününde anılır. Hani ne de padişah'ı Halife! Osmanlı imparatorluğu. Başka: NÂSREDİN HOCA. Osmanlı döneminde yaşamış. Her yıl Haziran ayında anılır. ...

Ortaokulun İlk Yılı
Çinîce Bilgilerinin Açıklaması

III. KAYIT

Bu bölümün diğer sayfalarına bakarak bu kadar çok çizimler nasıl dular diye korkmayın önce kendiniz için, sonra çocuklarınızın kitabını yazmaya başlayın göreceksiniz bu sayfalar bile yetmeyecek kendinizinizecektekilerle bile yapacaksınız.

Soyadı ve akraba çizimlerinde SOY ve AKRABA anaokulu ve ilköğretim bir ayının ve belirlenlik taşıtlar üzeri soyadı ve akraba çizimleri harf ve rakamları aşağıdaki gibi KOT'tandırılmıştır.

A. ATALARIN SOY AĞACINDAKİ KOT İŞARETLERİ :

BİRİNCİ GÖBEK : Bu kitabın sahibinin KOT'Y (A), KARDESLERİ (A5), Kardeş çocukları (A5), Kardeş torunları (A5)
İKİNCİ GÖBEK : Kitap sahibinin BABASI (B), ANNESİ (C)
ÜÇÜNCÜ GÖBEK : (Baba soyu) babanın babası, BOYOKBABA, dede (D), babanın annesi, BOYOKANNE, nene (E),
(Anne soyu) annenin babası, ANNE BABA, dede (F), Annenin annesi, ANNEANNE, nene (G),
DÖRDÜNCÜ GÖBEK : (Baba soyu) BOYOKDEDELER (H), BOYOKNİNELER (I, J)
(Anne soyu) BOYOKDEDELER (L, N), BOYOKNİNELER (M, O)
BEŞİNCİ GÖBEK : (Baba soyu) ATADEDELER (P, R, S, J), ATANİNELER (T, U, V, W)
(Anne soyu) ATADEDELER (T, U, V, W), ATANİNELER (T, U, V, W, X, Y, Z)

B. AKRABA AİLE ÇİZİMLERİNDEKİ KOT İŞARETLERİ :

BİRİNCİ KUSAĞ : (Baba soyu) AMÇALAR (A1), amca çocukları (A1), amca torunları (A1A) - HALALAR (A2), hala çocukları (A2), halatörünleri (A2A)
(Anne soyu) DAVILAR (A3), dayı çocukları (A3), Dayı torunları (A3A) - TEYZELER (A4), teyze çocukları (A4), teyzetörünleri (A4A)
İKİNCİ KUSAĞ : (Baba Soy) Babanın amcaları BOYOKAMÇALAR (B1), babanın halaları BOYOKHALALAR (B2), babanın dayıları BOYOKDAYILAR (B3), babanın teyzeleri BOYOKTEYZELER (B4)
(Anne soyu) Annenin amcaları BOYOKAMÇALAR (C1), annenin halaları BOYOKHALALAR (C2), annenin dayıları BOYOKDAYILAR (C3), annenin teyzeleri BOYOKTEYZELER (C4)
ÜÇÜNCÜ KUSAĞ : (Baba soyu) Büyükbabanın amcaları ATAAMÇALAR (D1), büyükbabanın halaları ATAHALALAR (D2), büyükbabanın dayıları ATADAYILAR (D3), büyükbabanın teyzeleri ATATEYZELER (D4)
(Baba soyu) Babasının amcaları ATAAMÇALAR (E1), babasının halaları ATAHALALAR (E2), babasının dayıları ATADAYILAR (E3), babasının teyzeleri ATATEYZELER (E4)
(Anne soyu) Annenin amcaları ATAAMÇALAR (F1), annenin halaları ATAHALALAR (F2), annenin dayıları ATADAYILAR (F3), annenin teyzeleri ATATEYZELER (F4)
(Anne soyu) Annenin amcaları ATAAMÇALAR (G1), annenin halaları ATAHALALAR (G2), annenin dayıları ATADAYILAR (G3), annenin teyzeleri ATATEYZELER (G4)

Not: Büyükamca, hala, dayı ve teyzelerin çocukları ile torunları, ata amca, hala, dayı ve teyzelerin çocukları için çizimlerdeki kot'lara bak.

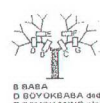
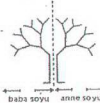
C. SOY AĞACINDAKİ İŞARET VE ŞEKİLLERİN AÇIKLAMASI

1. Adı soyadı
2. Mesleği (ev hanımı, subay, öğretmen gibi)
3. Doğum tarihi
4. Evlenme tarihi

- a. Soy anaokulu KOT numarası
- b. Soy ana kolu (ene, baba, gibi)
- c. Akraba ana kolu KOT numarası
- d. Akraba ana kolu (amca, hala, gibi)

D. AKRABA ÇİZİMLERİNDEKİ İŞARET VE ŞEKİLLERİN AÇIKLAMASI

Okulluğuna Okuma
Kıssas Bâkîyatı-Applamaları

Büyük din şairi Mehmet Akif hâmede hakfelik deneminde yazdığı bir şiirde
insan için ne diyor: (Safahat sayfa 72)

(Haberdar olmamışın kendi zatından hâlâ sen,
muhakkak bir vücudum diyorsun ey insan, fakat bir bilsen...
Senin mahiyetini hatla meleklerden yüksek hâle...
Avâlin sende plahandır, cihanlar sende mevvidir: (1))

KISIM NO	SAYFA NO	KAYDI YAPILANLARIN KONUSU	KAYDI YAPILANLARIN KİMLİĞİ
----------	----------	---------------------------	----------------------------

(1) Aklaması:
Ey insan; sen hâlâ kendini tanımıyorsunda, ben hakir bir varlıktan ibaretin
diyorsun. Fakat mahiyetinin meleklerden yüksek bulunduğunu, ölemlerin sende
gizlenmiş olduğunu, cihanların sende duralup bükülmüş olduğunu bir bilsen...

Ve yine Akiften:

(İnmemistir Kur'an bunu hakiktle bilin, ne mezarlıkla okunmak, ne fal bakmak için)

ve (Müslümanlık denilen ruh-i ilâhî arasak) 'Müslüman'ın, diyen insan yüzündendir ne uzat

ve yine: Ey didirî meyyil 'iki el bir boş içindir' Davranışına.. Eller de senin, başla senindir
His yok, hareket yok, aei yok, ..kesmi keşildin? Hayret veriyorsun bana.. Sen böyle deşilgin

diyen Akif, Müslümanların Tanrı anlayışlarının yanlışlığı konusunda bakın ne diyor:

..... Sonunda bir de 'tevekkül, cukup araya,

Zavallâ dîni çevirdin maskarağa!

Bırak cahırmayı, emret olurdugun yerden,

Torulma, böyle ya, mevlâ ecir-i hâsın iledi!

Yazıp, subahleyin evden çıkarken i'lahini,

Birer birer oku tekmi'l edince defterini;

Bütün o i'lahini Rabbin görür: Vefasidir...

Yükün hafifledi: Sen şimdî kahveğe gir!

Çok çok sürünmüş sende aç kalarak

Huda vekili umuran değilmiş Keffine bak!

Onun hazinesi in'âmı kendi vezvendir!

Havale et ne kadar masrafın olursa.. Verir!

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O;

Levazımın bitirmiş değilmiş Ekleyen O!

Fakip kumandası altında ordu ordu melek,

Senin hasabına küffarı hâksâr edecek!

Basın sikişle mi, kâfi o Senin o nazlı sesin:

'Yetiş, de kendisi gelsin ya Hızır göndersin!

Evinde hastalanan varsa borcudur: bakacak;

Şifa hariri'si oluk oluk atacak.

Demek ki: her şeyin Allah.. Yanas may ırpadın O;

Çok çok ona aid: talan, bacm dadın O;

Vekil-i harcin O, kâhyam, müdir-i veznen O;

Alış seninse de, mesul olan verişten O;

Denizde bent olacaktı... Gemin O.. kaptanın O;

Ya ordu lâzım imiş... Askerin kumandanı O;

Kâhın yasakısı; şehit de bas muhassıl O;

Tâhib-i ötek ezazer, neşin asıl O;

Ya sen neyin? Müsteşkil, vâkil-i mîrattı bu!

Biruz da Sağgı, gerektilir... Ne sağgı, neht bu!

Hudayî kendine kul başlı, kendi oldu Huda;
Utun maden dâ tevekkül diyor bu cümle... Ha.
Evel: Şariatın hüküm serdân, bir doğandın din şair!
Büyük insan Mehmet Akif Fıssı böyle hayharışa, Bir Cumhu-
riyet gâvur olarak Delletin ve cumhuriyetin temel
ilkelerini, ATATÜRK'ü, ve O'nun ilkelerini savunma gâv-
das ve hayır insan olarak benim haykırmaçam ara-
çak mı? Cevabı ne bendem, hayır! hayır! bir kere
okut bir kere yaz bunları, mîrattı bu! mîrattı bu! mîrattı bu!
Vat'ın bir hayrattı olamaz, mîrattı bu! mîrattı bu! mîrattı bu!

İslamî Hukuk
Seyyidünü Vâkıfı

Simdi; birde İslam Hukukuna bakalım:

İslamda iki ilke vardır: 1- Akaid-i İslamiye 2- İlmî fıkıh.

Şimdi Akaid-i İslamiye'ye bakalım: Tanrı, İslam kurallarına. Bunu Fıkıh ilmi düzenler. Tanrı Kur'an-ı Kerimde (Oruç tutunuz der.) ancak 30 gün tutunuz demiyor, (Namaz kılınız der.) ancak, günde 45 rekât demiyor. Ve diğer kurallar... İste bunları, Fıkıh ilmi sahibiyim diyen, bilimsiz kendini ülema sanan 3-5 Cahilin bir araya gelerek, Tasvir etmiş olduğu (Kendilerine göre) kurallardır.

BÜYÜKBABAM "DEDEM"

Özelim Hukuk-u İslamiye'ye: Bu konuda iki örnekle yetineceğim ve haklı olduğumunu olay ve kanıtlarla ispatlayacağım. Kur'an (Günah-ı Kâbir) diyerek Tanrı tarafından affedilmesi mümkün olmayan 3 Büyük günahları bahsediyor. 1- Zina, 2- Kumar, 3- İchi. Bunlardan ichi ve kumarın cezası dünyada iken verileceğine dair Kur'an da hiç bir bilgi yoktur. Bu ikisinin cezası öbür dünyada Cehennemdir. Yalnız Zina'nın cezasını Tanrı, Kur'an da (RECM) edimiz der. Ama (RECM)'in ne olduğunu açıklamaz, İste bunu açıklıyan İlmî FIKIH sahibi dediğimiz kendini ÜLEMA sanan, Cahil din adamlarıdır. Bakınız: (RECM)'i nasıl yorumlamışlar ve Karsit cezasını bu dünyada gelecek olan için nasıl bir ceza önermişler. (Zina suçuna isleyen bir kadın mahallin meydanında asılan bir çukura yarı beline kadar toprakla gömülür, yukarıda kalan baldan yukarısı, o mahalde yaşayan insanlar tarafından taşlanarak öldürülür.) Yahu Tanrı bu kadar zalim, olabilir mi? Hele, hele en yüce varlık olarak yarattığı insan için, üstelik, Karsit iki cins olarak, ve

BABAANNEM "NİNEM"

Her iki cins, aynı acrı olarak, cinsel organ ve seksüel gücü veren ve yaratan Tanrı...

Sonra hırsızlık yapan için, hangi eliyle mal çaldıysa, o eli bilekten kesilir. Oysaki Yüce Tanrı Kur'an da: "Ey insanlar siz hayvanlarınızı tanıyabilmek için, onlara EN vurur, kulaklarını kesersiniz. Bu yaptığınız doğru değildir. Diğer, Bir hayvanın kulakının kesilmesine rıza göstermeyen Yüce Tanrı, en kutsal, en yüce bir varlık olarak yarattığı insanın elinin kesilmesine nasıl razı olabilir?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Elif Başak ALTINOK

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara/1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Almanca

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi : elifbasakaltinok@yahoo.com

Tarih :